

*0: EK

*1: 2002-2003

*2: 7

*3: Word97

*4: 7de vergadering

*5: Dinsdag 19 november 2002

*6: 13.30 uur

Voorzitter: Braks

Tegenwoordig zijn de leden, te weten:

Baarda, De Beer, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman, Bierman-Beukema toe Water, De Blécourt-Maas, De Boer, Boorsma, Braks, Broekers-Knol, Van den Broek-Laman Trip, Van Bruchem, Castricum, Dees, Doesburg, Dölle, Dupuis, Van Eekelen, Eversdijk, Van Gennip, Ginjaar, Groen, Hessing, Van Heukelum, Hofstede, Holdijk, Van den Hul-Omta, Jaarsma, De Jager, Jurgens, Ketting, Kneppers-Heijnert, Kohnstamm, Van der Lans, Van Leeuwen, Lemstra, Van der Linden, Lodders-Elfferich, Luijten, Lycklama à Nijeholt, Maas-de Brouwer, Meindertsma, Pastoor, Platvoet, Le Poole, Pormes, Rabbinge, Rensema, Roscam Abbing-Bos, Rosenthal, Ruers, Van Schijndel, Schoondergang-Horikx, Schuurman, Schuyer, Stekelenburg, Stevens, Swenker, Tan, Terlouw, Van Thijn, Timmerman-Buck, Varekamp, Ter Veld, De Vries, Van Vugt, Walsma, Werner, Witteveen, Woldring, De Wolff, Wolfson en Zwerver,

en de heer/heren/mevrouw

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Van Eekelen, Baarda en van Gennip, wegens verblijf buitenslands,

Hofstede, wegens ziekte.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de stemmingen over de wetsvoorstellen:

- Vaststelling van titel 7.4 (Huur) van het Burgerlijk Wetboek (26089);

- Integratie van de Huurprijzenwet woonruimte en de Wet op de huurcommissies in een uitvoeringswet huurprijzen woonruimte onder gelijktijdige overheveling van een deel van de tekst van de Huurprijzenwet woonruimte naar de nieuwe titel 7.4 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte) (26090);

- Vaststelling van afdeling 7.4.6 van het Burgerlijk Wetboek (huur van bedrijfsruimte) (26932).

De **voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

Mevrouw **Broekers-Knol** (VVD): Voorzitter! Het zal duidelijk zijn dat de VVD-fractie, ondanks alles wat daarover is gezegd en geschreven, grote bezwaren blijft houden, met name tegen wetsvoorstel 26089. De VVD-fractie is dan ook verheugd dat de regering heeft toegezegd om aan de twee belangrijkste bezwaren, namelijk die inzake de artikelen 215 en 244, die bijna kamerbreed in de Eerste Kamer leven, tegemoet te komen door een nieuw wetsvoorstel in te dienen. Wij twijfelen niet aan de goede intentie van de regering en zien de spoedige indiening van dit wetsvoorstel gaarne tegemoet.

Niettemin is er op dit moment geen enkele garantie dat dit wetsvoorstel de Eerste Kamer zal bereiken. Evenmin valt met zekerheid te zeggen hoe het er precies uit zal zien en wat het uiteindelijke resultaat zal zijn van de vier met elkaar samenhangende wetsvoorstellen. Daarom blijft onze fractie de mening toegedaan dat het in dit geval de koninklijke weg is om alle wetsvoorstellen aan te houden. Wij betreuren het dat de minister van Justitie zich daar zo tegen verzet. De regering heeft toegezegd dat de voorliggende wetten niet in werking zullen treden zolang niet de door de Eerste Kamer gewenste en door de regering toegezegde wetswijzigingen zijn aangebracht. Voorzitter! Wij houden de regering aan haar woord.

Dit gezegd zijnde, kunnen wij instemmen met de wetsvoorstellen.

De **voorzitter**: Dank u wel, mevrouw Broekers-Knol. U heeft de spanning er tot het laatste moment in gehouden.

**

In stemming komt wetsvoorstel 26089.

De **voorzitter**: Ik constateer dat het aanwezige lid van de fractie van de OSF tegen het wetsvoorstel heeft gestemd en de aanwezige leden van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

In stemming komt wetsvoorstel 26090.

De **voorzitter**: Ik constateer dat het aanwezige lid van de fractie van de OSF tegen het wetsvoorstel heeft gestemd

en de aanwezige leden van de overige fracties ervoor, zodat het is aangenomen.

**

*B

*!STEMMINGEN *!

Aan de orde is de stemming over:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van afdeling 7.4.6 van het Burgerlijk Wetboek (huur van bedrijfsruimte) (26932).**

Het wetsvoorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

De **voorzitter**: Ik feliciteer de minister met deze uitslag. Hij deelde mij zojuist mede dat het wetsvoorstel dat aanstaande vrijdag aanhangig moet worden gemaakt in de ministerraad, daar al aan de orde is.

**

*B

!VOETTEKST!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Uitkeringswet gewezen militairen (28269);**
- **het wetsvoorstel Verlenging van de werking van krachtens de In- en uitvoerwet ten aanzien van de invoer en de uitvoer van goederen gestelde regels (28500).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

!VOETTEKST!

Aan de orde is de behandeling van:

- **Wijziging van de Wet op de expertisecentra, de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de invoering van een leerlinggebonden financiering en de vorming van regionale expertisecentra (regeling leerlinggebonden financiering) (27728).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen van harte welkom. Ik heb begrepen dat dit de eerste keer is dat zij in die hoedanigheid in ons midden is.

**

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. Ook ik wil de minister hartelijk welkom heten in deze Kamer. Het is natuurlijk wel een beetje bizar dat zij hier in demissionaire staat haar première beleeft. Dat is misschien wel tekenend voor het tempo van de "nieuwe politiek", maar misschien een beetje "te" voor dit huis, waarin wij in het algemeen wat langer plegen na te denken over zaken.

Desalniettemin hoop ik op een vruchtbare gedachtewisseling.

Het is met enige verbazing dat ik hier vandaag sta om het wetsvoorstel inzake leerlinggebonden financiering te behandelen. Op 23 april van dit jaar meenden de woordvoerders van het CDA en de VVD het wetsvoorstel immers controversieel te moeten verklaren, omdat zij van mening waren dat toezeggingen die voor hen een conditie waren -- en naar ik aanneem nog steeds zijn -- gedaan door een demissionair bewindspersoon, onvoldoende garantie bieden dat die toezeggingen ook tot uitvoering komen. Vandaag hebben wij wederom een demissionaire minister van OCW achter de regeringstafel, maar de controversialiteit is weg. De ene demissionaire bewindspersoon is kennelijk de andere niet. Ik zou het op zichzelf wel aardig vinden om later in dit debat van mijn collega's te horen hoe dit nu zit, want het controversieel verklaren heeft er niet alleen toe geleid dat het wetsvoorstel niet op de beoogde datum van 1 augustus 2002 in werking kon treden, maar ook tot een stroom van reacties van teleurgestelde en soms woedende ouders van gehandicapte kinderen, die zich benadeeld voelden. Ik kan u verzekeren dat het als voorzitter van de commissie voor OCW dan "genieten" is. Mijn e-mail raakte geheel verstopt met niet altijd door normen en waarden geremde "hate-mail". Hoe ik, als gehandicapte, het in mijn hoofd haalde om dwars te liggen ... De Tweede Kamer had er toch Kamerbreed voorgestemd? Juist ik moest toch weten van de hoed en de rand? Dat komt er blijkbaar van als je regelmatig manifesteert als ervaringsdeskundige op seminars en congressen, maar vrolijk ben ik niet geworden van deze voorgeschiedenis.

Wat mij opviel bij de voorstanders, voornamelijk de ouders, was het vertrouwen dat deze wet ook zou regelen wat zij wilden, namelijk de keuzevrijheid tussen regulier en speciaal onderwijs voor hun gehandicapte kind. Ik kom op die belangrijke kwestie nog terug.

Daarvoor wil ik iets zeggen over het karakter van de wetgeving. Het is een zogenaamde proceswet: deze wetgeving markeert op dit moment slechts een punt in het wetgevingsproces. Eerst is er al jaren geëxperimenteerd in het veld; een ander wetsvoorstel over leerlinggebonden financiering werd in 1998 naar aanleiding van de kritiek van de Raad van State ingetrokken. Wij leven nu in 2002 en het vooruitzicht is dat na deze eerste fase een nieuw wetgevingstraject wordt aangevangen. Dat is niet een nieuw verschijnsel, maar het brengt de Eerste Kamer keer op keer in de problemen. Onze keuzevrijheid wordt, als wij het proces niet abrupt willen afbreken, uitermate gering. Mijn fractie respecteert het politieke primaat van de Tweede Kamer ten volle en die heeft er Kamerbreed vóór gestemd, maar wat moeten wij dan nog? Ik zou graag van de minister willen horen hoe zij hier in het algemeen tegenover staat en meer in het bijzonder hoe zij zich het vervolgtraject van deze wet voorstelt, mede in het licht van het feit dat de Raad van State er in zijn advies over dit wetsvoorstel vast op wijst dat de plannen voor de tweede fase, waarbij de onderwijsinhoudelijke taken van scholen voor speciaal onderwijs naar de Regionale expertisecentra gaan, een inbreuk vormen op de vrijheid van inrichting, conform artikel 23 van de Grondwet.

Een dergelijke wetgevingspraktijk -- en dit is mijn tweede punt -- maakt een koerswijziging schier onmogelijk in deze tijd van snelle veranderingen in het politieke klimaat. Het proces loopt. En het loopt dóór, zo leid ik af uit het feit dat deze minister het wetsvoorstel hier wenst te verdedigen. Ik kan dat eerlijk gezegd nauwelijks rijmen met de intentie die de minister tijdens de kennismakingsbijeenkomst uitsprak en die inmiddels in de brief van 1 november jl. aan de Tweede Kamer is gematerialiseerd, namelijk meer vrijheid voor de scholen en minder regelzucht. Het voorliggende wetsvoorstel roept nogal wat "bovenbouw" en bestuurlijke drukte in het leven: regionale expertisecentra, commissies voor de indicatiestelling, landelijke criteria, protocollering, een adviescommissie toelating en begeleiding, onderwijsconsulenten enz. Ik heb vast en zeker nog wel een element vergeten. Kan de minister ons uitleggen hoe zij met deze spanning is omgegaan en welke gevolgen zij verwacht voor de volgende fase, als zij tenminste haar taak na de volgende verkiezingen continueert?

Een derde algemeen punt betreft de spanning die de beleidslijn van de minister met betrekking tot de beoogde vergroting van de beleidsvrijheid van scholen oproept tegenover de in het wetsvoorstel geïntroduceerde keuzevrijheid van ouders van gehandicapte kinderen. NRC/Handelsblad van begin april dit jaar zette als kop boven een artikel over de leerlinggebonden financiering: "Wie zit er op het gehandicapte kind te wachten"? Welnu, weinig reguliere scholen, zo blijkt uit het artikel. Een directeur van een christelijke basisschool meldt dat hij een jonge lotgenote van mij, een reumapatiëntje, op school heeft. Zij kan prima leren, maar heeft veel fysieke hulp nodig. Die zorg betekent extra veel stress, aldus de directeur. "Je houdt echt te weinig tijd over om gehandicapte kinderen goed op te vangen". Jammer dus voor al die boze ouders die mijn computer verstopten. Van de minister wil ik graag horen hoe zij aankijkt tussen de spanning tussen de keuzevrijheid van de scholen en de keuzevrijheid van de ouders.

Ik kom aan het wetsvoorstel zelf. Mijn fractie is het van harte eens met het centrale uitgangspunt van het nieuwe stelsel, te weten dat leerlingen met een handicap zoveel mogelijk deelnemen aan het reguliere onderwijs als de ouders dat wensen. De gehandicapte leerlingen hebben er recht op, een zo normaal mogelijk leven te leiden. Als het rugzakje daarbij kan helpen, staan wij daar positief tegenover. De inhoud van het rugzakje moet dan wel voldoende soelaas bieden om de extra hindernissen te kunnen slechten. Is de minister van mening dat de inhoud van het rugzakje in dit opzicht voldoende substantieel is?

Misschien belangrijker nog dan de vraag naar de beschikbare financiële middelen, is de vraag naar de context waarin het wetsvoorstel moet worden geplaatst. Immers, een gehandicapte leerling heeft niet alleen te maken met het onderwijssysteem, maar ook met tal van andere subsystemen. Het in deze wet geïntroduceerde toelatingsrecht is voor een groot deel afhankelijk van door anderen dan het onderwijs te vervullen voorwaarden. Zijn die niet vervuld, dan is er geen sprake van keuzevrijheid van ouders. Die "anderen" lijken dan een gemakkelijk

excuus om die bewerkelijke leerlingen met een vroom gezicht te weigeren. Het toelaatbaar geachte kind heeft persoonlijke lijfgebonden AWBZ-gefinancierde zorg nodig en de zorgverzekeraar weigert deze? Nou, jammer dan. Dan toch maar naar het speciaal onderwijs. De gemeente vindt het te duur om het schoolgebouw aan te passen zodat het fysiek toegankelijk is voor rolstoelers? Nou, jammer dan. Dan gaat het niet door. De gehandicapte leerling moet vervoerd worden? Ook al zo'n gemeentelijke verantwoordelijkheid. Vorige week zaterdag las ik nog in de krant dat het aangepaste vervoer in heel Nederland ver onder de maat is. ""Er heerst een grotere chaos dan ooit", aldus het onderzoek dat het bureau Interview/NSS uitvoerde in opdracht van de Vereniging Spierziekten Nederland. Ook zo'n geval van typisch jammer dan.

Mijn fractie vindt het prima om een wetsvoorstel aan te nemen dat de positie van gehandicapte leerlingen en hun ouders belooft te verbeteren in een richting die tegemoet komt aan hetgeen wij onder beschaving verstaan: het realiseren van zoveel mogelijk gelijke behandeling van mensen met en mensen zonder handicap. Een kwestie van "fatsoen moet je doen", om het in hedendaags jargon te zeggen. Dat is in tal van andere landen -- de Verenigde Staten, Australië en ook in de Scandinavische landen -- allang praktijk. Binnenkort wordt in deze Kamer ook het wetsvoorstel Gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (28169) behandeld. Het is de implementatie van een EU-richtlijn, dus ook al geen nationaal initiatief. Het lijkt wel alsof er in Nederland pas wat gebeurt als het echt moet.

Ook onder dat wetsvoorstel prijkt de handtekening van de minister van Onderwijs. En ook dat vinden wij prima. Wij hebben alleen een hekel aan wetgeving die gedoemd is een papieren letter te blijven, omdat anderen -- in dit geval anderen dan het ministerie van Onderwijs -- de drempels opwerpen die maken dat de scholen zich aan het opnemen van een toelaatbaar geachte gehandicapte leerling kunnen onttrekken met een beroep op overmacht. Dit kan en dit mag niet, want die anderen, dat zijn wij zelf, of het nu om de centrale of de decentrale overheid gaat.

De memorie van antwoord -- nog door de vorige staatssecretaris ondertekend -- ontbeert wat ons betreft het gevoel van urgentie. Om met Wim Kan te spreken: het tempo van een slak die afremt in de bocht. Ik citeer zo eens wat.

De zorg voor de huisvesting is sinds de decentralisatie in handen van de gemeenten. Nee, op landelijk niveau bestaan geen algemene gegevens met betrekking tot de toegankelijkheid. Er komen rapportages na de evaluatie van de eerste fase van deze wet over concrete knelpunten. Dus geen over-all inventarisatie, zo constateer ik. Op basis van die ad-hocrapportages wordt vervolgens gericht overleg gevoerd met de VNG en de gemeenten om te komen tot structurele oplossingen. In welk jaar leven wij dan, zo vraag ik de minister.

Ook het probleem van de niet op elkaar afgestemde systemen van zorg en onderwijs is onderwerp van studie. Het NIZW inventariseert welke regelingen en financieringsmogelijkheden er zijn voor gehandicapte

leerlingen in het onderwijs. Op basis van een analyse van dit rapport worden de belemmeringen in de bestaande regelingen opgespoord. De Adviescommissie zal over oplossingen adviseren en structurele problemen zullen blijken uit de rapportages van de adviescommissie aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Ik vraag mij of één ouder van een gehandicapt kind dit nog volgt.

Dan gloort er licht. “Begin 2003 zal inzicht worden gegeven in de aard van de gesignaleerde structurele problemen en de stand van zaken met betrekking tot de afstemming tussen de stelsels. Daarbij zal in een plan van aanpak worden aangegeven hoe beide ministeries de gesignaleerde problemen willen oplossen.” Ik vraag de minister of die toezegging nog steeds geldt. Is er in februari volgend jaar in ieder geval een plan van aanpak?

Ik zei al iets over de problematiek van het vervoer, meer in het bijzonder over het vervoer van gehandicapten en de kwaliteit daarvan. Ook het leerlingenvervoer voor alle gehandicapten in het primair en voortgezet onderwijs is overgeheveld naar de gemeenten. Tel uit je winst, denk je dan behoedzaam. Betekent het decentraliseren van dit aspect dat het ministerie van OCW zich ook niet meer bemoeit met de monitoring van de kwaliteit van deze voorziening? Als het antwoord op die vraag onverhoopt ja luidt, wordt het succes van deze wet dan niet veel te veel afhankelijk van wat ik eerder “anderen” noemde?

Bij de vraag naar de Rea-onderwijsvoorzieningen in dit kader begint de vertragingstactiek weer. Ik citeer: “Over de overheveling van de overige voorzieningen – dat wil zeggen behalve het vervoer – wordt nu overlegd en afgestemd met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Doordat alle onderwijssectoren hierbij zijn betrokken, kan niet simpelweg worden gesteld dat deze voorzieningen aan het leerlinggebonden budget kunnen worden toegevoegd. De overheveling zal op zorgvuldige wijze moeten geschieden.” Dit laatste is natuurlijk waar, maar moeten wij in dit verband denken aan termijnen van maanden, jaren of generaties?

Het wetsvoorstel beoogt gehandicapte leerlingen en hun ouders keuzevrijheid te bieden tussen regulier en speciaal onderwijs. Dit is goed en wij zijn daarvoor. Het aantal barrières is echter groot, barrières die met veel meer spoed moeten worden geslecht dan uit de memorie van antwoord blijkt.

Maar er is nog iets. De reguliere scholen krijgen in dit wetsvoorstel te maken met een omgekeerde bewijslast. Zij kunnen slechts beargumenteerd een gehandicapte leerling met een toelaatbaarheidsverklaring weigeren. Dit is pas keuzevrijheid. Ik citeer het artikel uit NRC Handelsblad nog maar eens: “Ook al staat de directeur van de school misschien welwillend tegenover een leerling met rugzak, als de leerkracht het niet ziet zitten, is zo’n experiment al snel gedoemd te mislukken. Mede daarom legt het ministerie van Onderwijs er ook de nadruk op dat de reguliere scholen zeker niet verplicht zijn om gehandicapte kinderen op te nemen, al moeten zij wel met gegronde redenen komen voor een afwijzing.”

Ik hoop niet dat ik juist in deze vrijblijvendheid de reden moet zoeken dat deze minister het wetsvoorstel hier vandaag wil verdedigen. Met andere woorden: als er toch geen verplichting uit voortvloeit kan het geen kwaad. In dit verband zijn wij benieuwd naar de rechtsmiddelen van ouders die te maken krijgen met de weigering van een school, terwijl zij een kind aanbieden dat op zich toelaatbaar is.

Wij hopen dat de minister wil bevestigen dat het gaat om meer dan “window dressing”, om meer dan papier alleen, want achter dat papier gaan kinderen schuil. Kinderen met een handicap of een chronische ziekte, maar toch: kinderen die recht hebben op een zo volwaardig mogelijke onderwijsloopbaan.

Het is misschien een beetje ongebruikelijk, maar ik wil zo’n kind aan het woord laten. Twee weken geleden vond ik toevallig -- wat heet toevallig -- in de fractiekamer een dichtbundel met de titel “Verlangen naar beter. Nederlandstalige gedichten over ziek zijn”. Daarin las ik het volgende gedicht van Anton Endt. Een betere illustratie van het feit dat het vandaag over meer dan papieren intenties moet gaan, ken ik eigenlijk niet.

De stille ziekte

Ik houd mijn spreekbeurt over reuma omdat ik deze ziekte heb. Niet dat ik zielig ben of aandacht vraag: ik wil dat jullie voelen waarom ik ben en doe zoals ik doe en ben.

Juveniele arthritis, kijk hier staat het, betekent jeugdige gewrichtsontsteking. Met zwart heb ik getekend wat gezond, met witte stipjes wat ontstoken is.

Mijn vingers trokken krom. Zo. De huisarts zond mij naar de therapeut: die bond er warme doekjes om. De kinder dokter van het ziekenhuis vond dat heel dom.

Alles was opgezwollen, ik moest één uur vroeger opstaan om me los te maken. Medicijnen hielpen niet, maar na een kuur met spalkjes kon ik mijn pols aanraken.

Sport kan ik wel vergeten, misschien kan ik door goudinjecties weer met gym meedoen. Ik hoop dat jullie nu meer over reuma weten. Ziekte van Still, zo wordt zij ook genoemd.

Uit dit gedicht blijkt hoe verrijkend het kan zijn om gehandicapte leerlingen in het reguliere onderwijs te integreren. Ze zijn in principe geen last, maar een lust. Dat zou ik die gestresste christelijke onderwijzer uit het begin willen voorhouden.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Voorzitter. Mevrouw Jaarsma wees er al op dat de schriftelijke ronde behorend bij dit wetsontwerp in deze Kamer al in maart 2002 is afgesloten. Dit wetsontwerp beoogt de invoering te

regelen van een leerlinggebonden financiering alsmede de vorming van regionale expertisecentra. Voor de CDA-fractie resteerden in die schriftelijke ronden drie onderling samenhangende punten voor de plenaire behandeling.

Het eerste punt betrof de vraagsturing, waarvan het CDA een groot voorstander is. Wij vroegen ons gezien de wijze van indicatiestelling echter wel af of die indicatiestelling aan de beoogde vraagsturing geen afbreuk doet. Anders gezegd: doet de rompslomp rondom de indicatiestelling de vraagsturing geen geweld aan en wordt hier niet met de ene hand teruggenomen wat met de andere hand is gegeven? Het tweede punt is de vraag wie nu echt stuurt. De vraagsteller of de indicatiecommissie? Naar aanleiding van het betoog van mevrouw Jaarsma wil ik daar de school aan toevoegen. Ons derde punt betrof de wenselijkheid van voldoende financiering van de nevenvestigingen.

Toen het paarse kabinet voortijdig viel, meenden wij dit wetsvoorstel in verband met deze punten controversieel te moeten verklaren. Wij hoopten verder dat een regering van andere samenstelling een voorstel zou doen met een heldere vraagsturing en minder bureaucratie. Bovendien hoopten wij dat deze regering wel extra geld zou willen uittrekken voor de nevenvestigingen. Vandaag moet ik concluderen dat dit nieuwe kabinet het wetsvoorstel ongewijzigd heeft overgenomen en dat het door de verslechterde economische situatie tot op de dag van vandaag geen toezeggingen heeft kunnen doen. Dit nieuwe kabinet is bovendien zelf ook demissionair. Het moet mij van het hart dat ik u hier graag anders had gezien.

Desalniettemin zien wij ervan af om dit wetsvoorstel opnieuw controversieel te verklaren. De regering van een nog weer andere samenstelling lijkt in dezen immers weinig soelaas te kunnen bieden. Wellicht levert enige debureaucratisering iets op.

Daarvoor moeten wij evenwel de discussie met elkaar aangaan; die discussie durf ik met deze minister, die deel uitmaakt van dit kabinet, ook al is het demissionair, wel aan. In het Strategisch akkoord en de daarop aansluitende begroting zijn immers ideeën opgenomen over de vraagsturing en over de plek waar de verantwoordelijkheid voor de vraagsturing zou behoren te liggen. Dat is bij de vrager zelf c.q. bij de burger. Ook is deregulering overeengekomen, die van positieve betekenis kan zijn voor de vandaag aan de orde zijnde regeling.

De discussie duldt geen langer uitstel. Het zal niemand zijn ontgaan dat een geweldige stroom van reacties op gang is gekomen. Bij sommigen was de e-mailbox zelfs verstopt. Dat viel bij mij wel mee; wellicht heeft mijn mailbox een andere capaciteit. Er is in ieder geval een grote hoeveelheid mail binnengekomen toen de controversieelverklaring ertoe leidde dat deze wet niet per 1 augustus j.l., dus met ingang van het nieuwe schooljaar, van kracht kon worden. Onverlet latend dat inmiddels evenzeer sprake is van grote erkentelijkheid, zowel in het reguliere onderwijs als in het speciaal onderwijs, voor onze kritische opstelling en voor de grotere voorbereidingstijd die dit tot gevolg heeft, is het nimmer

de bedoeling van mijn fractie geweest dat van uitstel afstel zou komen.

Bij de kop van Trouw, "Senaat fnuikt het gehandicapte kind", voelden wij ons niet thuis. Integendeel, wij konden ons goed vinden in het initiatief van voormalig staatssecretaris Adelmund om de voorbereidingen voort te zetten. Wel wensen wij enige verhelderingen over wat de wet werkelijk voorstelt en wat van de uitwerking van de wet kan worden verwacht. Vandaag constateren wij dat het veld is doorgegaan met zijn voorbereidingen en inmiddels met diverse aspecten ervaring heeft opgedaan. Op een meer definitieve regeling kan niet langer worden gewacht. Een definitieve regeling is zelfs zeer wenselijk. Hiermee hangt samen hetgeen de Inspectie schrijft in haar recente rapport schrijft over de oplopende wachtlijsten. Een samenhangende aanpak met gebruikmaking van het wetsvoorstel inzake leerlinggebonden financiering duldt niet langer uitstel.

Ik kom op het punt van de vraagsturing in relatie tot de voorgetelde indicatiestelling. De regeling inzake de leerlinggebonden financiering in het onderwijs maakt het maken van keuzes en het dragen van verantwoordelijkheid daarvoor door ouders mogelijk. Het teruggeven van deze verantwoordelijkheden aan de ouders is een beleidslijn die binnen het CDA al langer wordt bepleit. Dat is neergelegd in publicaties, bijvoorbeeld in Vertrouwen in talent van ons wetenschappelijk instituut. Het moge duidelijk zijn dat wij gelukkig zijn met de regelingen die emancipatie en integratie mogelijk maken en die de verantwoordelijkheid aan ouders teruggeven voor het maken van keuzes.

In het voorliggende wetsvoorstel wordt niet alleen een regeling getroffen om vast te stellen of een leerling kan worden toegelaten tot het reguliere basis- of voortgezet onderwijs, maar worden ook kaders gesteld voor het speciaal onderwijs. Ook deze kaderstelling mag per saldo niet tot vermindering van keuzevrijheid leiden. Mijn fractie heeft aarzelingen of dat wel het geval is. Dan heb ik het over hoe de beoogde vraagsturing zich daadwerkelijk verhoudt tot de indicatiestelling door de indicatiecommissie. Kan daarbij conform het wetsvoorstel sprake zijn van een procedure waarin werkelijk de vraagsturing van en door de ouders, wat hun gehandicapte kind betreft, van doorslaggevende aard is? Of is dat uiteindelijk toch de indicatiestelling door de indicatiecommissies?

Mijn fractie wil niets afdoen aan die ouders die als eerste stap een aanvraag doen bij de indicatiecommissie met de vraag of hun kind de indicatie kan ontvangen en zo ja, voor welk cluster, waarna pas het proces van schoolkeuze een aanvang neemt. Andere ouders zien dat anders. Zij wensen zich eerst nader te oriënteren op wat er precies met hun kind is. Zij willen vooral weten wat hun kind wel kan en hoe dat kan worden gestimuleerd. Op grond daarvan wensen zij tot een oordeel te komen. Dat vraagt een vooronderzoek, waar in samenspraak met schooldeskundigen, ambulante begeleiding, soms ouderconsulenten en experts binnen de REC's, wordt vastgesteld voor welke school en in welk cluster het kind het meest tot zijn recht kan komen.

In het dossier dat aangeleverd dient te worden aan de indicatiecommissie en dat behoort bij het desbetreffende cluster en het daaraan verbonden REC, wordt dat verwoord en uiteengezet. Aansluitend wordt de beoordeling door een onafhankelijke indicatiecommissie wenselijk genoemd en daar is zelfs veel voor te zeggen, vanuit een streven naar objectiviteit en uniformiteit. In het artikel van de kinder- en jeugdpsychologen Koning, Bakker en Pijnenburg dat verschenen is in het Tijdschrift voor Orthopedagogiek, nr. 9 van jaargang 41, wordt deze werkwijze als een vaak noodzakelijke en in ieder geval heel werkbare werkwijze naar voren geschoven. Zij zou de keuzevrijheid van ouders in beginsel zeer vergroten. In hetzelfde artikel wordt evenwel de vraag gesteld -- en daar gaat het om -- of deze werkwijze wel in de wet past. Hoe kijkt de minister aan tegen een dergelijke werkwijze, die de eerder genoemde psychologen in het artikel in schema hebben gebracht? Ik verzoek de voorzitter de desbetreffende pagina als noot op te nemen in de Handelingen.

De **voorzitter**: Ik stel voor, te voldoen aan het verzoek van mevrouw Van den Hul-Omta tot het doen opnemen van een noot in de Handelingen over de genoemde werkwijze.

**

Daartoe wordt besloten.

(De noot is opgenomen aan het eind van deze editie van de Handelingen.) <?>

Over de genoemde werkwijze maak ik nog een paar opmerkingen. In de werkwijze wordt een aantal stappen onderscheiden. Bij stap 2, waarbij de strategiebespreking aan de orde is, moet de mogelijkheid worden toegevoegd dat ouders, als zij dat wensen, bij de strategiebespreking aanwezig kunnen zijn en kunnen participeren. Wij kunnen ons niet voorstellen dat stap 4, waarin het samenvattend beeld wordt geformuleerd en dat vervolgens naar de indicatiecommissie gaat, niet door de ouders mede wordt besproken en geaccordeerd. Graag hoor ik van de minister dat ook deze werkwijze, die in het schema is aangegeven en voorzien is van een aantal aanvullingen, in de systematiek van de wet past en dat zij financieerbaar is.

Wat gebeurt er als de indicatiecommissie na zo'n voorbereiding tot een ander oordeel komt? Het wetsvoorstel regelt dat de commissie dan voor een second opinion naar een adviescommissie toe kan, die per cluster is ingesteld door de gezamenlijke regionale expertisecentra. Die is overeenkomstig artikel 1:1, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht. Daarbij vindt dan heroverweging plaats, als voorfase voor de gang naar de rechter. Hoe is de werkwijze van deze commissie? Mag ik aannemen dat in het overleg tussen de desbetreffende indicatiecommissie en de per cluster aangewezen adviescommissie de bewijslast omtrent de belangen van het kind helder en nader wordt onderbouwd en wordt afgezet tegen de resultaten en het advies van de eerder genoemde onderzoekscommissie? Er kan toch alleen sprake zijn van vraagsturing en van teruggave van

verantwoordelijkheid aan de ouders? Daarvoor is nodig dat het op de weg van zowel de indicatiecommissie als de adviescommissie ligt om helderheid te geven over de vraag of de ouders en de uitvoerders van het vooronderzoek de belangen van dit kind onjuist hebben ingeschat, en zo ja op welke wijze dat naar hun mening is gebeurd. Is dan niet minstens een gesprek nodig en niet alleen een dossierbeoordeling? Sluit de minister dat uit?

Laat er geen misverstand over bestaan: mijn fractie bepleit werkelijke vraagsturing. Dat is toch het issue van dit kabinet. Bovendien bepleit mijn fractie het werkelijk nemen van de eigen verantwoordelijkheid van de ouders, wat toch ook een issue is van dit kabinet. Impliceert vraagsturing niet dat de vragers, in dit geval de ouders, uiteindelijk beslissen? Is dat wel hetzelfde als wat ik in het wetsvoorstel lees, namelijk dat de indicatiecommissie beslist over de toelaatbaarheid? Als de ouder persisteert in zijn mening over de belangen van zijn kind, moet hij dan naar de rechter om zijn gelijk te krijgen? In de praktijk zal de procedure in de regel wel tot een goed resultaat leiden, maar het gaat hier om het principe dat de ouders uiteindelijk de verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding van het kind en dat zij uiteindelijk beslissen naar welke school van welk cluster het kind gaat. Deze wetenschap zal ook de klantgerichtheid van alle betrokkenen naar onze mening kunnen bevorderen.

Voorzitter. Dan kom ik op ons kritiekpunt betreffende de bureaucratisering rondom de REC's en de bureaucratisering rondom de indicatiestelling. Mijn eerste vraag in dezen betreft artikel 28b, lid 1, laatste zin: "in bijzondere omstandigheden kan Onze minister toestaan dat een Regionaal Expertisecentrum niet alle scholen omvat van alle soorten die tot hetzelfde cluster dan wel dezelfde clusters, bedoeld in artikel 2, vierde lid, behoren."

Waarom, zo is mijn vraag, zo moeilijk doen wat betreft de REC's in het cluster 2, te vormen rondom Leiden (Leihage) en Amsterdam (Noord-Holland/Flevoland). En waarom ook zo moeilijk doen wat betreft het gebied Zwolle? Het gaat daarbij om het REC-cluster 3 en dan bedoel ik de "vier provinciën" en "Friesland". Waarom hier niet van de in de wet gegeven uitzondering gebruik te maken, terwijl van budgettaire implicaties geen sprake lijkt? Waarom toch wordt de totstandkoming geëist van een tweetal regio's met een ons inziens veel te grote schaal van Loosduinen tot voorbij Schagen, inclusief Flevoland, en van Bunschoten tot de Lauwerszee?

Wat cluster 2 betreft bepleit ik ontheffing te verlenen aan Noord-Holland/Flevoland betreffende het VSO, mits dienaangaande goede afspraken in dezen worden gemaakt met ieder van de aanpalende REC's en de aldaar gevestigde VSO-scholen. Wat cluster 3 betreft kan de minister toch ontheffing verlenen aan de "vier provinciën"? Immers, de afspraak die al jaren bestaat tussen De Twijn te Zwolle en Lyndensteyn te Beetsterzwaag functioneert goed. Een opdeling van een zo omvangrijk REC in kamers, de oplossing die tot nu toe nogal dwingend is gesuggereerd door de wegbereiders, houdt als nadeel immers in dat met de binnen zo'n

omvangrijk gebied bestaande cultuurverschillen op generlei wijze rekening wordt gehouden.

Wij vragen de minister waarom het noodzakelijk is dat de dossiers van meer dan 50.000 indicaties die gesteld moeten worden -- dat zijn de aantallen waarmee wij hier te maken hebben -- zowel elektronisch als per koerier/postbode aangeleverd moeten worden bij de Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling. Deze commissie moet voor deze taak een apparaat opbouwen. Is dit geen overbodige bureaucratie? Waarom is er niet voor gekozen dat enkele gekwalificeerde personen de REC's bezoeken en daar inzage in de dossiers krijgen, waarbij hun de gelegenheid wordt gegeven een vergadering van de indicatiecommissie bij te wonen? Is een dergelijke manier van rapport uitbrengen aan de landelijke commissie niet efficiënter en ook effectiever? Zo'n werkwijze kan een geweldige bureaucratie voorkomen, het benodigde apparaat kan kleiner en de privacy lijkt optimaler gewaarborgd. De commissie toetst steekproefsgewijs een aantal dossiers ter plaatse. Een bureau met een omvangrijk ruimtebeslag wordt zo overbodig en waar voor de opbouw van deze commissie 2,25 mln euro is begroot, zou hier tevens een stukje financiën beschikbaar kunnen komen voor activiteiten elders. Daar komt bij dat één van de taken van deze commissie is die van ontwikkeling rondom de indicatiestelling; die taak is toch ook aflopend en na pakweg enkele jaren tot wellicht de helft te reduceren? Ik kom wat betreft de te reduceren middelen daar zo op terug. Graag verkrijg ik op onze suggesties een reactie van de minister.

Minder bureaucratie lijkt ook haalbaar als gekeken wordt naar het aantal malen waarop herindicatie wordt voorgeschreven. Natuurlijk is indicatie bij de start van de schoolloopbaan noodzakelijk en ook is het nodig om bij de invoering van de nieuwe indicatiesystematiek een nulmeting te verrichten. Dit moet ook plaatsvinden aan het einde van de schoolperiode, wanneer het vervolgonderwijs aan de orde is. Omdat heroverwegingen omtrent de juiste schoolkeuze in verband met het functioneren ook tussentijds aan de orde kunnen of moeten zijn -- dat kan bijvoorbeeld aan de orde komen bij de jaarlijkse bespreking van het behandelingsplan met de ouders -- moeten ook tussentijds herindicaties plaatsvinden. Maar om dit wettelijk voor te schrijven -- in althans een aantal van de clusters is het tweejaarlijks voorgeschreven -- voor een heel groot deel van de 50.000 kinderen, lijkt ons toch wel heel veel. Zo bezien kan de herindicatie gedurende de schoolperiode in heel veel gevallen één keer minder en in een aantal gevallen wellicht twee keer minder.

Dat kan snel en zeker vanaf het derde jaar jaarlijks financieel een aantal miljoenen euro's opbrengen. Graag hoor ik een reactie op deze door mij voorgestelde deregulering. Ik kom zo op de bestemming die ik voor dat geld heb.

Uitgangspunt van de aan de orde zijnde regeling is méér keuzevrijheid. In beginsel zal dat leiden tot méér kinderen met een handicap in het reguliere basis- en voorgezet onderwijs. Er wordt een stijging verwacht van 22% tot circa 25%. Dat betekent een toename van zeker

1500 kinderen in het reguliere onderwijs, waarmee de vereiste evenwichtige spreiding van het speciaal onderwijs onder druk kan komen te staan. Bovendien blijkt uit het jaarlijkse inspectieonderzoek naar de plaatsingsproblematiek in het speciaal onderwijs zoals gepubliceerd op 2 juli dat er sprake is van een aanmeldings- en onderzoekslijst waarop méér dan 3500 leerlingen staan én van een wachtlijst van zeker 150 thuiszittende leerlingen. Dit is een stijging van 36% van de aanmeldingen en een verdubbeling van de wachtlijst ten opzichte van een jaar eerder. Gelukkig biedt de wet daarom de mogelijkheid om zo nodig en voor een betere spreiding van het speciaal onderwijs nevenvestigingen op te richten. Zo blijft het uitgangspunt recht overeind dat het speciaal onderwijs zo dicht mogelijk bij de thuissituatie van de leerlingen moet zijn gesitueerd kan voorkomen worden dat leerlingen dagelijks aangewezen zijn op urenlang vervoer per bus.

In de regel zal de geografische afstand tussen hoofdvestiging van de school en de nevenvestiging aanzienlijk zijn. Wil de nevenvestiging goed kunnen functioneren, dan zal de nevenvestiging evenals de hoofdvestiging over een aantal basisvoorzieningen moeten kunnen beschikken. De voorgestelde bekostigingssystematiek gaat echter uit van een uiterst sobere bekostiging, gebaseerd op het uitgangspunt dat alle naast het leslokaal benodigde voorzieningen slechts op de hoofdvestiging beschikbaar hoeven te zijn. Omdat in de praktijk sprake zal zijn van een grote afstand tussen hoofd- en nevenvestiging, lijkt dit niet helemaal reëel. De bekostiging van de nevenvestiging is zó sober dat zelfs geen rekening wordt gehouden met ruimten voor gangen, hal, conciërge en onderzoek en ook niet met de benodigde verlichting en verwarming van deze ruimten plus een minimaal aantal computers en telefoonaansluitingen die ook voor de nevenvestiging noodzakelijk zijn. Bovendien zal ook de coördinatie formatieruimte opeisen.

In de reactie op vragen uit de Tweede Kamer alsook naar aanleiding van de AMvB's werd van regeringszijde deze omissie niet ontkend, maar extra geld - circa 7 mln euro zou hiervoor over enige tijd jaarlijks nodig zijn -- zou niet beschikbaar zijn.

Zoals ik reeds constateerde, hebben 's lands financiën het ook deze minister tot nu toe niet toegelaten om hiervoor extra middelen vrij te maken. Ook moet ik constateren dat in de recent bepaalde inhoud van de enveloppe van deze minister hiervoor geen extra middelen zijn vrijgemaakt. Toch is onze fractie van mening dat erkenning van de vestiging van nevenvestigingen inclusief een bekostiging die sober mag zijn maar wel de essentiële voorzieningen moet bevatten, in het onderhavige wetsvoorstel nogal cruciaal is voor het bereiken van de doelstelling van deze wet, namelijk zo gewoon mogelijk onderwijs en indien speciaal onderwijs noodzakelijk is, zo dicht mogelijk bij huis. Om dat laatste gaat het hier. Daarom pleiten wij ervoor om in ieder geval enig zicht te bieden op adequate bekostiging voor de nevenvestiging, ook al is de Eerste Kamer niet de eerst aangewezen om hierin te voorzien.

Omdat het de bedoeling van de wet is dat voor ouders van gehandicapte kinderen de keuzevrijheid voor

onderwijs groeit zonder dat wat het speciaal onderwijs betreft het principe "zo dichtbij huis als mogelijk" onder druk mag komen te staan, waag ik hier toch een poging voor een oplossingsrichting. Daarom is mijn vraag of er wellicht enig zicht op extra financiën gerealiseerd kan worden in combinatie met de eerder door mij geopperde uitgavenvermindering door deregulering van de Landelijke commissie toezicht indicatiestelling in combinatie met de eveneens door mij gesuggereerde vermindering van het aantal malen dat herindicatie moet plaatsvinden.

Ik heb nog twee opmerkingen. Mij moet van het hart dat de CDA-fractie niet wacht -- dat komt aan de orde bij de tweede fase -- op verplichte verdere overheveling van bestuurlijke bevoegdheden van de scholen naar de REC's. Afgezien van alle aspecten die samenhangen met artikel 23 van de Grondwet, is de CDA-fractie er bepaald niet van overtuigd dat een dergelijke ontwikkeling de keuzevrijheid voor ouders vergroot. Voorlopig houden wij het op het tegendeel, daarin gesteund door de Raad van State.

Last but not least: kan de minister toezeggen dat direct bij het van kracht worden van de wet de monitoring start, inclusief het vervoer -- ik zeg dit in reactie op vragen van mevrouw Jaarsma -- en dat uiterlijk na twee jaar een eerste evaluatie in overleg met de ouderverenigingen en verenigingen van gebruikers wordt opgesteld en aan de Kamers wordt aangeboden?

Graag wacht ik de reactie van de minister af. Ik merk in reactie op hetgeen mevrouw Jaarsma heeft gezegd nog op dat naar school gaan voor gehandicapte kinderen geen extra last, maar een lust moet zijn, zowel wanneer de rugzak hen op de gewone school brengt als wanneer er wordt gekozen voor de speciale school. Het weigeren van een reumapatiëntje zou pas echt haaks staan op de professionaliteit die wij toch vragen van het regulier onderwijs.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. Namens de VVD-fractie leg ik onze bevindingen ten aanzien van deze wet aan de minister voor. Vooraf merk ik op dat er door dit wetsvoorstel een aanzienlijk dilemma voor de VVD-fractie is ontstaan. Enerzijds is zij met vele anderen en misschien zelfs met ieder ander van mening dat het onderwijs aan lichamelijk of geestelijk gehandicapte en aan gedragsgestoorde en zeer lastige kinderen onze aandacht verdient. Dat is duidelijk. Die aandacht is er ook sinds lang geweest. Nederland was bepaald een van de landen waarin een redelijk netwerk van scholen voor speciaal onderwijs te vinden was. Al was het systeem wellicht niet ideaal en voor kritiek vatbaar, het was toch geen systeem om ons voor te schamen.

Kennelijk is daarbij iets misgegaan. Nu is er dit wetsvoorstel, dat voor deze groepen kinderen een nieuwe weg inslaat; een weg waarmee overigens de afgelopen jaren al veel is geëxperimenteerd. De vraag voor de VVD-fractie is kort samengevat -- ik zal de details graag nader invullen -- of het huidige wetsvoorstel een adequaat antwoord is op de problemen die kennelijk zijn ontstaan rond het speciaal onderwijs. Wij hebben hierover twijfel.

Wij willen heel graag het beste voor dit type onderwijs, maar leidt dit wetsvoorstel tot zelfs maar een goede inrichting ervan? Dat is ons dilemma.

Bijzonder lastig bij de bespreking van dit wetsvoorstel is dat de praktijk ruim vooruitloopt op de wet en dat plaatsing van gehandicapte kinderen op gewone scholen, een van de kernpunten van de wet, een feit is. Ook de leerlinggebonden financiering vindt al plaats. Mevrouw Jaarsma heeft al hierop gewezen en de problemen gesignaleerd die daaruit voortkomen voor een open debat in de Eerste Kamer.

Wat de eerdere controversieelverklaring betreft, wil ik hieraan toevoegen dat de VVD-fractie dit keer heeft overwogen dat een tweede uitstel voor de praktijk onaanvaardbaar zou zijn, omdat er nu duidelijkheid over de wet zal moeten komen. Maar wij zitten in een lastige situatie, doordat de praktijk al zo ver gevorderd is. Wij hebben daar staatsrechtelijk gesproken problemen mee, maar toch wil de VVD-fractie, hoewel het misschien mosterd na de maaltijd lijkt, een aantal principiële en fundamentele vragen aan de orde stellen bij dit wetsvoorstel.

Dat zal een heel andere toon hebben dan de twee vorige inbrengen.

De eerste vraag is altijd bij elke wet bijzonder relevant: waarom deze wet? Ging het zo slecht in het speciaal onderwijs? Inderdaad, er zijn grote tekorten en lange wachtlijsten voor het speciaal onderwijs. Maar dat rechtvaardigt toch op zich niet een totaal nieuwe aanpak ervan? Of is er misschien sprake van een ideologische redenering die uitgaat van een soort gelijkwaardigheidsprincipe, waarbij het erkennen van verschillen tussen gehandicapte kinderen en andere kinderen verwerpelijk wordt geacht? Het zou niet de eerste keer zijn dat een ideologische redenering, bijvoorbeeld iedereen gelijk behandelen, moet camoufleren dat er te weinig geld is. In dit geval betekent dat dat er te weinig is geïnvesteerd in de speciale scholen. Het is waar: er komen steeds meer leerlingen met grote leerproblemen, soms ernstig gestoord, soms lichamelijk zwaar gehandicapt. In haar brief aan de Tweede Kamer schrijft staatssecretaris Adelmund op 2 juli 2002: "Ook dit jaar is het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs weer fors gestegen (met ruim 5% tot 48200). Dat daarbovenop ook de wachtlijsten blijven groeien en leerplichtige leerlingen thuiszitten is niet acceptabel". Er blijken dus inderdaad steeds meer leerlingen met zware handicaps en stoornissen te zijn. Er zijn wachtlijsten en dat is ernstig. Maar moet de reactie zijn dat gehandicapte en zeer moeilijk lerende kinderen dan maar naar het reguliere onderwijs moeten, een totale beleidswijziging? De vraag is dus: waarom deze wet? Is het vooral een financieel probleem dat opgelost moet worden?

Of is er ook nog een soort gelijkheidsideologie aan de orde, die ervan uitgaat dat gehandicapte kinderen dezelfde behandeling verdienen als andere kinderen? Dat mag soms waar zijn, maar dat zal slechts voor enkele soorten gehandicapte kinderen gelden. Sommigen doen het goed op de reguliere school, maar het zijn er slechts enkelen. De meesten horen daar niet thuis en hebben dus

baat bij een ongelijke behandeling, namelijk een met meer aandacht en meer expertise.

Naar de mening van de VVD-fractie is de kennelijke vooronderstelling dat alle kinderen zoveel mogelijk gelijk behandeld zouden moeten worden, ongeacht hun handicap, voor kritiek vatbaar. Het gelijkheidsbeginsel toepassen zonder omzien naar bijzondere omstandigheden klinkt politiek correct, maar is immoreel. Juist de extra aandacht en zorg die gehandicapte kinderen vaak nodig hebben, leiden ertoe dat een ander soort onderwijs nodig is. Dit betekent dat wat in het algemeen moreel aanbevelenswaardig is, namelijk toepassing van het gelijkheidsbeginsel, in deze situatie moreel onverantwoord kan zijn. Niet voor niets wordt sinds vele jaren in Nederland duur speciaal onderwijs ingezet om speciale groepen kinderen op te vangen. Wat is er zo anders geworden dat dit nu ineens minder wenselijk zou zijn?

Een volgende vraag is waardoor de enorme wachtlijsten voor het speciaal onderwijs worden veroorzaakt. Is in andere landen ook van een dergelijke groei sprake? Is overwogen om eens goed uit te zoeken hoe dit mogelijk is? Wij leven in een tijd van zeer veel aandacht voor de zwangere vrouw en voor het ongebornen dan wel pasgeboren kind. Hoe kan steeds meer geneeskunde tot steeds meer kinderen met ernstige handicaps leiden? En als het gaat om psychosociale stoornissen: is er enig zicht op of hier preventieprogramma's kunnen worden ingezet?

Een zwaarwegend punt bij de beoordeling van dit wetsvoorstel betreft de belasting van het regulier onderwijs. De wet lijkt ervan uit te gaan dat hier geen probleem ligt. Als er al een probleem zou zijn, dan kan de school immers extra expertise inkopen. Maar zelfs als dat mogelijk zou zijn, wat nog kan worden betwijfeld, blijft het punt dat hulp van buiten die een school met behulp van de leerlinggebonden financiering kan inkopen, uiteindelijk de last voor een leraar niet wegneemt. Ik doel op een leraar in een klas waarin een zeer moeilijk kind permanent aanwezig is. Deze leraar kan nooit echt volledig ondersteund worden. De vraag is ook of er dan ineens geen speciale deskundigheid nodig is om sommige soorten gehandicapte of moeilijk leerbare kinderen te leren leren? Moet de leraar dan verplichte avondcursussen gaan volgen om te leren hoe hij als leraar voor speciaal onderwijs optreedt? En wat te denken van de consequenties voor klasgenootjes van plaatsing van een moeilijk leerbaar kind in een gewone klas?

Is het wel een goede afweging van belangen een hele klas te laten lijden onder de overmatige aandacht voor een of twee leerlingen? Er zijn veel signalen dat er zeer onwenselijke situaties ontstaan, zoals onder andere blijkt uit recente verslagen in de kranten over dit onderwerp. Wij hebben het allemaal in de knipselkranten kunnen lezen. Ook uit een eerdere enquête onder protestants-christelijke scholen blijkt dat men de belasting voor de school, de leraar en de andere leerlingen vreest. Meer dan de helft van de scholen is tegen uitvoering van deze wet.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Natuurlijk heeft dit effecten op bijvoorbeeld een gezin met een mongolide kind, maar het zijn niet alleen negatieve in de zin van: er last van hebben. Men leert ook op een geweldige manier dat we niet allemaal gelijk zijn. Dat komen we op veel meer plekken in de samenleving tegen. Stel dat een of twee leerlingen in de klas niet zo gemakkelijk mee kunnen komen dan de gemiddelde leerlingen. Is het dan niet goed voor die leerlingen om te merken dat we niet allemaal even gezond zijn en dat we niet allemaal hetzelfde kunnen? Werkendeweg, lerendeweg, ontdekken ze al in de klas dat er sprake is van verschillen en hoe ze daarmee om kunnen gaan. Ik vind dat heel positief.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Kinderen leren so wie so in de klas dat leerlingen verschillend zijn, dat er sprake is van verschillende niveaus en dat kinderen vaker ziek of buitengewoon gezond zijn. Het idee dat kinderen leren van elkaars verschillen is heel sympathiek en waar. Het gaat waarschijnlijk ook op voor de lichtgehandicapte leerling, maar ik heb het juist over de leerling die nog niet zindelijk is -- het komt dat die in een gewone reguliere klas terecht komen -- en de leerling die buitengewoon ernstige gedragstoornissen heeft. Je kunt stellen dat de indicatiecommissie daar een goed oordeel over zal uitspreken, maar dat is nog maar de vraag. Ik kom daar nog op terug. Natuurlijk zijn er gevallen waarbij voor alle leerlingen, gehandicapt en niet-gehandicapt, sprake is van een winwinsituatie. Uit veel signalen komt echter ook naar voren dat het vaak niet zo mooi is en dat het te idealistisch is.

Ook de Raad van State wijst op de grote belasting van reguliere scholen. De Raad raadt zelfs aan om de wet alleen al hierom te heroverwegen. Het is onbegrijpelijk dat dit in de Tweede Kamer niet verder aan de orde is gekomen. De reden daarvan is dat de scholen al genoeg voor hun kiezen krijgen. De VVD-fractie vindt de belasting van het regulier onderwijs een zeer moeilijk te aanvaarden punt.

Het is ons ook niet duidelijk hoe het inkopen van expertise plaatsvindt. Er worden expertisecentra ingericht, maar in de memorie van antwoord staat dat er geen nieuwe banen worden gecreëerd. Ik begrijp daaruit dat een deel van de expertise van de speciale school afkomstig is, maar die heeft ook een groot probleem, met het oog op de grote wachtlijsten. Hoezo inkopen van expertise? Waar komt die ineens vandaan? Waarom wordt die niet direct ingezet voor de kinderen waar het om gaat?

Daar komt bij dat de scholen -- de VVD interpreteert de wet anders dan de fracties van CDA en PvdA -- niet de vrijheid hebben om plaatsing van een gehandicapt kind te weigeren. Zij kunnen dat alleen als zij aangeven dat het echt niet gaat. Een schoolleider met ervaring in deze zaken vraagt zich in een artikel in het Nederlands Dagblad van 9 november jongstleden af of dan ten minste de bewijslast niet moet worden omgekeerd, zodat de ouders van een kind aannemelijk moeten maken dat hun kind plaatsbaar is in het regulier onderwijs. Wat is de mening van de minister hierover? Het ligt bovendien voor de hand dat de school het laatste woord zou moeten hebben en de eindverantwoordelijkheid heeft voor de

plaatsing. Ook als het kind zich anders ontwikkelt dan voorzien, zou zo'n laatste woord voor de school van belang zijn.

Zoals het nu in de wet is geregeld, kan de school naar de rechter; een ongehoorde suggestie van een wetgever als het over zaken als deze gaat. Hebben scholen nog niet genoeg te doen en moeten zij nu ook nog procederen over het niet plaatsen of niet langer plaatsen van gehandicapte kinderen? Graag hoor ik de mening van de minister hierover.

Is zij het eens met hetgeen haar voorgangster op dit dossier melde in de nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer van september 2001, waarin wordt opgemerkt dat "het uiteindelijke oordeel over toelating van een kind tot een school aan de rechter is". Hier zit voor de VVD-fractie een van vele de pijnpunten in de wet. Waarom niet als parlement vastgesteld dat de school de eindverantwoordelijkheid heeft bij het toelaten van bijzondere groepen kinderen? De school zelf kan toch het beste aangeven wanneer de belastingsgraad van leraren en leerlingen te groot wordt? Wat is dat voor wetgeving, waarbij het laatste bod is dat de rechter er aan te pas moet komen? Ik weet van een openbare school waarvan de directeur een juridische procedure is gestart om een gehandicapte leerling die er niet past van school te krijgen. Daarmee moeten onze basisscholen toch niet worden lastiggevallen? Weliswaar kan in de toekomst een goede diagnose van een kind soms misplaatsing mogelijk voorkomen, maar het is een feit dat de wet ruim baan geeft aan conflictoplossing door de rechter. De rechter heeft het laatste woord. Dat geldt weliswaar altijd bij wetgeving, maar het is buitengewoon ongewenst dat de rechter op een zo ruimhartige wijze het wetgevingsproces wordt binnengehaald.

De VVD-fractie heeft een drietal opmerkingen over de kwestie van de toetsing. Als voordeel van deze wet wordt wel genoemd dat kinderen worden beoordeeld, waardoor zij een diagnose mee krijgen en op de juiste school -- al of niet regulier -- geplaatst kunnen worden. De VVD-fractie vraagt zich af of in de wet niet veel te veel wordt uitgegaan van de mogelijkheid tot het stellen van objectieve diagnoses op het gebied van capaciteiten van gehandicapte kinderen. Medische diagnoses zijn lang niet altijd onfeilbaar en dit geldt a fortiori voor diagnoses in het psychosociale vlak. Zekerheden zijn hier zelden aan te treffen; eerder gaat het om verwachtingen, om gissingen, met uitzondering van een aantal werkelijk te objectiveren lichamelijke beperkingen. De wet vertoont een te zonnig en ongegrond vertrouwen in de mogelijkheid van adequate diagnostiek en indicatiestelling. Dit is geen teken van twijfel aan de deskundigheid van de toetsers, maar wel aan de objectiviteit van veel semi-wetenschappelijke oordelen. En wat gebeurt er bij een verschil van mening van deskundigen onderling of tussen de beoordelingscommissie en de ouders, c.q. de school? Wie heeft het laatste woord?

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): De rechter!

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Inderdaad.

Ook de Onderwijsraad is de mening toegedaan dat de criteria die bij de indicatiestelling worden gebruikt, daar wellicht helemaal niet geschikt voor zijn. De raad adviseerde in 1996 de "huidige wijze van toelating tot het speciaal onderwijs niet te vervangen door objectieve en gestandaardiseerde classificatiesystemen". Ook de Onderwijsraad vindt deze onvoldoende betrouwbaar en valide om individuele verschillen tussen kinderen vast te stellen. Wat is de reactie van de minister op deze visie van de Onderwijsraad?

Een tweede punt betreffende de toetsing gaat over de vraag of de wet niet zelf de aanleiding is voor de noodzaak van een beoordeling op de manier waarop dat nu geregeld wordt. Onze vraag is hoe dat vroeger ging. Waren de beoordelingen van kinderen dan zo problematisch? Wat is er misgegaan; wat rechtvaardigt de in de wet voorgestelde omslachtige en bureaucratische procedure? Was er eigenlijk ooit een probleem met die toetsing? Kan de minister ons daarover feitelijke informatie geven? Is het eigenlijk niet zo dat het gehele frame work dat in deze wet wordt opgetrokken, alleen maar nodig is door de wet zelf?

In de derde plaats vraagt de VVD-fractie zich af of de criteria voor indicatiestelling eigenlijk wel in de wet thuishoren. Gegeven de ontwikkelingen in de wetenschap die er altijd zullen zijn, is het zeer wel denkbaar dat de toetsingscriteria op een gegeven moment veranderd moeten worden. Dit betekent dat er een wetswijziging moet worden ingediend. Is dit overwogen? Wat zijn de argumenten om het te regelen zoals in het wetsvoorstel is gedaan?

De wet roept de suggestie op van vraaggestuurd onderwijs, maar is daarmee niet veel te veel gezegd? De ouders krijgen door de wet een betere onderhandelingspositie met de school, maar alleen onder voorwaarde van een indicatie door een commissie, met alle beperkingen die er nu eenmaal zijn door wachtlijsten, te zwaar belaste scholen, woonlocatie, gemeentelijk vervoer, zoals mevrouw Jaarsma noemde, en andere factoren.

Hoezeer de suggestie van vraaggestuurd onderwijs uit de wet naar voren komt, blijkt uit een brief van de Chronisch-zieken- en gehandicaptenraad Nederland van 18 oktober 2002. Daarin is duidelijk sprake van een onjuist inzicht in de situatie die door de wet ontstaat.

Ik citeer: Met deze regeling is de vraagsturing in het onderwijs eindelijk een feit. Ouders van kinderen met een handicap krijgen meer mogelijkheden om die school te kiezen voor hun kind die zij het beste vinden. Ze zitten niet meer vast aan de school voor speciaal onderwijs, die vaak ver weg is en een lange reistijd vergt. Ze kunnen kiezen voor een school in de buurt. Met deze wet krijgen kinderen met een handicap de kans om van jongs af aan te integreren in de maatschappij. (Dit is ineens een heel ander thema.) Uit onderzoek en uit ervaringen in het buitenland, bijvoorbeeld Italië, blijkt dat zowel kinderen met als kinderen zonder handicap baat hebben bij integratie. Beide groepen kunnen van elkaar leren. Einde citaat.

Afgezien van het feit dat hier sprake is van een onjuiste inschatting van de positie van de ouders, omdat deze in de wet veel zwakker is dan hier wordt

gesuggereerd, roept dit citaat nog een andere vraag op. Uit het wetsvoorstel komt een zeer optimistische visie naar voren over de voordelen ervan. Hoeveel bewijs is er nu eigenlijk voor de stelling dat het zo goed is voor iedereen, voor gehandicapte kinderen en de andere kinderen? Kan de minister ons wetenschappelijk onderzoek voorleggen, waaruit blijkt hoe dit zit? Er zijn immers ook heel andere geluiden?

Het beeld dat wij uit vele e-mails hebben gekregen, is minder uitgesproken positief. Ik verwijs nogmaals naar een onderzoek onder protestants-christelijke scholen, waaruit blijkt dat de meerderheid ernstige bezwaren heeft tegen deze wet. Nog vorige week was in het Nederlands Dagblad te lezen -- dat zit wel in dezelfde sfeer -- hoe slecht het kan uitpakken. Een adjunct-directeur van een school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen zegt hierover dat het absoluut onmogelijk is dat basisscholen deze gedragsgestoorde kinderen opvangen, omdat ze gewoonweg de deskundigheid niet in huis hebben. Hij voegt eraan toe dat het ideaal Weer samen naar school van voormalige staatssecretaris Adelmund -- volgens mij was het Netelenbos -- een valse missie is. Hij zegt ook dat het een bezuinigingsmaatregel was voor speciaal onderwijs, waarbij het ging om de centen en niet om het belang van het kind.

Dat is een ander belangrijk punt: de consequenties van Weer samen naar school voor de gehandicapte en moeilijk leerbare kinderen zelf. De grote vraag en niet de minste, al is het de laatste, is of het gehandicapte kind zelf er in pedagogische zin wel bij vaart. Sommige wel, maar voor hen is de wet niet nodig. Vele zullen er slecht bij af zijn.

Nog gisteravond werd mij gemeld dat de oudercommissie van een grote instelling waar mentaal gehandicapte kinderen verblijven, ernstige bezwaren heeft tegen deze wet, omdat zij ervan overtuigd is dat mentaal gehandicapte kinderen er slecht mee af zijn als zij naar een reguliere school zouden gaan. Zij kunnen er bovendien ongelukkig worden, omdat zij vereenzamen en geïsoleerd raken. Kan de minister hierover belangrijke positieve gegevens overleggen? De VVD-fractie heeft deze in elk geval niet kunnen vinden.

In het voorlopig verslag over deze wet is de mening van de VVD-fractie al weergegeven dat deze wet veel ideologie vertoont, maar weinig pragmatiek. Dat neemt niet weg dat ook de VVD-fractie doordrongen is van de noden van gehandicapte kinderen en hun ouders. Deze verdienen extra hulp en ruimhartige financiële bijstand bij het grootbrengen van hun gehandicapte kind. Sommige van deze kinderen zullen goed af zijn bij plaatsing in het reguliere onderwijs, maar daarvoor is deze wet nauwelijks nodig, althans niet in de huidige zeer uitgebouwde en opgetuigde vorm. De VVD-fractie wacht met grote interesse het antwoord van de minister af.

De heer **Schuyter** (D66): Voorzitter. Ik begin met het van harte welkom heten van de eerste vrouwelijke minister van OCW van dit koninkrijk die een stap in de Senaat zet. Nu wij na een generatie eindelijk een minister van Verkeer en

Waterstaat hebben met de mannelijke signatuur en op OCW een vrouwelijke minister, is er toch hoop voor emancipatie.

Mevrouw Jaarsma vroeg waarom dit wetsvoorstel indertijd controversieel is verklaard. Wij hebben dat niet gevraagd, maar wel gesteund; dat hebben wij gedaan vanwege een reeks overwegingen. Een heel triviale overweging was dat er duidelijk signalen waren dat er onvoldoende tijd voor de invoering van deze wet was. Er waren allerlei signalen dat de scholen niet klaar waren. Een makkelijke manier van doen is dan uitstel met een jaar.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ik wil even iets rechtzetten. Ik heb niet gevraagd waarom het wetsvoorstel controversieel is verklaard; ik heb gevraagd naar het verschil tussen de ene en de andere demissionaire bewindspersoon.

De heer **Schuyter** (D66): Dat zit in het geslacht.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Dat is natuurlijk een buitengewoon boeiend antwoord, maar eigenlijk is het geen antwoord. Ik ga er echter van uit dat mevrouw Jaarsma wel gehoord heeft welk antwoord ik op haar vraag gegeven heb: dit kabinet zit wel degelijk anders in elkaar, er is meer veranderd in Nederland en wij moeten dat debat nu toch maar aangaan.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Blijkbaar gaat mevrouw Van den Hul ervan uit dat deze kentering blijvend is; waarvan akte.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Dan hebt u inderdaad niet goed naar mij geluisterd, want dat is de reden waarom ik, bijvoorbeeld over de financiën, richting toekomst wel degelijk heel duidelijke vragen aan de minister heb gesteld.

De heer **Schuyter** (D66): Kennelijk wordt een grapje niet als een antwoord gezien. Dan even iets anders: wij vinden wel dat er een moment moet komen waarop je een wet behandelt. In de wildwestsituatie waarin politiek Nederland verzeild is geraakt, zou een controversieelverklaring van dit wetsvoorstel er met zekerheid toe kunnen leiden dat deze wet ook in augustus volgend jaar nog niet kan worden ingevoerd. Dan verloopt zo langzamerhand een tijd. In dat opzicht is er reden om op een gegeven moment, alles afwegende, toch tot een behandeling te komen.

Waar zat vervolgens de serieuze kant van het bezwaar? Mevrouw Jaarsma heeft er immers volstrekt gelijk in dat honderden mensen gezegd hebben: "Senaat, wat doe je nou? Wij zitten met smart op dit wetsvoorstel te wachten". Naar onze overtuiging heeft de Senaat daar echter wel degelijk een rol in omdat men dat deed vanwege het feit dat er mogelijk beïnvloeding was doordat men geld kreeg waarmee men hoopte te kunnen sturen. Het is juist een van de bezwaren, bijvoorbeeld van een uitstekende analyse van het Gemeentelijk pedologisch instituut in Amsterdam, dat aangeeft dat hier toch heel snel sprake is van een gevaar van een schijnvrijheid, een beetje

zoiets als de principiële vrije artskeuze op zaterdagavond. Daarop wil ik de minister graag wijzen. Ik krijg ook graag een reactie op de analyse van dat Gemeentelijk pedologisch instituut; ik neem aan dat zij die analyse kent. Dat instituut stelt in de begeleidende brief: "Met name is tegen de besluitvorming door ouders en scholen, zoals die nu plaatsvindt, bezwaar aan te tekenen. Zij moeten een beslissing nemen over de juiste school voor het kind, voordat de pedagogisch-didactische behoeften van het kind in kaart zijn gebracht".

Als dat zo is, is er echt sprake van een schijnvrijheid waarbij de kans op verkeerde keuzen groot is. Soms ook is het onnodig kostbaar, maar ik zeg nadrukkelijk dat dit bij deze groep kinderen voor mijn fractie van secundair belang is. Ik vraag hiervoor de aandacht van de minister.

Verder vraag ik aandacht voor een brief van de minister zelf d.d. 31 oktober j.l. over Weer samen naar school. Het gaat hierbij om dezelfde systematiek, zij het dat de categorie kinderen "lichter" is. Daarin staat dat volgens de inspectie de kwaliteit van de speciale leerlingenzorg in het algemeen onderwijs zorgen baart. Het gaat hier om "lom-kinderen" en een kleine groep "zmok-kinderen". Als het bij deze kinderen al moeizaam gaat, is het voor de groep kinderen waarover wij vandaag spreken extra nodig om er buitengewoon veel aandacht aan te besteden. Het is maar de vraag of de scholen deze zware opdracht ten behoeve van deze speciale categorie kinderen wel kunnen uitvoeren. De brief over Weer samen naar school levert daarvoor in ieder geval niet het overtuigende bewijs. Het tegendeel is eerder het geval.

Mevrouw Dupuis had het over een stelsel dat redelijk goed functioneerde. Ik ga een stapje verder. In zijn totaliteit is het Nederlandse buitengewone onderwijs, zoals het voor 1975 heette, de top of the bill in de wereld geweest. Op onderdelen kan dat wellicht worden bestreden, want er zijn natuurlijk altijd landen die op een specifiek onderdeel verder zijn, maar in zijn totaliteit hebben wij een uitmuntend stelsel. Je moet dan ook buitengewoon voorzichtig zijn om op basis van een ideologie, waar overigens niets op tegen is, al te snel door te gaan. Bij de presentatie van de Contourennota In 1975 bleek er behoefte aan, de naam van het buitengewoon onderwijs te veranderen omdat men vond dat die term te veel stigmatiseerde. Toen al werd gezegd dat het nog maar de vraag is of de term "speciaal onderwijs" daarin verbetering zou brengen. Wij kunnen nu constateren dat dat niet het geval is geweest. Vervolgens is er door de Vereniging Bijzondere Scholen, waarvan ik toen directeur was, een uitvoerige reactie geschreven die specifiek op het speciaal onderwijs gericht was. Dat boekje heeft veel aandacht gekregen, onder andere in hoofdartikelen in de kranten. De strekking was dat op het terrein van het speciaal onderwijs voorzichtig moet worden geopereerd. De principiële vraag was of de school als instrument mag worden gebruikt ter stimulering van de bereidheid van de maatschappij om gehandicapten te aanvaarden. Als je daar "ja" op zegt, moet je vervolgens wel rekening houden met allerlei nieuwe situaties. Nu ik een switch heb gemaakt en directeur ben van een psychiatrisch ziekenhuis, waar ik heb te maken met volwassenen, ben ik over de bereidheid

van de samenleving om deze buitengewoon kwetsbare mensen te aanvaarden wat minder optimistisch geworden.

Dit geldt zeker voor kinderen. Dit concentreert zich op twee hoofdbezwaren.

Een bezwaar is hier al eerder aan de orde gesteld, namelijk de vraag of het lerarenkorps zoals dit nu functioneert, zo'n zware opdracht erbij kan hebben. Wij worden dagelijks geconfronteerd met het feit dat er überhaupt te weinig leraren zijn en dat er ouders voor de klas staan. Verder is er een geweldig traject van zij-instromers. Dit moet ook, want de nood is hoog, maar het is wel de vraag of je in die situatie de grote uitdaging moet aangaan om deze zware groep bij een verzwakt – zeker in kwantitatieve zin – lerarenkorps onder te brengen.

Verder is de lerarenopleiding zelf een probleem. Wij hebben die opleiding jarenlang buitengewoon verwaarloosd. Ik heb hierop een en ander maal gewezen. Wij moeten ons zo langzamerhand afvragen of het omgaan met verschillen in de lerarenopleiding zo'n plaats heeft gekregen dat wij erop kunnen vertrouwen dat de leraren adequaat met deze groep leerlingen kunnen omgaan, ondanks alle begeleiding die natuurlijk wordt geboden.

Het belangrijkste bezwaar is dat de wet vooral uitgaat van de vraag wat goed is voor het individuele kind en vrijwel geen aandacht besteedt aan het schoolklimaat als geheel. Wij krijgen regelmatig rapportages over de geweldspiraal die zich op de scholen ontwikkelt. Ik verwijs naar de catastrofe begin dit jaar in Duitsland, maar ook naar situaties in Nederland en zeker ook in de Verenigde Staten. Er is iets aan de hand als gevolg van de geweldige verruwing van de samenleving in het algemeen. Niet voor niets zijn normen en waarden zo'n vooraanstaand thema in de verkiezingen. Niet voor niets is de hoop gevestigd op het onderwijs om daaraan iets te doen. Dan is het de vraag of op dit moment experimenten met deze groep kinderen toelaatbaar zijn. De rapportage van de inspectie bijvoorbeeld over het pesten op school was bepaald niet mals. Mijn ervaring in de psychiatrie leert dat de samenleving niet ideaal reageert op dit soort zaken. Natuurlijk kun je dan zeggen dat het goed is als mensen en zeker ook kinderen zien dat niet iedereen even gezond is of even snel ter been of wat dan ook. Dit is waar, maar je mag hiermee niet experimenteren als je niet de zekerheid hebt dat je het plagen en pesten dat hieruit kan voortkomen, in de hand kunt houden.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ik wil bezwaar maken tegen het beeld dat nu ontstaat, namelijk dat iedere gehandicapte geestelijk gehandicapt is. Het is waar dat vrijwel iedereen doet alsof je gek geworden bent als je eenmaal in een rolstoel zit. Het lijkt mij nuttig dat in het onderwijs die differentiatie wordt gemaakt, zodat het kinderen duidelijk wordt dat mensen met fysieke belemmeringen wel degelijk gewone mensen zijn.

De heer **Schuyer** (D66): Natuurlijk, en dit geldt ook voor geestelijk gehandicapten. Ik zeg echter dat je niet maximaal mag experimenteren als je niet de zekerheid hebt dat dit in goede banen wordt geleid. Die zekerheid is er nu niet.

Die onzekerheid is ingegeven door mijn realistische kijk op de samenleving.

Als de minister mijn fractie over de streep wil trekken -- mijn fractie heeft zijn stemgedrag nog zeker niet bepaald -- moet zij op dit punt mijn fractie enkele toezeggingen doen. Het evenwicht is volgens mijn fractie namelijk niet goed verankerd in dit wetsvoorstel. Mijn fractie wil daarom dat er zeker in de eerste zes jaar wordt gecontroleerd of de meest kwetsbare kinderen op school niet zozeer het slachtoffer worden van pesterijen en plagerijen dat het niet goed is om hen op die scholen onderwijs te laten volgen. Wij willen dat de Inspectie de opdracht wordt gegeven, net zoals bij Weer samen naar school, om daarover tweejaarlijks te rapporteren. Wij beschikken dan uiteindelijk over drie rapportages en als u die ook naar de senaat stuurt, kunnen wij daar desnoods over debatteren. Ik vertrouw deze minister overigens volstrekt toe dat zij maatregelen zal nemen als deze inspectierapporten de zorg bevestigen die wij nu ook voelen bij de kwaliteit van de zorg van Weer samen naar school.

Voorzitter. Mijn fractie heeft haar eindoordeel nog niet bepaald. De leraaropleiding als geheel vereist langzamerhand de oprichting van een staatscommissie, niet omdat men niet in staat zou zijn om maatregelen te nemen voor allerlei actuele problemen -- dat is de minister zeker toevertrouwd --, maar om het gevaar af te wenden dat het aanzien van het vak niet wordt hersteld. Zeker voor deze groep leerlingen zal het aanzien van het vak van leraar of onderwijzer moeten worden hersteld. Dat vraagt om een lange adem van de verantwoordelijken en is een principieel ander probleem dan het zoeken van een oplossing voor de aanwezige knelpunten. Ik daag de minister uit om werk te maken van het herstel van het aanzien van het vak. Ik heb uitvoerig gesproken over het risico dat deze kinderen zullen worden gepest en ik wacht dan ook met belangstelling de reactie van de minister af.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Voorzitter. Ondanks de herhaaldelijk uitgesproken kritiek in de Eerste Kamer op het opnemen van data in wetsvoorstellen worden ook in dit wetsvoorstel wederom data genoemd. Deze data zijn inmiddels achterhaald. Voorafgaande aan de inhoudelijke behandeling van dit wetsvoorstel vraag ik de minister welke oplossing zij in gedachten heeft voor dit probleem. Komt zij met een novelle of heeft zij een andere oplossing in gedachten?

Dit wetsvoorstel wijzigt de structuur van het speciaal onderwijs ingrijpend. Scholen voor speciaal onderwijs gaan samenwerken in regionale expertisecentra, de zogenaamde REC's. Deze REC's hebben rechtspersoonlijkheid. De vaststelling welke onderwijssoort geschikt is voor een kind, wordt gecentraliseerd. Dat gebeurt niet meer door schoolgebonden commissies van onderzoek, maar door onafhankelijke commissies voor indicatiestelling die verbonden zijn aan een REC en aan de hand van landelijk vastgestelde criteria. Die landelijke criteria hebben betrekking op een classificatie van kindkenmerken. Na

toelating op een school wordt een handelingsplan opgesteld.

Bovendien geeft dit wetsvoorstel ouders van kinderen met een handicap het wettelijk recht om zelf te bepalen waar hun kind onderwijs zal volgen, op een school voor speciaal onderwijs of met extra ondersteuning op een reguliere school, het zogenaamde rugzakje. Een commissie voor indicatiestelling indiceert op verzoek van de ouders -- zij worden hier altijd bij betrokken -- voor welke onderwijssoort hun kind in aanmerking komt. Een indicatie geeft recht op een rugzakje. Een reguliere school is in principe verplicht om een geïndiceerd kind toe te laten. Als een school een kind weigert, moeten daarvoor stevig onderbouwde argumenten worden aangevoerd. Hoever gaan de mogelijkheden van weigering door een reguliere school? Zou de minister daarvan een paar voorbeelden kunnen geven? Bouwvoorschriften van VROM regelen de bereikbaarheid, toegankelijkheid en bruikbaarheid van openbare gebouwen, dus ook van schoolgebouwen. Is het de minister bekend welk percentage van de scholen in de praktijk bereikbaar, toegankelijk en bruikbaar zijn?

De kern van het wetsvoorstel is een wettelijk verankerde vrijheid van schoolkeuze voor ouders van een kind met een handicap. Het maken van een verantwoorde keuze is voor ouders evenwel lang niet gemakkelijk. Welke steun krijgen ouders, indien nodig, om die keuze te kunnen maken? Welke rol speelt de door amendering in de Tweede Kamer in het leven geroepen adviescommissie inzake toelating en begeleiding?

Wat het maken van een verantwoorde schoolkeuze betreft, werd ons een interessant artikel toegestuurd door het Pedagogisch Instituut van Amsterdam, al door vorige sprekers aangehaald. Dit instituut wijst op de problemen die kunnen ontstaan voor zowel ouders als scholen bij de keuze voor de juiste school na indicering. Na de indicatiestelling door het CvI zullen de pedagogisch-didactische behoeften van het kind nog onvoldoende duidelijk zijn. Het instituut bepleit een goede afstemming tussen indicatiestelling en handelingsgerichte diagnostiek, waarbij niet alleen wordt gekeken naar "kindfactoren", maar ook naar school- en gezinsfactoren. Zowel scholen als ouders worden daardoor beter toegerust voor het doen van de juiste schoolkeuze. In het artikel worden praktische suggesties gedaan voor het vormgeven van die afstemming, waardoor vanaf het begin cliëntgericht en vraaggestuurd kan worden gewerkt.

Volgens mij is de door het Pedagogisch Instituut voorgestelde werkwijze niet in strijd met het voorliggende wetsvoorstel, maar wordt daarin juist richting gegeven aan de uitvoering ervan. Ik zou het bijzonder op prijs stellen als de minister op genoemd artikel wil ingaan. Dat is ook reeds door vorige sprekers verzocht, dus ik ga ervan uit dat zij dat doet. Is de minister het eens met de strekking van het artikel? Zo ja, is zij dan bereid om zich sterk te maken voor de invulling van de wet op bovengenoemde wijze?

Bijzondere scholen, zowel regulier als speciaal, mogen geïndiceerde kinderen weigeren indien ouders de grondslag van de school niet respecteren dan wel onderschrijven. In de tekst in het wetsvoorstel staat op

bladzijde 10 dat de toelating van een leerling ook niet mag worden geweigerd op denominatieve gronden, tenzij de ouders van de leerling weigeren te verklaren dat zij de grondslag van het onderwijs van de school zullen respecteren dan wel onderschrijven. In de schriftelijke voorbereiding heb ik naar aanleiding van deze tekst de vraag gesteld of "respecteren" dan voldoende is voor toelating. Het antwoord op die vraag in de memorie van antwoord heeft mij niet bevredigd. Daarom probeer ik het nog eens. Waarom is die wetstekst zo geformuleerd? De tekst suggereert namelijk dat de twee vormen inwisselbaar zijn: óf respecteren, óf onderschrijven. Onderschrijven gaat echter veel verder dan respecteren. Wil de minister daar nog eens op ingaan? Ik zeg maar alvast dat ik een antwoord als "het is in een andere wet ook zo geformuleerd" niet bevredigend vind. Klopt het dat een school voor bijzonder onderwijs een leerling om die reden niet mag weigeren als in de omgeving geen openbaar onderwijs in die onderwijssoort voorhanden is? Hoe wordt het begrip "omgeving" in zo'n geval toegepast?

Mijn volgende punt gaat over de nevenvestigingen. Nevenvestigingen van zowel scholen als instellingen voor speciaal onderwijs zijn belangrijk om het kind zo dicht mogelijk bij huis onderwijs te laten volgen. Zo kort mogelijke reisafstanden zijn in het belang van leerlingen, maar zijn ook uit kostenoverwegingen interessant. Volgens het wetsvoorstel zijn nevenvestigingen alleen mogelijk indien de hoofdvestiging alle kosten voor haar rekening neemt. Het moet dus budgettair neutraal. De vorige bewindspersoon, staatssecretaris Adelmund, vond nevenvestigingen belangrijk, maar meldde dat daarvoor geen geld was uitgetrokken. Ik ga ervan uit dat ook deze minister is overtuigd van het belang van nevenvestigingen. Onderwijs voor kinderen met een handicap moet zo dicht mogelijk bij huis plaatsvinden. Je kunt echter een voorziening die geld kost niet belangrijk vinden -- en een nevenvestiging kost geld -- als je er geen geld voor uittrekt. Dat kan niet. Een nevenvestiging betekent minder reiskosten, maar reiskosten worden betaald door gemeenten.

Weet de minister een oplossing voor het financiële probleem van de nevenvestigingen?

Er is voorzien in een herindicatie eens in de twee jaar. Voor zover ik weet is dat gelijk getrokken voor alle clusters en voor alle onderwijssoorten. Kan de minister mij uitleggen waarom er elke twee jaar weer geïndiceerd moet worden? Je zou zeggen dat er aan heel wat handicaps in de loop van de schooltijd toch niets verandert. Waarom vindt dan toch de rompslomp van herindicatie plaats, die bureaucratie in de hand werkt en geld kost? Het lijkt mij dat het handelingsplan voldoende mogelijkheden biedt om zaken tussentijds bij te stellen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Mevrouw Schoondergang is nu wel heel optimistisch over de mogelijkheid om tot een duidelijke indicatie te komen. Ik heb juist het standpunt proberen te verdedigen dat dit vaak heel moeizame en vrij vage en soms zwakke oordelen zijn. Dit is nu juist een van de voordelen van het wetsvoorstel omdat je bij een kind een ontwikkeling kunt zien en je van tevoren niet kunt

voorspellen op welke wijze er zij plaatsvindt. Volgens mij is het dus een van de voordelen van het wetsvoorstel dat er tweemaal herindicatie is gepland.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Dan zijn mevrouw Dupuis en ik het niet helemaal met elkaar eens. Zij stelt dat de eerste indicatie zo moeilijk te doen is en dat er dus een herindicatie nodig is. Maar ik kan mij voorstellen dat er kinderen zijn voor wie een herindicatie wel nuttig kan zijn, bijvoorbeeld kinderen met gedragsproblemen. Wat vindt de minister van de suggestie om alleen in bepaalde gevallen te herindiceren in plaats van dat structureel bij alle kinderen te doen? Uit het wetsvoorstel heb ik namelijk begrepen dat het structureel is. Het zou er niet toe doen voor wie. Eens in de twee jaar zou er geherindiceerd moeten worden. Het lijkt mij dat je daarbij een verschil kunt aanbrengen: sommige kinderen wel en andere niet. Dit lijkt mij niet alleen uit kostenoverwegingen belangrijk, maar ik vind nog belangrijker dat het rust brengt, niet alleen voor de kinderen, maar ook voor hun ouders.

In cluster 4 is sprake van de meest gecompliceerde dossiers. De financiering van de CvI's is echter voor alle clusters gelijk. Uit informatie die ook de minister bekend is, zou blijken dat de financiering voor cluster 4 niet toereikend is om kwalitatief goede indicaties af te leveren. In de schriftelijke voorbereiding heb ik dit probleem aangekaart, maar in de memorie van antwoord wordt hier nogal sussend over gesproken. Als financiering inderdaad niet toereikend zou zijn, zou dit bij de evaluatie wel blijken, zo staat in de memorie. Dat vind ik een onverantwoorde wissel trekken op de toekomst. Zo kun je niet starten met de uitvoering van een wetsvoorstel. Kan inzetten van het budget voor de vroegere schoolgebonden commissies de gesignaleerde financiële problemen bij de CvI's voor cluster 4 wegnemen? De schoolgebonden commissies van onderzoek bestaan niet meer, maar daarvoor was een behoorlijke hoeveelheid geld beschikbaar. Ik weet niet waar dat geld gebleven is. Meer Kamerleden hebben gesproken over de moeilijkheden van indicatie. Het is heel belangrijk dat er voor de zeer gecompliceerde dossiers van cluster 4 een goede indicatie uitrolt.

Mijn fractie heeft grote zorgen over de snel groeiende groep kinderen met leer- en gedragsproblemen. Waar deze kinderen in het verleden wellicht te snel en te gemakkelijk naar lom- en mlk-scholen werden gestuurd, is de trend nu tegenovergesteld. In het kader van Weer Samen Naar School moeten zo veel mogelijk kinderen worden opgenomen in het reguliere onderwijs. Mijn fractie staat pal voor het principe van gelijke kansen voor alle kinderen. Iedereen gelijk schakelen geeft echter geen gelijke kansen. Ik zag ooit een tekening die dat voortreffelijk verbeeldde. Een aantal dieren was op een rij gezet, een aap, een leeuw, een olifant en nog een paar dieren en daarvoor stond een figuur die de volgende tekst uitsprak: "Ik ben volstrekt rechtvaardig en daarom geef ik iedereen dezelfde opdracht: klim in die boom daar."

Nu, gelijke behandeling kan zeer onrechtvaardig uitpakken. Het ideaal van weer samen naar school gaan,

moet dan ook met verstand worden uitgevoerd. Het principe koste wat kost doorvoeren, is niet altijd in het belang van het kind. Bovendien dreigt de druk op het reguliere onderwijs onaanvaardbaar op te lopen.

Een deel van de problemen bij het vmbo -- iedereen kent de problemen bij het vmbo -- is terug te voeren op het feit dat het vmbo een concentratie kent van "probleemleerlingen" zoals dit genoemd wordt. Het gaat dan niet om leerlingen met een lichamelijke handicap, maar het gaat vooral over leerlingen met een gedragsstoornis. Het vmbo valt ook onder de leerlinggebonden financiering. Hoe hoog schat de minister het percentage leerlingen op het vmbo dat gebruik zal gaan maken van het rugzakje?

Leerlinggebonden financiering zal voor een deel van de kinderen een oplossing zijn, maar er dreigt een aantal kinderen buiten de boot te vallen. Het betreft die kinderen die gebaat zijn bij onderwijs op een school voor speciaal onderwijs, maar het speciaal onderwijs staat onder druk. Volgens rapportages die wij allemaal onder ogen hebben gekregen over wachtlijsten bij het speciaal basisonderwijs, zaten vorig jaar 20 kinderen thuis. Ruim 600 leerlingen waren getest voor het speciaal basisonderwijs, maar wegens plaatsgebrek bleven zij zolang op een gewone school, en ruim 1000 kinderen stonden op een wachtlijst voor een onderzoek dat moet uitwijzen of zij in aanmerking komen voor een speciale basisschool. Nu wil ik mij niet vastpinnen op deze cijfers, maar zij geven een indicatie van de problematiek; het zijn stuk voor stuk kleine drama's. Wat doet de minister aan de wachtlijsten voor het speciaal basisonderwijs?

De invoeringsdatum van het voorliggende wetsvoorstel inzake de leerlinggebonden financiering is augustus 2003. Voor zover ik weet, is eind 2004 een evaluatie voorzien. Nu wordt er al van verschillende kanten gevraagd naar die evaluatie. Wat wordt er allemaal meegenomen bij die evaluatie? Als ouders van leerlingen met een rugzakje niet tevreden zijn over bijvoorbeeld de begeleiding die hun kind krijgt op de school, welke middelen staan die ouders dan ter beschikking? Ik heb daar geen idee van.

De ontoereikende capaciteit van het speciaal onderwijs hangt nauw samen met het ideaal van "Weer samen naar school". Wanneer is de evaluatie van "Weer samen naar school"?

Tot slot heb ik een suggestie voor de minister. Kan de evaluatie van "Weer samen naar school" en die van de leerlinggebonden financiering niet in samenhang gebeuren? Deze zaken hebben immers veel met elkaar te maken. Kan voorts in die evaluatie, per wetsvoorstel maar in samenhang bekeken, de problematiek van de wachtlijsten voor het speciaal onderwijs worden meegenomen?

De heer **Groen** (ChristenUnie): Voorzitter. Het onderwerp waarover wij ons nu buigen, de leerlinggebonden financiering, in de wandelgangen het "rugzakje" genoemd, zal vermoedelijk -- in mijn tekst stond: bij iedereen, maar ik zeg het nu voorzichtiger -- bij velen op veel sympathie kunnen rekenen, zo ook bij onze fracties. De strekking van

het wetsvoorstel om leerlingen met een beperking optimaal aan het primaire en voortgezette onderwijs te kunnen laten deelnemen onder het motto "gewoon als 't kan, speciaal als 't moet", spreekt ons bijzonder aan.

Al jarenlang strijden ouders van mensen met een beperking, in nationaal en internationaal verband voor wat is gaan heten "inclusive education". Voor dit begrip valt nog steeds geen adequate Nederlandse vertaling te vinden, maar het staat voor het ideaal om gewone onderwijsfaciliteiten zo in te richten dat kinderen met en zonder beperking met elkaar dat onderwijs kunnen volgen. Er is op internationaal niveau al heel wat ervaring mee opgedaan en het is dus bepaald niet zo dat wij in Nederland op dit terrein gidsland zijn.

Het onderhavige wetsvoorstel heeft een geschiedenis vanaf in ieder geval 1996 en heeft inmiddels drie kabinetten meegemaakt. Er is al veel over gediscussieerd en nog meer voor onderzocht -- we gaan dus niet over één nacht ijs. Lettende op de sympathieke strekking van het voorstel en op het lange voorbereidingstraject, vinden onze fracties het nu tijd om definitieve stappen te zetten, teneinde een vierde kabinet niet meer met deze materie te confronteren.

In deze bijdrage wil ik namens onze fracties eerst kort stilstaan bij enkele hoofdkenmerken van het wetsvoorstel; vervolgens wijd ik enkele gedachten aan de problemen die nog resten na behandeling van het voorstel in de Tweede Kamer om ten slotte tot een afweging te komen.

De vorming van regionale clusters van expertisecentra heeft bij de behandeling in de Tweede Kamer breed de aandacht mogen hebben. Met name de vraag of en in hoeverre bevoegde gezagen van scholen voor bijzonder onderwijs mede verantwoordelijkheid zouden dragen voor onderwijsinhoudelijk beleid bij de regionale expertisecentra waarbij die scholen zich moesten aansluiten, trok de aandacht. Het antwoord van de toenmalige bewindspersonen kwam erop neer dat in het eerste stadium de REC's geen eigen onderwijsbeleid zouden voeren maar alleen een coördinerende en begeleidende functie hebben én dat de aangesloten scholen voor speciaal onderwijs zelf bepalen of en in hoeverre eventuele bevoegdheden worden gedelegeerd. Het is bovendien aan de in REC-verband samenwerkende scholen overgelaten om zodanige samenwerkingsvoorwaarden te stellen dat de vrijheid van onderwijs niet in het geding hoeft te komen. Een ontheffingsmogelijkheid voor bijzondere scholen die om denominatieve redenen problemen zouden krijgen, werd niet overwogen. Het moet worden gezegd dat in het traject om te komen tot REC's door het departement van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen veel energie is gestoken in overleg en bemiddeling. Desondanks is er uiteindelijk toch nog een bijzondere school voor speciaal onderwijs -- de Rehoboth-school te Ede -- overgebleven die geen op grond van godsdienstige bezwaren geen vrijmoedigheid vond om zich aan te sluiten bij het REC-Groot Gelre. Vanaf deze positie en op deze afstand kunnen wij niet goed beoordelen, of de samenwerkende scholen in het genoemde REC zich te strak hebben opgesteld. Het is -- dunkt me -- ook onze taak niet. Wél valt te constateren

dat er na veel overleg en voorwerk toch nog één schoolbestuur is dat in gewetensnood is gekomen. Wij kennen in ons land de gelukkige traditie om bij absolute gewetensnood ontheffingsbepalingen te hanteren. Onze fracties zouden van de bewindsvrouw graag willen horen, hoe zij tegen de onderhavige situatie aankijkt. Het antwoord van de minister telt te meer daar in een volgende fase, zo is aangekondigd, de REC's een sterkere, óók onderwijsinhoudelijke rol kunnen krijgen. Uit de memorie van toelichting (pagina 22) blijkt dat er nog discussie met het onderwijsveld is over de wijze waarop de positie van de scholen binnen de REC's in de tweede fase geregeld moet worden. Naar die volgende fase zien onze fracties overigens niet uit.

Naast de financiële mogelijkheden die "het rugzakje" aan leerlingen biedt, is in het voorstel voorzien in ondersteuning via het REC van de ouders bij het kiezen van de juiste school. Wij zijn blij met deze steun en hadden graag gezien dat de kosten van begeleiding niet van het bedrag in het rugzakje zouden worden afgetrokken. Nu dat één- en andermaal is bediscussieerd in de Tweede Kamer en niet tot resultaat heeft geleid, rest onze fracties weinig anders dan dit te accepteren. Wij zeggen dat met enige spijt.

De onafhankelijke indicatiestelling door de commissies voor indicatiestelling vinden onze fracties uiteindelijk voldoende geregeld. Dat er naar toe gewerkt wordt om vanuit de aard van de handicap en de daaruit voortvloeiende onderwijsbeperking te indiceren, oordelen wij juist, al is het spijtig dat het nú al niet zo ver kon worden gebracht. Ik kom daar straks nog even op terug.

Met instemming hebben onze fracties kennisgenomen van de opvatting van de regering over de vrijheid van onderwijs in relatie tot het toelatingsbeleid van scholen voor bijzonder onderwijs. Het daarover gestelde op pagina 6 van de memorie van antwoord van 22 maart 2002 onderstrepen wij, zeker als we terugzien naar de discussies hieromtrent in de Tweede Kamer.

Het controversieel verklaren van dit wetsvoorstel een aantal maanden geleden heeft gezorgd voor de nodige opwinding in het land. Met name van de zijde van de ouders van kinderen met een beperking werd teleurgesteld gereageerd en onze fracties kunnen zich dat levendig voorstellen. Er was al zo lang onderzocht en gediscussieerd! Niettemin kunnen wij ons ook voorstellen dat met name vanuit het onderwijsveld -- te weten de scholen voor "gewoon" basisonderwijs -- aandacht is gevraagd voor de implementatie van deze regeling.

Uitdrukkelijk gaf het veld aan de strekking van de regeling te dragen, maar veel zorgen te hebben over de invoering. Kan de bewindsvrouw aangeven welke maatregelen zijn genomen om de door de scholen voor het regulier onderwijs gesignaleerde implementatieproblematiek te verhelpen?

Hiervoor gaf ik al aan dat het gewenst is snel te koersen naar indicatiestelling op grond van de handicap en de daaruit voortvloeiende onderwijskundige beperkingen in plaats van het nu nog gehanteerde systeem van indicering vanuit de bestaande onderwijssoorten; zie pagina 4 van de memorie van toelichting. De ons met

name vanuit de praktijk aangereikte bezwaren tegen de vigerende indicatiesystematiek sterken ons in die opvatting. Kan de minister aangeven op welke termijn zal worden gewerkt met de gewenste indicatiesystematiek?

Aan het begin van mijn bijdrage gaf ik aan dat onze fracties veel sympathie hebben voor het aanhangige wetsvoorstel. Ik herhaal dat nu, maar merk er tevens bij op dat onze fracties nog niet helemaal gerust zijn op de inrichting van de tweede fase van de REC's; ik zeg het nu heel zwak. Omdat dit nu echter niet aan de orde is, zullen wij het aanhangige voorstel niet daarop beoordelen. Graag willen wij ons eindoordeel laten afhangen van het antwoord van de minister op de vragen die ik heb gesteld.

De heer **Van Vugt** (SP): Voorzitter. Dit wetsvoorstel beoogt de emancipatie en integratie van kinderen met een handicap te bevorderen en tevens het onderwijsaanbod aan deze kinderen te verbeteren. Dat zijn lovenswaardige doelstellingen welke de SP-fractie kan onderschrijven. De vraag is echter of het wetsvoorstel het geformuleerde doel daadwerkelijk dichterbij brengt. Het is een verstrekkend voorstel dat ingrijpende gevolgen zal hebben voor de inrichting van ons onderwijslandschap. Het wetsvoorstel wil het mogelijk maken dat kinderen met een handicap onderwijs volgen op reguliere scholen. Daartoe moet een indicatiestellingscommissie van een regionaal expertisecentrum een advies uitbrengen; een advies van een samenwerkingsverband van speciale scholen in de praktijk. Vervolgens dient het kind nog toegelaten te worden door de reguliere school, moet er met allerlei betrokkenen een behandelingsplan worden opgesteld en dient de reguliere school met het leerlinggebonden budget ondersteuning en begeleiding in te kopen bij een speciale school. Deze bijzonder ingewikkelde constructie draagt in de ogen van de SP-fractie niet bepaald bij aan de doelmatigheid en overzichtelijkheid van het onderwijs aan kinderen met een stoornis of beperking. Het zal eerder de bureaucratie en de administratieve rompslomp doen toenemen. Wilden wij daar nu niet juist van af in het onderwijs?

De gedachte dat leerlingen met een handicap een rugzakje meekrijgen waarmee zij in feite onderwijs kunnen inkopen naar eigen inzicht is niet alleen een verkeerde benadering van de bekostiging van een collectieve voorziening zoals onderwijs. Het is tevens een dooie mus richting de ouders waarmee de overheid verwachtingen schept die niet waargemaakt zullen worden. In hoeverre is er straks werkelijk, dus niet in de mond van deze of andere bewindslieden, maar in de praktijk sprake van keuzevrijheid voor leerlingen en ouders? In de eerste plaats is er geen sprake van een persoonsgebonden budget waarbij de cliënt zelf een geldbedrag ter beschikking krijgt. De besteding van een deel van het budget is immers al bij wet geregeld: bij de REC's wordt ondersteuning ingekocht en de reguliere school moet bij een speciale school begeleiding inkopen. In de tweede plaats zijn de ouders afhankelijk van het advies van de indicatiestellingscommissie. Indien deze een voor hen gunstige uitspraak doet, zijn zij ook nog eens afhankelijk van de praktische mogelijkheid die een reguliere school

heeft om kinderen te plaatsen. Zo bezien blijft er van de fraai voorgeschotelde keuzevrijheid weinig over.

De regering zelf stelt in haar reactie op het advies van de Raad van State: uiteindelijk zijn het de scholen zelf die onderwijs geven en de voorwaarden moeten benutten; zij zullen niet altijd slagen in het aanbieden van onderwijs aan gehandicapte kinderen. Exact, dat leert de praktijk van vandaag de dag wel met veel te veel kinderen die überhaupt niet geplaatst worden, laat staan op de school waar de voorkeur van de ouders naar uitgaat.

In deze praktijk in de huidige onderwijsinfrastructuur is het invoeren van dit wetsvoorstel dan ook het bieden van schijnvrijheid aan burgers.

Ik gaf al aan dat de SP van mening is dat de financiering van een publieke voorziening als onderwijs niet moet geschieden op basis van persoonsgebonden budgetten. In onze visie is het onderwijs een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van scholen, ouders, leerlingen en overheden. Deze dient dan ook uit publieke middelen te worden bekostigd via de scholen, dus door middel van schoolgebonden budgetten. Het idee dat je gebruikers van publieke voorzieningen maar een geldbedrag meegeeft en dat zij het dan zelf maar moeten uitzoeken, doet geen recht aan het publieke karakter van de voorziening, het publieke belang van de voorziening en de gedeelde verantwoordelijkheid van de verschillende partijen. Zo dreigt het gevaar dat je, wanneer je de verantwoordelijkheid primair bij de ouders onderbrengt, een enorme claim legt op hun mondigheid en vaardigheid om zaken in de bureaucratische molen voor elkaar te krijgen. De een zal hier beter in slagen dan de ander, waardoor een aparte vorm van ongelijkheid bij het gebruiken van onderwijsvoorzieningen zijn intrede dreigt te doen. Kan de minister aangeven hoe zij dit gevaar meent te vermijden? De SP maakt in ieder geval de heldere keuze, dat zij dit soort toestanden niet accepteert waar het om onderwijs gaat. De bekostiging van het onderwijs dient via de scholen te lopen en niet via de gebruikers van onderwijs. Alleen al vanwege dit aspect staan wij zeer kritisch tegenover het voorliggende wetsvoorstel.

Zoals de Raad van State terecht heeft opgemerkt, zal het hele stelsel met name door de aanbodstructuur bepaald worden. Hoeveel en welke onderwijsdiensten kunnen er binnen onze REC-regio worden aangeboden? Dát is de hamvraag. De ouders kunnen nog zo mooi hun wensen en vragen kenbaar maken, als er niet voldoende aanbod is houdt het simpelweg op. En er is op dit moment niet voldoende aanbod, zo blijkt ook weer uit het jongste inspectierapport. De wachtlijsten voor het speciaal onderwijs groeien en het aantal kinderen dat ongewenst thuiszit eveneens. Zorg dan voor extra aanbod, beste minister, want daar wringt de schoen en niet in het feit dat de ouders te weinig keuzevrijheid zouden hebben. Er moeten simpelweg meer plaatsen komen, meer leraren, meer gebouwen, meer capaciteit dus. Het invoeren van een zogenaamd vraaggestuurd stelsel in een situatie waarin het aanbod op alle fronten tekortschiet, zal leiden tot veel teleurgestelde gezichten en frustraties bij burgers.

De Raad van State is naar de mening van de SP terecht zeer kritisch geweest ten aanzien van het

wetsvoorstel; mevrouw Dupuis wees daar ook al op. De raad heeft inderdaad zelfs geadviseerd de hele regeling te heroverwegen. Hier had en heeft de raad gegronde argumenten voor, resulterend in een bezorgdheid die de SP-fractie deelt. De raad stelt in zijn advies: "Alles overziende adviseert de Raad de voorgestelde regeling te heroverwegen. Een keuzemogelijkheid voor ouders wordt slechts zeer beperkt gerealiseerd terwijl de kwaliteit van het onderwijs daardoor geraakt wordt - het speciaal onderwijs door afnemend rendement en versnippering van inspanning en het regulier onderwijs doordat het wordt belast met taken en lasten waar het niet op berekend is".

Inderdaad is een belangrijke vraag wat voor een gevolgen invoering van het wetsvoorstel heeft voor scholen, zowel speciaal als regulier. Hoe zit het met de bekostiging van speciale scholen als straks hun leerlingenaantallen teruglopen? Kan de minister aangeven hoe zij gaat realiseren dat minder mensen straks meer taken moeten doen? Immers, de leraren op de speciale scholen zullen in aantal verminderen als ook het aantal leerlingen afneemt, terwijl zij nu ook taken op reguliere scholen moeten gaan uitvoeren. Hoe bevordert deze ingewikkelde constructie de doelmatigheid van onderwijs aan kinderen met een handicap, zou zouden wij de minister willen vragen. Tevens zal er druk komen te staan op de reguliere scholen. Er bestaat een permanente onzekerheid over het aantal leerlingen met een handicap dat een reguliere school per schooljaar zal moeten opvangen. Er bestaat geen vangnetvoorziening. En ook hier wordt het personeel met extra taken belast.

Wij vragen ons af of het verstandig is, juist nu het onderwijs voortdurend onder druk staat onder invloed van jarenlange bezuinigingen, het lerarentekort en de opeenstapeling van taken, om de scholen en leraren met nog meer taken op te zadelen. Met de Raad van State zien wij het gevaar dat de kwaliteit van het onderwijs daardoor eerder afneemt dan toeneemt. Kan de minister deze bezorgdheid wegnemen?

De manier waarop de beroep- en bezwaarprocedure is ingebed in het onderhavige voorstel roept eveneens enkele vragen op. Het is vreemd dat bezwaarschriften worden beoordeeld door een commissie, voortkomend uit de REC's, want een bezwaarschrift heeft betrekking op het besluit van zo'n zelfde REC. Ontstaat dan niet de situatie dat degenen die voor een bepaalde beslissing verantwoordelijk zijn tevens verantwoordelijk worden gesteld voor het toezicht op het nemen van zo'n beslissing? Met het wetsvoorstel wordt ten minste de suggestie gewekt dat ouders veel meer te kiezen krijgen. Dat blijkt uit de vele brieven en emails die ons bereiken en uit de brief die al door een andere afgevaardigde is voorgelezen. Dus zullen ouders niet snel akkoord gaan met een voor hen negatief besluit van een REC. Zij mochten toch immers zelf kiezen? Op deze wijze organiseert de regering langs weer een andere weg extra druk op het onderwijsveld door het moeten laten afhandelen van vele beroep- en bezwaarschriften. Op die wijze draagt zij bij aan de jurisdisering van een publiek domein, het onderwijsveld. Is dat wat de regering voor ogen heeft, of kijkt de bewindspersoon hier anders tegenaan?

De Onderwijsraad wijst op een ander belangrijk element, namelijk de classificatie van de kinderen waar het om gaat. In zijn advies over het "Beleidsplan, de rugzak" adviseert de Onderwijsraad de huidige wijze van toelating tot het speciaal onderwijs niet te vervangen door objectieve en gestandaardiseerde classificatiesystemen. De raad ziet weliswaar de gebreken van de huidige methode, maar stelt vast dat de voorgestelde classificatiesystemen waarmee in het kader van de LGF stoornissen en beperkingen worden vastgesteld, onvoldoende betrouwbaar en valide zijn om individuele verschillen tussen kinderen vast te stellen. Ook het gegeven dat scholen nu eenmaal niet allemaal hetzelfde zijn, bemoeilijkt een verantwoorde classificatie. Dat is nogal wat. Als zelfs de Onderwijsraad van mening is dat de voorgestelde systematiek onvoldoende betrouwbaar en valide is, dan maak ik mij des te meer zorgen over mijn vorige punt, namelijk de toename van bezwaarschriften die extra druk leggen op het onderwijs. De SP vraagt zich af of deze in papieren tests uitgedrukte classificatie bijdraagt aan een onderwijsaanbod dat is afgestemd op de persoon. Velen uit het veld die de diagnostiek juist effectiever willen maken, zijn bezorgd over het effect van deze maatregelen op de kwaliteit van de diagnostiek en de bureaucratie. Zo hebben de Zwolse samenwerkende expertisecentra reeds aangegeven dat de LGF in de praktijk het aanbieden van onderwijs op maat alleen maar bemoeilijkt door de invoering van bureaucratische regelingen en clusterschotten. Kan de minister hierop ingaan? Het wetsvoorstel lijkt inderdaad te leiden tot nog meer papieren rompslomp in het onderwijs, tot een nog onpersoonlijker benadering van het kind en zijn mogelijkheden, tot nog meer bureaucratie. Het is de vraag of het onderwijs in Nederland dat op dit moment nodig heeft. De SP beantwoordt die vraag ontkennend.

De SP ziet in het wetsvoorstel meer nadelen dan voordelen. Het betekent extra druk op de scholen, want die moeten het gaan doen. Het betekent extra bureaucratie. Het leidt tot een juridisering met de bijbehorende onvrede. Het is nog maar de vraag of de bekostiging afdoende zal zijn. Het ergste is dat de regering de ouders met dit voorstel voorhoudt dat zij meer te kiezen krijgen, terwijl dat in de praktijk nauwelijks het geval is. De besluiten van de REC's en de capaciteit op de scholen zijn doorslaggevend en niet de wil van de ouders. Dat de overheid bij deze burgers toch de suggestie wekt dat ze over keuzevrijheid gaan beschikken, is onverstandig en onbehoorlijk.

Voorzitter! De SP kiest voor onderwijs dat voor iedereen kwalitatief hoogwaardig is; onderwijs dat voor iedereen toegankelijk is en waar wij gezamenlijk verantwoordelijk voor zijn. Op grond van deze benadering staan wij een publieke financiering van het onderwijs voor die via de scholen loopt. De scholen moeten het onderwijs uiteindelijk verzorgen. Naar de mening van onze partij is het op dit moment noodzakelijk om fors te investeren in de capaciteit van speciale scholen, want die laat behoorlijk te wensen over. Dan kan ieder kind met een stoornis of beperking werkelijk onderwijs op maat aangeboden

krijgen en dan hoeven kinderen niet langer thuis te zitten omdat er nergens plaats is. Daar ligt het probleem, dus daar moet het opgelost worden. Dat doe je niet door deze dooie mus aan de ouders voor te houden en door het invoeren van nog meer bureaucratie in het onderwijs. Daar wordt niemand beter van en daarom zullen wij tegen dit voorstel stemmen.

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Wij vervolgen de behandeling van dit wetsvoorstel na afhandeling van wetsvoorstel 28407.
**

*B

!VOETTEKST!

Aan de orde is de behandeling van :

- het wetsvoorstel Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2001 (slotwet) (28407).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van harte welkom in dit huis. Als het ik wel heb, is dit de eerste keer dat hij hier in zijn hoedanigheid als minister aanwezig is.
**

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de voorzitter! De CDA-fractie stelt het bijzonder op prijs met deze minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te mogen discussiëren. De minister is dan wel demissionair, maar ik hoop dat zijn ministerschap nog een vervolg krijgt.

Het komt niet elke week voor dat in deze Kamer een discussie plaatsvindt over een slotwet. Er staat ons echter geen andere mogelijkheid ter beschikking om verantwoording te vragen over een vooraf reeds door ons bekritiseerde maar nu ook achteraf gebleken onverantwoorde uitgave in het jaar 2001. Het betreft hier de uitgaven voor het automatiseringssysteem CWIntake, in deze slotwet over het jaar 2001 opgenomen voor 4 mln euro, maar daar komt zeker nog een bedrag bij in het jaar 2002. Bovendien vraagt de CDA-fractie zich af of hiermede dan werkelijk alle kosten zijn verantwoord.

Alle aanleiding derhalve om bij de automatiseringsproblematiek thans stil te staan. Wie geeft immers de CDA-fractie de garantie, dat het nu ingezette zogeheten tweede spoor in 2004 niet weer tot eenzelfde negatief resultaat zal leiden? Ik verwijs naar de uitspraak in het onderzoeksrapport van IWI, dat een definitief systeem op basis waarvan elektronische gegevensuitwisseling tussen de ketenpartners kan plaatsvinden nog jaren op zich zal laten wachten. Dat lijkt dus niet te lukken in 2004.

Op 27 november 2001 vond de afronding van het plenaire debat over de SUWI-wetten in deze Kamer plaats.

De CDA-fractie kon op grond van principiële bezwaren tegen de gekozen opzet geen steun verlenen aan de SUWI-wetten, maar voelde zich wel volledig medeverantwoordelijk voor de totstandkoming van goede wetgeving, die voldeed aan de eisen van rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid.

In dat kader maakte de CDA-fractie zich onder meer grote zorgen over het uitvoeringstraject en de voorziene datum van invoering, te weten 1 januari 2002. Dit te meer, omdat tijdens het plenaire debat nog steeds niet kon worden beschikt over de toegezegde risicoanalyse. Verschillende fracties hebben op dat ernstige manco gewezen. In eerste en in tweede termijn van de plenaire behandeling moesten op belangrijke onderdelen voorbehouden worden gemaakt en konden naar voren gebrachte bezwaren onvoldoende worden weerlegd.

Dat gold ook voor de ICT-ontwikkeling bij de CWI, de gemeenten en het UWV en de daarmee samenhangende kosten. Op de problematiek bij het UWV komen wij terug bij de behandeling van de wet instroomcijfers WAO. Het gaat in deze slotwet met name om CWIntake, want daarover wordt wel een verantwoording gegeven.

Het door de minister gehanteerde principe dat de knelpunten werkende weg zouden kunnen worden opgespoord en opgelost, ontmoette bij de CDA-fractie de nodige kritiek. Achteraf terecht! De toenmalige minister van SoZaWe trachtte de bezwaren te pareren met de toezegging dat de verschillende invoeringsmodaliteiten zouden worden gedifferentieerd aan de hand van de risicoanalyse. Daarvan is voor het CWI-gedeelte weinig terechtgekomen.

Daarnaast werd tijdens de discussie, onder meer door collega Hessing, diepgaand ingegaan op de sturingsmogelijkheden. De minister, die de regievoering bij de SUWI-wetten aan zich had getrokken, heeft zich hierover in niet mis te verstane bewoordingen uitgelaten.

Ik citeer de toenmalige minister: "Om nu te garanderen dat dit goed gaat, beschikken wij over een corrigerend instrumentarium. De eventuele sanctie is afhankelijk van de mate waarin is afgeweken van de afspraken en kan bestaan uit het aanspreken van de verantwoordelijke manager, het schorsen en vernietigen van besluiten en het geven van aanwijzingen tot het entameren van een ontslagprocedure van de leden van de raad van bestuur. Ik zal er niet voor terugschrikken gebruik te maken van het zwaarste middel."

Vervolgens wees de minister op de gemeente Amsterdam, die zou worden afgerekend op het gevoerde bijstandsbeleid. Overigens is de voormalige minister daar nu adviseur voor dit onderdeel.

Nu de gang van zaken rond CWIntake. De CDA-fractie heeft de ICT-ontwikkelingen ter afronding van de bezwaren die in de schriftelijke inbreng waren aangedragen, in het plenaire debat verder uitgespit en dit automatiseringsproject uiteindelijk op grond van alle ferme uitspraken van de minister het voordeel van de twijfel

gegeven. Ik herinner mij als de dag van gisteren het felle debat tussen de toenmalige minister en zijn partijgenote mevrouw Jaarsma, waarbij ik op grond van die ferme uitspraken partij koos voor de toenmalige minister.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Het kan verkeren.

Voorzitter: Ginjaar

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Ja, het kan verkeren. Dit CDA-meisje geeft dan ook eerlijk toe dat zij de woorden van de minister toen voor waar heeft genomen. In de afgelopen maanden hebben wij echter moeten constateren dat de ontwikkeling van een automatiseringssysteem opnieuw moest worden beëindigd, nadat reeds eerder vertragingen waren opgetreden.

De vorige minister constateerde op 20 juni jongstleden in de Tweede Kamer: "CWIntake is de zoveelste mislukking, maar er kan nog worden gekozen voor een ander spoor. Het is niet allemaal weggegooid geld."

Stel je voor! De Tweede Kamer heeft geen tweede termijn gevraagd of gekregen, zodat een beoordeling van het beleid achterwege is gebleven. Dat was waarschijnlijk omdat de minister toch reeds demissionair was, maar zo kan en mag naar de mening van de CDA-fractie een bewindsman die de regievoering volledig aan zich had getrokken, niet weggkomen.

Deze voormalige minister was en is volledig verantwoordelijk voor deze mislukking en andere mislukkingen die met betrekking tot de SUWI-wetten nog zullen volgen. Het zegt ook het nodige over het management van het ministerie. Wat iedereen met gezond verstand die alle stukken had bestudeerd in november 2001 al kon zien aankomen -- ja, het werd zelfs openlijk gezegd -- onttrok zich blijkbaar aan de waarneming van alle direct verantwoordelijken. Ik voeg daaraan toe dat op ons aandringen de voormalige minister ons alle stukken over risicoanalyse heeft toegestuurd, maar die kregen wij enkele dagen voordat de wet in werking ging. Ik heb wel alles doorgenomen en in het zoveelste product kon je deze mislukking inderdaad zonder meer zien, zonder dat wij daar als Kamerleden ook maar iets aan konden doen.

Een vraag die eveneens moet worden gesteld, is of de vorige minister heeft waargemaakt wat zo duidelijk is vastgelegd tijdens de plenaire behandeling in de Eerste Kamer, namelijk dat de manager op zijn verantwoordelijkheid is aangesproken, met alle gevolgen van dien. De huidige minister heeft deze vraag niet concreet beantwoord. Gaarne alsnog een duidelijk antwoord. Uit de stukken valt derhalve geen duidelijkheid te verkrijgen, maar het siert de huidige -- overigens ook demissionaire -- minister dat hij volstaat met een sobere publieke reprimande. Ik citeer uit de vierde voortgangsrapportage, pagina 21 de volgende uitspraak: "Gezien de overwegingen die bij het besluit van de Raad van Bestuur van CWI een rol hebben gespeeld, is de minister van mening, dat een duidelijker motivering van de

Raad dienstbaar zou zijn geweest". Dat is toch vrij dodelijk. Verder luidt het citaat: "Het geheel van feiten en overwegingen overziende, kan de minister billijken dat de Raad van Bestuur haar verantwoordelijkheid heeft genomen". Dat zegt nog niets. De CDA-fractie kan deze uitspraak van de minister, drie maanden na de bekendmaking op 20 juni, eveneens billijken, maar daarbij kan het niet blijven. De CDA-fractie wil graag onderzocht zien hoe het zover heeft kunnen komen en met name of de Eerste Kamer in november jl. geen rad voor de ogen is gedraaid.

De vorige minister beschikte op 20 juni wel over het onderzoek van de IWI. Dat bevat enkele harde conclusies. Ten eerste: de onderbouwing die de Raad van Bestuur van IWI geeft om te stoppen met CWIntake, wordt als onvoldoende bestempeld. Deelt de huidige minister deze conclusie? Ten tweede: het is ontegenzeggelijk zo dat CWIntake later, beperkter en minder stabiel is opgeleverd dan gepland en dat het systeem nog veel fouten bevatte, kortom dat het kwalitatief niet op het vereiste niveau was in februari 2002. Deelt de minister de mening van de CDA-fractie dat er voor deze conclusie al eerder aanwijzingen moeten zijn geweest, dat wil zeggen: vóór 1 januari 2002? Ten derde: er was een plan voor een nieuwe versie van CWIntake, waarin de belangrijkste problemen zouden worden opgelost. De Raad van Bestuur heeft zonder een gedegen onderbouwde analyse over de haalbaarheid in casu de niet-haalbaarheid besloten om het plan voor een nieuwe versie niet te laten uitvoeren. Een onafhankelijk deskundige kwam met een gematigd positief oordeel. Ten vierde: bij de gevolgen van deze besluitvorming zijn bovendien de ketenpartners onvoldoende betrokken.

De vragen die met betrekking tot deze vier conclusies rijzen, zijn in ieder geval: hoe en in welke fase dan ook is de regievoering uitgeoefend en waargemaakt? Er rijzen vanuit de geschetste feitelijke toedracht in dit kader nog vele vragen. De CDA-fractie verwacht echter een heldere schriftelijke analyse van hetgeen zich, wat dit dossier betreft, heeft afgespeeld, opdat het in de dossiers komt en een rol kan spelen bij een eventuele parlementaire enquête; die zal er ooit nog wel komen over deze hele problematiek. Daarbij moet er ook op worden gewezen dat door meerdere fracties is gewaarschuwd voor de snelle invoering van de SUWI-wetten, niet in de laatste plaats omdat de automatiseringssystemen niet in orde waren. De bewindslieden bleven hieraan niettemin vasthouden, mede op verzoek van het management, zo is ons in deze Kamer herhaaldelijk voorgehouden. De quotable uitspraak in Trouw op 8 mei jl. van één van hen -- "Onze troepen waren op de startdatum dus niet gereed" -- slaat dan ook uitsluitend terug op het management en de politieke leiding van die dagen.

Uit een later interview in het Financieel Dagblad roepen twee quotable uitspraken eveneens vragen op. Allereerst: "Mijn geloof in de jongens en meisjes van de ICT-bedrijven heeft een geweldige deuk gekregen". En: "Ik trof een leger van externe deskundigen aan voor de automatisering". Als die externe deskundigen ons al die rampspoed hebben bezorgd, valt er dan niets te verhalen?

Deze uitspraken en de antwoorden op onze vragen, met name vraag 5, vereisen een verduidelijking. Het brengt ons ook terug tot de hoofdvraag welk bedrag met deze mislukte operatie in totaal uiteindelijk is gemoeid. Het gaat immers toch om verspild gemeenschapsgeld? Hierbij zal ook de rol van het bureau-Berenschot nader moeten worden gezien. Het bureau heeft eind 2001 onderzoek gedaan naar de risico's van de invoering van de SUWI-wetten per 1 januari 2002. De algemene bevinding van het onderzoek was dat het uitvoeringsveld niet voor uitstel van de invoering van SUWI-wetten pleitte. Tussen haakjes: dat wisten we al lang, daarvoor was geen onderzoek nodig. En dat uitstel van de inwerkingtreding nieuwe risicofactoren zou oproepen, wisten wij eveneens. Ons gaat het nu in het bijzonder om de aanbeveling van Berenschot, de uitrol van CWIntake pas te starten nadat op basis van de stabiliteitstest was gebleken dat het systeem voldoet aan de gestelde eisen. Vervolgens zou de uitrol van CWIntake stapsgewijs dienen plaats te vinden. Volgens Berenschot moest derhalve de invoering van het systeem plaatsvinden, maar dan meer gefaseerd, plaatsvinden. Heeft Berenschot hierbij -- achteraf gezien -- niet een verkeerd advies gegeven?

De CDA-fractie is verheugd over de plannen van de huidige demissionaire minister en staatssecretaris voor een betere sturing en controle op de uitvoering van de sociale zekerheid. Met name het gaan werken met zogenaamde prestatie-indicatoren spreekt ons als een belangrijk onderdeel van de nieuwe verantwoordingsmodellen aan. In dit kader durven wij de bewindslieden te vragen om ook een model te ontwikkelen om belangrijke investeringen als automatiseringsprojecten vanaf het eerste begin in de greep te houden. Gebruik hiertoe de ontwikkeling van het tweede spoor maar als eerste begin! Mogelijk worden dan mislukkingen als CWIntake uitgesloten! Overigens, het falen van de voormalige minister alsook van de Raad van Bestuur in dit opzicht laat onverlet onze waardering voor de CWI-medewerkers voor hun inzet in deze tijden van reorganisatie op reorganisatie.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Minister De Geus: Voorzitter. Het is mij een eer om hier in uw midden het woord te mogen voeren. Ik ben hier echt een beetje van onder de indruk. Het is toch niet alledag dat je in zo'n entourage het woord mag voeren en ook niet alledag dat je op een dergelijk welsprekende, maar ook inhoudelijk adequate wijze wordt uitgedaagd in het debat. Ik zal hierop graag ingaan. Ik zal allereerst iets zeggen over de geschiedenis, omdat mevrouw Van Leeuwen terug gaat naar het debat hier in deze Kamer. Ik behandel haar concrete vragen en daarna zal ik iets zeggen over de sturing naar de toekomst. Ik denk dat het goed is om vast te houden aan de traditie dat wij hier iets laten zien over onze voornemens voor de toekomst. Dan weet u ook waarop ik mij als bewindspersoon laat afrekenen.

Op 27 november vorig jaar is de Eerste Kamer door de toenmalige minister van SZW geïnformeerd over de stand van zaken. Op dat moment was er nog geen risicoanalyse van Berenschot beschikbaar. In het debat op

die dag is aangegeven dat de gegevensuitwisseling per 1 januari 2002 voor het grootste gedeelte niet of nog niet elektronisch zou plaatsvinden.

Mijn voorganger en de raad van bestuur van CWI in oprichting waren ervan overtuigd dat een zorgvuldige invoering van de applicatie een haalbare kaart was. Met de wijsheid van dat moment waren er geen aanwijzingen dat CWIntake minder stabiel en beperkter was opgeleverd en dat het systeem veel fouten bevatte. Men was zich wel bewust van de risico's in het voorbereidingstraject. Daarom is toen gekozen voor een scenario dat een goede uitvoering van de intake door de CWI's niet in de weg zou staan. Er is gekozen voor een zorgvuldig gefaseerde invoering, te beginnen bij vier van de 130 vestigingen. Daarnaast is er nog voorzien in een papieren procedure voor een goede intake en de overdracht van cliëntengegevens aan het UWV respectievelijk de gemeenten.

Het Bureau Berenschot heeft eind 2001 een onderzoek opgeleverd naar de risico's van de suwi-wetten per 1 januari 2002. Berenschot beval aan om pas met de uitrol te beginnen nadat op basis van een stabiliteitstest was gebleken dat het systeem voldeed aan de functionele eisen die eraan werden gesteld. Verder zou de invoering stapsgewijs moeten plaatsvinden.

Men is met die stapsgewijze aanpak aan de slag gegaan. Mijn voorganger heeft zich daarover laten informeren, ook door het CWI. Tussen het CWI en de ambtenaren is contact geweest over de afstemming. Verder is dit onderwerp aan de orde gesteld in het zogenaamde algemeen ketenoverleg met CWI, UWV en VNG. Het CWI is gevraagd om helder en open aan te geven welke problemen werden onderkend bij CWIntake. Er is ook aangegeven dat groot belang wordt gehecht aan een goede intake en een geautomatiseerde uitwisseling van gegevens.

Dan komt het moment eind februari dat het CWI aankondigt dat de raad van bestuur mogelijk voornemens is om pas op de plaats te maken met CWIntake. Aan de hand van die mededelingen is er een brief gestuurd naar de raad van bestuur met de vraag om opheldering over dit voornemen en over de vraag wat dit eventueel zou kunnen betekenen voor de ketenpartijen. Aan de raad van bestuur is gevraagd om een onderbouwing van de besluitvorming en om de informatie en de documenten die daaraan ten grondslag lagen.

Toen bleek dat die implementatie veel moeilijker en duurder was dan voorzien, heeft het CWI van verdere uitrol afgezien. Overeenkomstig het scenario en de planning kon in de plaats van CWIntake toen gebruik worden gemaakt van de papieren procedure.

Daarover heeft mijn voorganger op 12 juni een brief naar de Kamer gestuurd. Vervolgens heeft hij de inspectiegeneraal van de Inspectie werk en inkomen verzocht om te beoordelen of het voorgenomen besluit van de raad van bestuur van CWI inzake CWIntake een verstandig besluit is. De minister beschikte dus niet al op 20 juni over dat rapport. Dat rapport is later opgeleverd.

Tot zover de geschiedenis. Ik zal nu ingaan op de vraag of het achteraf gezien een kansloze operatie is geweest. Ik moet u in alle bescheidenheid zeggen dat ik

het moeilijk vind om te beoordelen of dit achteraf gezien een kansloze operatie was. Als u het mij vorig jaar had gevraagd, had ik misschien wel gezegd dat wij het op deze manier niet zouden redden, gewoonweg omdat de hele SUWI-operatie op dat moment met veel risico's omgeven was. U heeft het mij vorig jaar echter niet gevraagd. Bovendien droeg ik op dat moment zeker niet mijn huidige verantwoordelijk.

Hiermee kom ik op de vraag welk politiek oordeel op dat moment gegeven is over de weg die toen werd ingeslagen. Er zijn op dit moment geen gegevens uit die tijd bekend die het juridische of politieke oordeel hard kunnen maken dat het een volstrekt kansloze operatie is geweest, laat staan dat wij Berenschot aansprakelijk zouden kunnen stellen, omdat hun advies juridisch aanvechtbaar zou zijn. Wij kunnen dit bureau dus geen rekening sturen met een invordering, ook al zou ik dat graag doen vanwege de opbrengst die daarmee te behalen is.

Het is waar dat je een adviseur die een slecht advies geeft, altijd moet aanpakken. Er zijn echter geen zaken in het dossier gevonden die, gezien de wijsheid van dat moment, aanwijsbaar verkeerd beoordeeld zijn of achterwege gelaten zijn.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Dan is het omgekeerde het geval! Als de huidige demissionaire minister zegt dat dit volgens hem achteraf niet kan worden vastgesteld, is het waar dat de raad van bestuur niet goed heeft geluisterd naar het advies van Berenschot.

Ik zie de minister wel heel verbaasd kijken. Ik zal het nog een keer proberen. Berenschot heeft in zijn rapport gesteld dat men langer de tijd moest nemen en het gefaseerd moest invoeren. Verder adviseerde men om eerst een stabiliteitstest te doen. Wat heeft men echter gedaan? In februari legde de huidige raad van bestuur het traject stil en zei vervolgens, zonder overleg met de ketenpartners of wie of wat dan ook, dat men de lijn van Berenschot niet zal volgen. Die keuze beargumenteerde men nergens. Ik kan daaruit alleen maar concluderen dat hier sprake is van mismanagement. Het ene of het andere is immers waar.

Minister **De Geus**: In november is hierover in deze Kamer gesproken. Daarna heeft Berenschot geadviseerd om gefaseerd aan de slag te gaan. De afweging van de raad van bestuur om met dit advies in de hand de zaak ter hand te nemen was wel degelijk ingegeven door de wens om de uitrol gefaseerd te doen plaatsvinden. De raad van bestuur heeft later besloten om de uitrol stil te leggen, omdat het systeem te veel fouten bevatte en te onbetrouwbaar was. Uit het rapport van de inspectie is gebleken dat deze afweging op dat moment een goede afweging was. Daar doet het feit niets aan af dat men op dat moment, huiselijk gezegd, met de rug tegen de muur stond. Het systeem bevatte inderdaad zo veel fouten dat het beter was om over te stappen op de papieren procedure. Deze afweging had men echter beter moeten onderbouwen. Bovendien was het ook beter geweest om deze beslissing in overleg met anderen te nemen. Dit oordeel van de inspectie wordt door mij gedeeld.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

In eerste termijn heeft u aangegeven dat ik een sobere reprimande heb gegeven.

Nu moet een organisatie "under construction" het wel heel bont hebben gemaakt om verder te gaan dan een sobere publieke reprimande. Ik wil graag benadrukken dat een en ander inhoudelijk en in alle zakelijkheid grondig is gewisseld tussen het ministerie en de uitvoeringsorganisatie.

Gevraagd is of ik de onderbouwing die de raad van bestuur heeft gegeven voor zijn besluit om te stoppen met CWI-intake als onvoldoende bestempel. Ik heb aangegeven dat een duidelijker motivering van de raad dienstbaar zou zijn geweest. Ik heb, het geheel overziende, wel kunnen billijken dat de raad van bestuur zijn verantwoordelijkheid heeft genomen. Alles overwegende kan het besluit zelf als voldoende worden bestempeld, maar is de onderbouwing onvoldoende geweest.

Een andere vraag was of er al vóór 1 januari 2002 aanwijzingen waren dat het systeem veel fouten bevatte. Die aanwijzingen moeten er inderdaad zijn geweest. Ondanks die aanwijzingen moet er, het geheel overziende, een besluit zijn genomen om toch te starten. Dat kan niet anders. Op dat moment zijn er ook aanwijzingen geweest van risico's. Dat is de reden geweest waarom Berenschot heeft gezegd er nog niet zeker van te zijn en het advies heeft gegeven, heel voorzichtig te opereren. De raad van bestuur heeft vervolgens besloten om het plan voor een nieuwe versie niet te laten uitvoeren. Dat is naar mijn mening een terecht besluit, omdat een nieuwe versie na het echec van de eerdere versie goed moest zijn. Ik heb daar vrij uitvoerig over gesproken, omdat ik deze situatie eigenlijk direct aantrof bij mijn aantreden op 22 juli. Op dat moment was het duidelijk, zeker in het licht van de geloofwaardigheid binnen de keten, dat niet nogmaals een ander systeem kon worden ingevoerd, behalve als dit een heel goed en krachtig systeem zou zijn. Naar mijn mening is het terecht dat het systeem nog niet is ingevoerd.

Ook is gevraagd of de ketenpartners wel voldoende betrokken zijn geweest bij de gevolgen van deze besluitvorming. In mijn ogen is de situatie wat dat betreft in de eerste helft van dit jaar betrekkelijk chaotisch geweest. Dat kwam in de eerste plaats omdat werd gestart met een nieuwe SUWI. In de tweede plaats zijn in de besluitvorming en in de samenwerking met de ketenpartners fouten gemaakt. Ik heb vastgesteld dat de besluitvorming en de afstemming tussen CWI en andere partners zijn verbeterd. Het periodieke overleg tussen deze partijen draagt op dit moment gelukkig een veel beter karakter.

Gevraagd is in welke fase de regievoering zich bevindt en hoe zij is waargemaakt. Zoals ik net al zei, heeft de regievoering in de eerste helft van dit jaar een betrekkelijk chaotisch karakter gehad. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat dit het eerste halfjaar is dat men ermee bezig is. Ook speelt mee dat al vrij snel sprake was van een demissionaire status. Overigens heb ik nu ook een demissionaire status. De vraag is dan gerechtvaardigd of de regievoering bij elke demissionaire minister onmiddellijk een chaos wordt. Dat is absoluut niet aan de orde, maar gezien het feit dat het besluit in februari 2002 is

genomen, duurt het wel behoorlijk lang voordat duidelijkheid ontstaat over de consequenties van die stap.

Mevrouw Van Leeuwen vroeg om een schriftelijke analyse van hetgeen zich in dit dossier heeft afgespeeld. Die analyse zeg ik haar graag toe, omdat het van belang is dat de feiten en de volgorde van feiten helder op papier komen, even afgezien van de beelden die ik nu schets en de kwalificaties die de Kamer daaraan hecht. In een eventueel onderzoek, of op welk moment dan ook, kan de Kamer haar voordeel doen met die feiten.

Of er iets te halen valt bij de automatiseringsdeskundige, is een interessante vraag. Ik heb haar natuurlijk ook gesteld aan de raad van bestuur van het CWI. De opmerkingen van de raad hebben geen betrekking op de omstandigheid dat de ingehuurd mensen niet hebben gedaan wat hun opgedragen is. De moeilijkheid is altijd dat het verhaalsrecht pas ontstaat op het moment dat er is ondergepresteerd op wat in het contract is overeengekomen. De huidige raad van bestuur heeft een halt toegeroepen aan het zich in de loop van de rit voordoen van complicaties en het daarbij inschakelen van meer mensen of het uitvoeren van nadere onderzoeken. De raad heeft de zaak stilgelegd en gaat er pas weer mee aan de slag als hij echt een goede automatiseerder in huis kan krijgen. Het bedrag dat uiteindelijk is gemoeid met de mislukte operatie, betreft naast de 4 mln die al aan de Kamer gemeld is, in 2002 een investering van 2,7 mln. Als het jaar 2002 is afgesloten weten wij dat bedrag nog wat preciezer, maar dit jaar is het beeld dat er nog 2,7 mln mee gemoeid is. Dat het daarbij gaat om gemeenschapsgeld, is even triest als waar.

Mevrouw Van Leeuwen vroeg of het mogelijk is om een model te ontwikkelen om belangrijke investeringen als automatiseringsprojecten van het begin af aan in de hand te houden. Dat is ook mijn punt geweest. Bij mijn aantreden heb ik een vrij scherp onderscheid gemaakt tussen alles wat gemoeid is met de reguliere uitvoering van de uitvoeringsorganisatie, wat de transformatiekosten behelst en wat investering voor de toekomst is. Wanneer je daarmee helder kunt sturen, kun je daar als bewindspersoon een veel duidelijker grip op krijgen.

Met de in de Wet SUWI neergelegde verantwoordelijkheidsverdeling is de sturing in de toekomst het uitgangspunt. Hoe je ook over SUWI denkt, op dit moment hebben wij te maken met de inrichting van een uitvoeringsorganisatie met een wettelijke basis. Het is daarbij ook ons politiek doel om daarbij, gegeven de verantwoordelijkheidsverdeling, de best mogelijke resultaten te boeken op het gebied van werk en inkomen. In de wet is nadrukkelijk gekozen voor een scheiding van beleid, uitvoering en toezicht, waarbij de wetgever verantwoordelijkheden en bevoegdheden heeft opgedragen aan zelfstandige bestuursorganen. Minister Vermeend, mijn voorganger, heeft daarover heel ferme taal gebezigd. Mevrouw Van Leeuwen heeft zijn uitspraak geciteerd dat er best een aantal mogelijkheden is. Hij noemt dan eigenlijk heel zware middelen. De moeilijkheid waarmee je ten opzichte van ZBO's zit -- dat is tegelijkertijd ook een

zeker comfort -- is dat als je ernstige problemen tegenkomt maar je niet naar de zwaarste middelen wilt grijpen, je dan eigenlijk alleen kunt sturen langs de weg van argument en overtuiging. Daarnaast kun je natuurlijk de publieke opinie enigszins sturen door wat uitspraken te doen, maar als je op een gegeven moment naar het zwaarste middel grijpt, namelijk het ontslaan van de raad van bestuur of zaken zoals ingrijpen in de verantwoordelijkheid van de raad, loop je het risico dat de uitvoeringsorganisatie op een veel verder gaande manier schade lijdt.

Dit laat zien dat, even los van de casuïstiek, de sturingsmiddelen wat dat betreft beperkt zijn. Zoekend naar hoe je wel en beter kunt sturen, hebben wij een initiatief genomen om te komen tot een duidelijker planning- en controlcyclus met daarin de definitie van prestatie-indicatoren en daarnaast een speciaal toetsingstraject voor alles wat met transformatie en met investeren in kwaliteit te maken heeft.

Ik schetste zo-even al de beide sporen van de uitvoering van het reguliere beleid, het investeren in kwaliteit en het boeken van transformatie. Dat is ook op dit moment een actueel punt en ik zeg graag toe dat als wij daar meer informatie over hebben, wij uw Kamer daarover helder zullen aangeven wat er in de begroting van 2003 langs het ene spoor en langs het andere spoor loopt en welke afspraken daarover gemaakt worden. Dat vindt plaats via reguliere kwartaal- en jaarrapportages en daardoor kan er dus steeds een actueel beeld over de voortgang zijn.

Zijn nu, door langs zo'n weg te gaan, mislukkingen voor de toekomst uitgesloten? Helaas niet. Het is wel zo dat wij, met als uitgangspunt de verantwoordelijkheidsverdeling in het kader van SUWI, zo goed mogelijk waarborgen inbouwen om dit naar de toekomst toe te voorkomen. Op het moment dat je je prestatie-indicatoren goed in beeld hebt en hebt afgestemd met de andere ketenpartners zodat wij praten over dezelfde prestatie-indicatoren en als je dat ook weer hebt afgestemd met de inspectie zodat die er toezicht op kan houden, dán zijn wij natuurlijk een eind verder en dat moment is nu zeer nabij.

Dan het tweede spoor. De ZBO's geven momenteel uitwerking aan de verdere ontwikkeling en informatisering van de belangrijkste werkproceskoppelingen in het kader van SUWI. Daarover wordt regelmatig gerapporteerd in het ketenoverleg dat het departement van SZW met de partijen heeft. Zorgvuldigheid staat daarbij voorop. Ik ben van plan om in 2003/2004 heel concrete afspraken te maken met de ZBO's over de te behalen resultaten in die jaren. Nu, dat zijn prestatie-indicatoren op klantniveau: werk boven inkomen, met daarbij concrete producten en diensten en daaronder liggend concrete punten inzake de prestatie op meer organisatorisch gebied: kwaliteitsmeting en het opstellen van serviceniveau-overeenkomsten. Ik kende dit woord uit mijn vorige praktijk als een Engelse afkorting en zo wordt het ook bij de pensioenfondsen gehanteerd. Het zijn daar de zogenaamde SLA's en in dit Huis zijn het de SNO's, de serviceniveau-overeenkomsten. Het betreft de vorming van bedrijfsverzamelgebouwen, het ketenwerkproces, de

keteninformatisering. Langs die weg moeten wij de keten zo de mogelijkheid geven dat de ketenpartners hun eigen verantwoordelijkheid uitoefenen zonder dat zich daarmee een vertraging of een verstarring voordoet en dat is moeilijk genoeg.

Afsluitend wijs ik erop dat SUWI een heel moeilijke start heeft gehad en nog steeds in constructie verkeert: de organen zijn in constructie. Daarbij was het besluit om met CW Intake te stoppen een juist besluit, maar de kritiek erop moet zijn dat het onvoldoende onderbouwd was en op dat moment ook onverhoeds en met de rug tegen de muur genomen is. Te dien aanzien moet de conclusie zijn dat wij, lerend uit deze lessen, ook leren dat als zoiets zich voordoet, er dan veel beter en veel onmiddellijker in de keten en ook onder de verantwoordelijkheid van de bewindslieden regie gevoerd moet worden. Ik hoop hiermee iets te hebben aangegeven van het besturingstraject waar ik mij nu in begeven heb en waarop ik mij graag, ook in het kader van volgende rapportages en overleggen, laat afrekenen.

Mevrouw **Van Leeuwen** (CDA): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de minister voor zijn openhartige uiteenzetting. Ik constateer dat ik nog een schriftelijke analyse krijg en dan zal ik er ongetwijfeld schriftelijk of mondeling op terugkomen.

Enkele feiten die naar voren gebracht worden, zitten in ieder geval op grond van de door mij doorploegde stukken toch in een andere context.

Ik wil de minister wel volgen in zijn verhaal over Berenschot maar ik blijf volhouden dat het één of het ander is.

Tegen welke achtergrond hebben wij dit allemaal opgemerkt? Wij hebben tien jaar arbeidsvoorziening gehad en er is een eindrapport gekomen waarin iedereen de schuld kreeg en met name de sociale partners, want er zaten hiaten in de wet en er was sprake van een verkeerde verantwoordelijkheidsverdeling. Wij kregen nieuwe wetten met een juiste verantwoordelijkheidsverdeling: de bewindslieden namen de verantwoordelijkheid en voerden de regie. U weet wat destijds de principiële bedenkingen van het CDA waren!

En wat zien wij bij het eerste het beste project? In december hadden wij al brieven van de medewerkers dat zij het zo nooit zouden halen. Wij hebben twee mislukte projecten achter de rug, denk alleen maar aan Agora. Het is verspild gemeenschapsgeld; ik zeg dat ook van het verleden. Dat is echter niet toe te schrijven aan een verkeerde verantwoordelijkheidsverdeling maar aan het niet goed managen van automatiseringsprojecten bij dit soort organisaties. Vandaar mijn oproep om een schriftelijke analyse -- ik ben ervan overtuigd dat ook deze demissionaire de ernst daarvan inziet -- omdat wij op de een of andere manier controle moeten krijgen op deze grotere automatiseringsprojecten. Ik houd mijn hart vast als het in 2004 weer niet gelukt is. In de discussie hier, waarin mijn collega Jaarsma inderdaad erg kritisch was ook tegen een eigen bewindsman, is duidelijk vastgesteld dat de organisatie zei wel klaar te zijn voor het werk van

het CWI. Dan behoor ik later niet van de verantwoordelijke manager te horen dat zijn starttroepen niet klaar waren, maar dat gebeurt ons iedere keer. Ik zeg u heel eerlijk dat ik als lid van de Eerste Kamer dit bij geen enkele socialezekerheidswet meer op deze wijze voor mijn verantwoording zal nemen.

Minister **De Geus**: Mijnheer de voorzitter. In de tweede termijn rijst toch de vraag wie destijds gelijk had. Het lijkt erop dat de geschiedenis de profetes Van Leeuwen iets meer gelijk geeft dan de profeten die toen de toekomst wat zonniger voorspelden.

Wat doet u met de opbrengst? Was het maar zo dat de geschiedenis zich wat dat betreft laat herhalen en een herkansing geeft, maar zo is het echter niet. Ik wil graag het debat herleiden tot de verantwoordelijkheden en de beoordeling waarvoor wij op dit moment staan. Het gaat daarbij om drie zaken. Allereerst de vraag of de lessen zoals die zijn geleerd, voldoende verdisconteerd in de huidige besturing en afstemming. Mijn stelling is dat wij dat naar vermogen hebben gedaan, maar dat mag u beoordelen aan de hand van een schriftelijke uiteenzetting en nadere kwartaalrapportages.

De tweede vraag is of er bij degenen die wellicht inschatting- of prestatiefouten hebben gemaakt, iets te verhalen of terug te vorderen is. Ik heb gezegd dat er naar mijn mening onvoldoende juridische gronden zijn om met gerede kans van slagen een heilzame procedure te volgen op dat punt. Ik heb ook niet gehoord dat er nadrukkelijk gevraagd wordt om dat pad op te gaan. Ik wijs in ieder geval op het feit dat wij het rapport van onze eigen inspectie als eerste uitgangspunt nemen om van daaruit te kijken of er verder iets mogelijk is.

Onze conclusie is tot nu toe niet dat wij dat pad opgaan. Het risico is altijd dat je heel veel energie besteedt aan het uit de sloot halen van oude koeien. De eerste vraag is namelijk veel belangrijker: hebben wij de geleerde lessen nu voldoende verdisconteerd in de sturing?

De derde vraag is of wij het nu goed doen. Ik heb u aan de hand van dit debat over de slotwet iets laten zien van het verloop van de geschiedenis en de wijze waarop wij in de sturingsfilosofie verder zullen gaan. De documenten daarover liggen nu niet ter tafel en ter behandeling. Er komt nog een moment waarop wij erover zullen spreken. Als het de ambitie is om niet de hele uitvoeringwetgeving opnieuw te bezien, maar te kijken of binnen die kaders het maximale aan goede besturing en afstemming mogelijk is, dan is het antwoord daarop natuurlijk: ja, van ganser harte.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

*B

!VOETTEKST!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de expertisecentra, de Wet op het primair onderwijs en de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met de invoering van een leerlinggebonden financiering en de vorming van regionale expertisecentra (regeling leerlinggebonden financiering) (27728).

De beraadslaging wordt heropend.

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Ik ben blij dat wij vanmiddag met elkaar mogen spreken over het wetsvoorstel over de leerlinggebonden financiering. Dit wetsvoorstel stond twee keer eerder geagendeerd en wel op 14 mei en op 29 oktober jongstleden. Beide keren viel enkele weken voor de geplande datum het kabinet. Nu geloof ik niet dat er een dieper oorzakelijk verband is tussen deze gebeurtenissen, maar ik ben toch blij dat door de behandeling vandaag het komende kabinet niet proefondervindelijk hoeft te ervaren of er toch een dieper causaal verband is tussen de agendering van dit wetsvoorstel en de val van een kabinet.

Toen u in april het wetsvoorstel controversieel verklaarde, sprak daaruit enige reserve tegenover de inhoud van deze regeling. Moet dit allemaal wel? Kan het regulier onderwijs dit wel aan? Zitten wij op de goede weg? Zulke vragen zijn in de loop van het LGF-traject vele malen gesteld. Uiteraard heb ik mij bij mijn aantreden opnieuw zorgvuldig verdiept in het wetsvoorstel en in de voorgeschiedenis. In de afgelopen jaren is een reeks van voorzieningen voorgesteld, afgewogen en zo nodig bijgesteld in overleg met het scholenveld en de ouderorganisaties.

Ik ben tot de overtuiging gekomen dat met dit wetsvoorstel een evenwichtig geheel aan speciale voorzieningen kan ontstaan waar brede steun voor is gegroeid, zowel binnen de politiek als binnen het onderwijsveld. Ik ben ook blij dat de Eerste Kamer zo uitgebreid aandacht schenkt aan de problematiek. Uit de bijdragen van alle sprekers sprak een heel grote betrokkenheid. Daar sprak ook uit dat het nodig is om duidelijkheid te geven aan al diegenen in het onderwijsveld, zodat men weet waar men aan toe is, met andere woorden dat besluitvorming nodig is.

Ik ga nu iets doen dat ik misschien beter aan het einde kan doen. Ik doe dat nu, omdat er door veel sprekers naar gevraagd is. Dat heeft met name te maken met de kritiek die de Kamer heeft gegeven. Ik heb heel goed geluisterd naar die kritische opmerkingen. Ik bespeurde daarin ook een aantal tegenstellingen. Voor de een gaat het wetsvoorstel te ver; mevrouw Dupuis heeft daarover een aantal opmerkingen gemaakt. Voor een ander gaat het juist niet ver genoeg. En de heer Van Vugt is gewoon tegen. Maar er zitten dus nogal wat verschillen in de opmerkingen die gemaakt zijn. Het lijkt mij van belang dat wij bekijken op welke manier wij met deze opmerkingen omgaan. Ik ben mij ervan bewust dat een aantal opmerkingen voortvloeit uit de zorg, dat in de praktijk zal moeten blijken of de verwachtingen worden waargemaakt. Dat is de reden waarom ik sterk hecht aan een grondige evaluatie van de uitvoering van de wet met de inspectie, met de TCAI en de LCTI en met de stuurgroep

beleidsgericht onderzoek. Ik zal verder geen afkortingen meer gebruiken, voorzitter, want ik weet dat u daar een gruwelijke hekel aan heeft. In ieder geval zal met alle betrokkenen worden overlegd over een samenhangende evaluatieaanpak. Ik wil het eerste evaluatierapport eind 2004 op tafel krijgen; dan heeft de wet een vol schooljaar gewerkt. Dan is ook een goede beoordeling van de werking van de wet mogelijk. Tegen die tijd ligt er ook een evaluatie van het "Weer samen naar school"-beleid, zodat wij de problematiek inderdaad in samenhang kunnen bekijken. Dan kunnen wij ook nagaan waar de grensproblematiek zit tussen enerzijds Weer samen naar school en anderzijds de LGF. Ergens raken zij elkaar. De vraag is dan of dat elkaar goed raakt dan wel of wij op dat punt iets moeten doen. Ik zeg ook toe dat het vervoer in de evaluatie zal worden behandeld, zoals mevrouw Jaarsma vroeg. De heer Schuyer vroeg aandacht voor de veiligheid op school, waarbij hij sprak van pesten en geweld. Ik wil heel graag zijn suggestie overnemen om de inspectie een monitor te laten doen waarbij tweejaarlijks gerapporteerd wordt, ook aan de senaat. Dat lijkt mij erg belangrijk omdat wij zo een beeld krijgen van de veiligheid op school, speciaal van die kinderen die extra zorg nodig hebben.

Er is ook gevraagd naar het vervolgtraject: hoe moet het uiteindelijk met de vervolgwetgeving? Het voorliggende wetsvoorstel is geen eindpunt. Dat betekent dat vervolgwetgeving nodig zal zijn. Dat raakt gevoelige kwesties, met name ook de relatie tussen school en het REC in het licht van artikel 23 van de Grondwet. Ik wil nu geen uitspraken doen over de concrete invulling van de vervolgwetgeving. Omdat ik voor eind 2004 die omvattende evaluatie van de LGF voorzien heb, heb ik het idee dat wij op basis daarvan een goed antwoord kunnen geven op de vraag welke vervolgstappen gewenst zijn. Dat kunnen wij dan inhoudelijk beoordelen.

Mijn tweede algemene opmerking betreft de vraag of het wetsvoorstel gebaseerd is op een ideologisch gelijkheidsbeginsel. Mevrouw Dupuis vroeg dat. Het antwoord is "nee". Dat zou ook onjuist zijn. Wij hebben hier wel te maken met kinderen die gelijkwaardig zijn, maar gelijkwaardigheid betekent nog geen gelijke behandeling, want die kan leiden tot ongelijkheid.

Juist in dit wetsvoorstel wordt aangegeven dat er rekening moet worden gehouden met de positie van kinderen qua talenten. Dat wil zeggen dat je het ene kind op de ene manier behandelt en het andere kind op een andere manier, maar zodanig dat je een voorziening op maat kunt garanderen. In zekere zin is dat wel ideologisch, want je probeert de kinderen datgene te geven waar ze recht op hebben. Dat is echter iets anders dan de manier waarop mevrouw Dupuis het formuleert. Er is geen sprake van gelijkheid in de zin dat we allemaal gelijk zijn, want zo werkt het niet. We zijn wel gelijkwaardig, maar als dingen ongelijk zijn, moet je zorgen voor een ongelijke behandeling, zodat iedereen tot zijn recht komt.

De heer Schuyer stelt dat er een goed stelsel van speciaal onderwijs is en dat daar zorgvuldig mee moet worden omgegaan. Ik ben het daarmee eens. De verworvenheden van het speciaal onderwijs moeten wij

behouden. Dat gebeurt in het wetsvoorstel. Het stelsel van de scholen blijft in stand, maar daarnaast is er sprake van een aantal verbeteringen, bijvoorbeeld als het gaat om de spreiding, de bekostiging in verband met gedragsproblemen, de kerndoelen, de onderwijsprogramma's en de ambulante begeleiding voor het speciaal onderwijs. Daarnaast moet je de verworven kwaliteit onderhouden. De rol van de inspectie op dit punt is helder. De inspectie signaleert dat de kwaliteit van het speciaal onderwijs beter kan. Dit wetsvoorstel biedt die verbetermogelijkheden. Uit de evaluatie moet blijken of die verbetermogelijkheden al worden benut, of dat er nog een aantal andere zaken moet gebeuren.

Een paar weken geleden ben ik op werkbezoek geweest op een reguliere school in Rotterdam waar acht kinderen met een handicap zitten. Ik heb daar veel facetten van integratie gezien. Voor elk kind geldt een specifieke aanpak. Met de juf of meester wordt in overleg met de ambulant begeleider van een speciale school bekeken welke aanpak het meest geschikt is voor het kind. Ik pleit ervoor de discussie over de integratie van kinderen met een handicap in het regulier onderwijs niet te verengen tot het zijn van voor- of tegenstander van die integratie. Het wetsvoorstel biedt mogelijkheden om voor elk kind tot een onderwijsaanbod en -programma te komen dat recht doet aan de mogelijkheden van het kind.

De verschillen tussen kinderen naar de aard van hun handicap en de daaruit voortvloeiende onderwijsbeperking hebben tot gevolg gehad dat er vele speciale scholen zijn ontstaan met elk hun specifieke belangen. Die belangen zijn in het geding wanneer er wordt gesproken over de verbetering van het onderwijs aan gehandicapte kinderen. Ook de wensen van ouders inzake de inrichting van het onderwijs lopen niet parallel. Waar de ene ouder kiest voor integratie in het regulier onderwijs kiest de andere ouder voor speciaal onderwijs. Ik vind het belangrijk dat de wetgeving ruimte laat voor variëteit. Geen dwang voor plaatsing in het regulier of speciaal onderwijs. Er moet worden gekozen voor het realiseren van goede voorwaarden voor beide keuzemogelijkheden. Wij hebben kunnen zien hoe er de afgelopen jaren is gewerkt aan de verbetering van het onderwijs aan deze kinderen en hoe er is gestreefd naar een goed evenwicht tussen de behoefte aan eenvoudige en transparante algemene wettelijke regels en tegelijkertijd de wens om recht te doen aan al die bijzondere omstandigheden waarin kinderen en scholen zich bevinden. Dan blijkt dat je soms meer moet regelen om daaraan tegemoet te kunnen komen. Mijns inziens is er al met al een evenwichtig pakket aan maatregelen tot stand gekomen dat op een breed draagvlak in het onderwijsveld kan rekenen. Dat bleek ook vorig jaar tijdens een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer met het georganiseerde onderwijsveld. Het bleek opnieuw uit de vele reacties uit het veld toen bleek dat de behandeling van het wetsvoorstel werd uitgesteld.

Ik wil nu op vijf punten toelichten waarom er sprake is van evenwichtige keuzen. Ik beantwoord dan ook de op die punten gestelde vragen. De hoofdpunten zijn integratie of speciaal onderwijs, de indicatiestelling, de toelating, de rekvorming en de financiën.

Ik begin met de integratie. Toen het idee van de leerlinggebonden financiering in 1995/1996 in discussie werd gebracht, was het beeld dat de overheid streefde naar zoveel mogelijk integratie in het reguliere onderwijs ten koste van het speciaal onderwijs. Dat beeld is terecht gecorrigeerd. In het wetsvoorstel wordt geregeld dat de condities voor integratie in het regulier onderwijs sterk verbeteren. Het belangrijkste instrument daartoe is het leerlinggebonden budget. Verder wordt de begeleiding door het speciaal onderwijs voor kinderen op een reguliere school geregeld. Daarnaast wordt ook het speciaal onderwijs zelf verbeterd. Spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen worden vergroot door het bieden van mogelijkheden tot nevenvestigingen en de kwaliteit van het onderwijsaanbod wordt verstrekt. Zo'n kwaliteitsimpuls is en blijft nodig, gelet op de kritische reactie van de inspectie.

Door de gelijktijdige verbeteringen binnen het regulier en speciaal onderwijs krijgen ouders een werkelijke keuze tussen beide opties, zij het dat die keuze niet onbepaald is. Met het wetsvoorstel worden een evenwichtige verhouding tussen regulier en speciaal onderwijs gecreëerd

Voorzitter: Braks

Minister Van der Hoeven: Mevrouw Dupuis heeft gevraagd naar de wetenschappelijke onderbouwing van de integratie. Alleen het rapport van de PC schoolbesturen ter zake is bekend. In 1999 heeft ITS onderzoek gedaan naar de opvang van gehandicapte leerlingen in het regulier basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het blijkt dat het oordeel van leerkrachten over de gerealiseerde opvang en bereikte effecten over het algemeen positief is, evenals dat van ambulante begeleiders. De ondersteuning van ambulante begeleiders uit het speciaal onderwijs wordt gewaardeerd. De opvang van gehandicapte leerlingen heeft positieve gevolgen voor de opvang van de zorgleerling in het algemeen. Men krijgt meer inzicht in effectieve methoden voor de aanpak van de zorgleerlingen. Andere zorgleerlingen profiteren mee van de maatregelen die genomen zijn voor leerlingen met een handicap. Een ander voordeel is dat kinderen leren omgaan met een kind met een handicap. Bij een succesvolle integratie gaat het niet alleen om het geld en om de voorzieningen, maar ook om de bereidheid van scholen om leerlingen met een handicap op te vangen.

In november 2000 heeft KPC de resultaten van een onderzoek naar de randvoorwaarden voor het regulier onderwijs bij plaatsing van leerlingen met een handicap gepubliceerd. Naar aanleiding van dat onderzoek is in overleg met de scholen een aantal activiteiten opgenomen in het ontwikkeltraject dat onder coördinatie van de wegbereiders van de LGF is uitgevoerd. Er zijn onder andere draaiboeken ontwikkeld voor het primair en het voortgezet onderwijs. Er is een netwerk opgezet van scholen met ervaring en er is een protocol ontwikkeld voor het opstellen van een behandelingsplan. Onderzoek blijkt

tot goede effecten in het veld te leiden omdat men iets met de resultaten kan.

Er is veel te doen geweest over de indicatiestelling. Een aantal woordvoerders heeft verwezen naar een artikel van het pedagogisch instituut. Ik heb dit ook gelezen. Het blijkt dat de daarin geschetste route past binnen het wetsvoorstel. Op mijn vraag in hoeverre dit de route is, werd mij meegedeeld dat sommige ouders wel prijsstellen op een onafhankelijke indicatiestelling en een onafhankelijk behandelingsplan. Wij moeten geen route voorschrijven, maar wij moeten beide mogelijkheden openlaten. De manier waarop een en ander wordt bekostigd, heeft te maken met de wijze waarop de school bij het opstellen van het behandelingsplan wordt betrokken.

Voor zover ik het kan overzien, zijn beide zaken zonder meer mogelijk. Er is geen belemmering om daarin een andere lijn te volgen.

Mevrouw Van den Hul vroeg of de vraagstelling bij de indicatiestelling wordt gestuurd door de indicatiecommissie of door de ouders, en of de rompslomp bij de indicatiestelling de vraagsturing geen geweld aandoet. De indicatiestelling maakt vraagsturing juist beter mogelijk, omdat zij leidt tot transparantie, zorgvuldigheid en duidelijkheid. Ouders zijn vrij in de keuze van de school. De CVI neemt alleen een beslissing over wel of geen extra zorg. Dat is de inhoud van het rugzakje dat je meekrijgt.

Ik denk dat een aantal andere vragen ook zijn beantwoord door de mogelijkheden die ik daarnet heb genoemd, waarbij twee routes naar hetzelfde doel openstaan. De vraagsturing komt op deze manier beter tot haar recht, maar wij moeten er geen onduidelijkheid over laten bestaan dat het niet voor honderd procent vraagsturing is, maar dat het wel mogelijk is om op deze manier op de vragen van ouders in te gaan.

Even terug naar de indicatiestelling. Aanvankelijk was de vrees bij ouders en bij scholen dat er in feite een bezuiniging werd nagestreefd door het aantal te indiceren leerlingen te reduceren. Bezuiniging is nimmer het doel geweest van de operatie, maar wel een beheerste ontwikkeling van de leerlingaantallen. De afgelopen jaren is het door praktijkproeven gelukt om tot een zorgvuldig stelsel van indicatiecriteria te komen. De mogelijkheid om beredeneerd af te wijken vormt het sluitstuk van die aanpak. Door objectieve procedures, een goede scholing van de leden van de commissie voor de indicatiestelling, maar ook begeleiding en toezicht door de tijdelijke commissie advisering indicatiestelling of de landelijke commissie toezicht indicatiestelling wordt duidelijk welke kinderen in aanmerking komen voor een indicatie.

Ik ben mij ervan bewust dat de procedurele voorschriften behoorlijk uitgebreid zijn. Mijn inzet om in de onderwijssector, waar mogelijk, te dereguleren en de administratieve lasten te verminderen is bekend. Ik kreeg daarover een aantal prikkelende opmerkingen voorgelegd, van onder andere mevrouw Jaarsma. Als je tot een zorgvuldige, transparante indicatiestelling wilt komen, die voor ouders en scholen in het hele land helder is en duidelijk vastligt, is aan enige bureaucratie bij de start niet te ontkomen. Ik zeg graag toe dat in overleg met de

tijdelijke commissie advisering indicatiestelling op basis van de resultaten van het proefjaar wordt gezien welke vereenvoudiging van procedures en vermindering van de administratieve lasten mogelijk zijn. De resultaten daarvan zullen neerslaan in de AMvB over de indicatiestelling en de ministeriële regeling.

Hierover zijn een groot aantal vragen gesteld, zoals door mevrouw Van den Hul, die vroeg of het niet allemaal te bureaucratisch is. Ik ben het met haar eens dat het nieuwe systeem meer papier oplevert. Ik zou liegen als ik zou zeggen dat dit niet waar was, maar het levert ook een aantal dingen op. De transparantie houdt in dat de criteria op basis waarvan een leerling in aanmerking komt voor speciale voorzieningen, vastliggen. Daarmee verdwijnt het huidige black-box-idee, zodat speciale scholen en belanghebbenden straks niet meer zelf kunnen bepalen of een leerling in aanmerking komt voor speciale voorzieningen. Dat ligt elders, zodat het transparanter is.

Het is zorgvuldiger, omdat op basis van medisch onderzoek en een onderwijskundig rapport wordt beslist of een kind recht heeft op speciale voorzieningen. Omdat de procedure en de criteria vastliggen en bekend zijn, is het duidelijker. Hierdoor kan een leerling niet meer door de ene school worden afgewezen en door de andere worden toegelaten. Ik denk dat het ook gunstig is voor het wegwerken van de wachtlijsten, omdat je weet wat er aan de hand is en waardoor de wachtlijsten ontstaan. Een negatieve beslissing van de commissie voor de indicatiestelling biedt ook duidelijkheid, omdat deze betekent dat het kind is aangewezen op regulier basisonderwijs.

Mevrouw Van den Hul vroeg of de herindicatie wat minder vaak kon. Als ik mij niet vergis, heeft mevrouw Schoondergang hier ook naar gevraagd. De herindicatietermijnen worden bij AMvB geregeld, in het Besluit leerlinggebonden financiering, en niet in de wet.

De herindicatietermijnen zijn bepaald per schoolsoort. De termijn in de concept-AMvB is nu twee jaar, behalve voor dove en meervoudig gehandicapte kinderen; daarvoor geldt een termijn van vier jaar. Herindiceren zal in de meeste gevallen een eenvoudige procedure zijn omdat dezelfde criteria worden gehanteerd en voor een aantal leerlingen al gewerkt is met de geëvalueerde handelingsplannen. Ook zijn de onderwijsbelemmeringen en de extra zorgbehoefte bekend. Gevraagd is of die termijn niet kan worden verlengd tot drie jaar en of het aldus bespaarde geld niet elders kan worden ingezet. Als dat zo was, had ik het ook wel bedacht. Ik denk echter dat de verlenging van de herindicatietermijn geen geld oplevert, maar geld kost omdat de leerling in dat geval sowieso aanspraak kan maken op de extra voorzieningen. Een indicatie zal niet in alle gevallen veranderen, maar het is heel goed mogelijk dat na enkele jaren blijkt dat de gezondheidstoestand van een kind verbetert of verslechtert. Reuma is een min of meer onzichtbare ziekte. Dat voorbeeld sprak mij aan, ook al omdat mijn moeder die ziekte heeft. Het kost heel veel moeite om de ziekte te traceren, terwijl je er wel erg veel last van hebt. Wij moeten dus een open oog hebben voor de ontwikkeling van de gezondheidstoestand van een kind.

Gevraagd is of het toezicht op de indicatiestelling niet wat effectiever kan. De landelijke commissie willen wij graag zo doelmatig mogelijk vorm geven. Ik vind dat het toezicht moet worden geëvalueerd in 2004. Dan moet blijken welk toezicht en ook welke steekproeven het meest wenselijk zijn. Als in 2004 blijkt dat er voor de landelijke taken minder budget nodig is, zal ik het vrijkomende geld graag gebruiken voor nevenvestigingen. Nu heb ik het beeld nog niet compleet, maar ik neem aan dat daarvan wel sprake zal kunnen zijn als wij er een jaar mee hebben gewerkt. Dit alles wil ik graag meenemen bij de evaluatie en de daaruit te trekken beleidsconclusies.

Mevrouw Dupuis heeft gevraagd of diagnose en indicatiestelling wel mogelijk zijn. Er zijn inmiddels twee praktijkproeven uitgevoerd waaruit blijkt dat het kan. Ook is gevraagd of de beoordeling van kinderen in de huidige situatie zo'n groot probleem is. Dat is inderdaad het geval. Elke school heeft een eigen toelatingsbeleid. Toen wij gingen praten over de ontwikkeling van landelijke criteria bleek dat ook. Er bestaan grote verschillen in het toelatingsbeleid van scholen en dat leidt tot rechtsongelijkheid. Ouders weten niet waar zij aan toe zijn en worden regelmatig van het kastje naar de muur gestuurd. Daar wil ik iets aan doen door ervoor te zorgen dat er een eenduidige beoordeling komt. Op die manier krijgen wij meer inzicht in de kwalitatieve aspecten van het speciaal onderwijs.

De heer **Van Vugt** (SP): De minister zegt dat elke school zijn eigen toelatingsbeleid heeft omdat er geen heldere criteria voor zijn. Als wij die criteria opstellen en de capaciteit uitbreiden, zijn wij er toch?

Minister **Van der Hoeven**: Was dat maar waar. Er is meer aan de hand. Er zijn ouders die willen dat hun kind naar het speciaal onderwijs gaat. Er zijn echter ook ouders die dolblij zijn met het rugzakje omdat hun kind op die manier naar het regulier onderwijs kan. Ik denk dat wij deze keuzevrijheid nog verder moeten uitwerken.

Dit neemt niet weg dat het goed zou zijn als wij de kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van de groei in beeld krijgen. Op dit moment is dit erg lastig. Ik hoop dat wij op dit punt meer kritische gegevens uit de evaluatie kunnen afleiden. Het is weliswaar een evaluatie pas na een jaar, maar daarvoor hebben wij bewust gekozen juist omdat er zoveel andere kritische vragen waren.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. Zowel de heer Van Vugt als ik hebben merkwaardigerwijs hetzelfde citaat van de Onderwijsraad aangehaald waaruit blijkt dat de raad grote twijfels heeft over de criteria die in het wetsvoorstel worden voorgesteld. Ik hoor graag het commentaar van de minister daarop. Per slot van rekening is de Onderwijsraad een eerbiedwaardig en zeer deskundig orgaan dat ook een aantal miljoenen euro's per jaar kost. Ik kan mij bijna niet voorstellen dat de minister een oordeel van de Onderwijsraad zonder meer naast zich neerlegt. Wat is het commentaar van de minister op deze uitspraak over de indicatiecriteria?

Minister **Van der Hoeven**: Mevrouw Dupuis heeft volledig gelijk als zij zegt dat wij het advies van de Onderwijsraad niet naast ons neerleggen. Dit moet je niet doen. Je moet er naar kijken, je moet het lezen, je moet het bestuderen en dan jezelf de vraag stellen: neem ik het over of niet. Op dit punt hebben wij gezegd: wij nemen ons de kritiek ter harte, maar wij nemen het advies niet over. Wij hebben ook gezegd dat wij graag willen dat de criteria worden uitgevoerd, zodat je op basis daarvan kunt beoordelen of wij het bij deze criteria moeten houden, of zij moeten worden aangevuld of aangepast, of dat wij inderdaad voor iets anders moeten kiezen. Ik vind het geen goede zaak om er op dit moment toe over te gaan om die criteria te laten vallen, omdat het een van de kernpunten van het wetsvoorstel is. Ik heb de kritiek van de Onderwijsraad gezien.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Wat is dan het argument van de minister om het advies van de Onderwijsraad naast zich neerleggen? Ik hoor geen inhoudelijke argumenten. Het gaat toch niet om niets. Het gaat om een van de centrale punten van de wet. Hoe kan dit dan zonder enige argumentatie opzij worden geschoven?

Minister **Van der Hoeven**: De Onderwijsraad adviseerde in 1996 om de huidige wijze van toelating tot het speciale onderwijs niet te vervangen door objectieve en gestandaardiseerde classificatiesystemen. In de Tweede Kamer is hierover ook uitgebreid van gedachten gewisseld. Op dit punt hebben wij gezegd dat wij nu juist wel naar wat objectievere criteria toe willen. Ik wil herhalen wat ik zojuist heb gezegd, omdat ik ervan overtuigd ben dat je inderdaad moet overgaan naar die andere systematiek van de indicatiestelling als je echt naar transparantie wil, als je echt helder wil maken waarom een kind al of niet recht heeft op bepaalde voorzieningen en als je af wil van de black box waarbij belanghebbende speciale scholen zelf bepalen of een leerling in aanmerking komt voor speciale voorzieningen.

Mevrouw **Dupuis** (VVD). De criteria die nu in de wet zijn opgenomen, zijn volgens de Onderwijsraad in feite epidemiologische criteria en geen criteria die geschikt zijn voor de beoordeling van individuele kinderen. Dit is toch een wereld van verschil?

Minister **Van der Hoeven**: Het is een wereld van verschil, maar aan de andere kant proberen wij met elkaar afspraken te maken over een aantal criteria. Ik ben het ermee eens dat in de evaluatie heel goed moet worden nagegaan of zij werken, of zij moeten worden aangevuld of dat er juist dingen moeten worden uitgehaald. Dit zeg ik graag toe. Ik denk dat dit ook uiteindelijk de werking van het wetsvoorstel ten goede komt. Wij moeten dan ook eerlijk zijn ten opzichte van elkaar. Indien uit de evaluatie blijkt dat er een wijziging nodig is, moet ik dit ook durven onderkennen. Dit is de reden waarom ik heb gezegd dat ik dit eind 2004 graag met u wil bespreken, als u daaraan behoefte hebt, uiteraard.

Mevrouw Dupuis heeft ook nog de vraag gesteld of de criteria in de wet moeten worden opgenomen. De

criteria horen niet in de wet en zullen er ook niet in worden opgenomen. De criteria worden neergelegd in een ministeriële regeling. Dit biedt ook de mogelijkheid voor een aanpassing als de empirie of de wetenschap daartoe aanleiding geven.

Als de criteria in de wet zouden worden opgenomen, kregen wij inderdaad te maken het probleem dat er een wetswijziging nodig is om de criteria te kunnen veranderen. Er speelt hier nog een ander punt en wel het advies van de Onderwijsraad. U wees er terecht op dat dit advies uit 1996 stamt. Wij zijn echter niet over een nacht ijs gegaan. In 1999 en in het schooljaar 2000/2001 is dan ook een aantal criteria in de praktijk beproefd. Dat wij die criteria zeker niet uit onze duim hebben gezogen, neemt natuurlijk niet weg dat ik zeker mijn verantwoordelijkheid zal nemen als een bijstelling nodig.

De procedure die moet worden gevolgd als zich een conflict voordoet tussen ouders en de commissie voor de indicatiestelling, is beschreven. De ouders verzoeken de commissie voor de indicatiestelling om een indicatie van hun kind. Vervolgens wordt er een beslissing genomen die valt onder de Algemene wet bestuursrecht, hetgeen inhoudt dat men een bezwaarschrift kan indienen als men het niet eens is met de commissie.

Voorafgaand aan de beslissing over het bezwaarschrift moet -- de heer Van Vugt vroeg hier ook naar -- advies worden gevraagd aan de voor dat cluster ingestelde adviescommissie. Dat is een onafhankelijke, gezamenlijke commissie van alle REC's uit een cluster. De adviescommissie bestaat dus niet uit dezelfde personen als de commissie voor de indicatiestelling waartegen het bezwaar is ingediend. De adviescommissie hoort de betrokkene en brengt een advies uit, waarna de commissie voor de indicatiestelling een beslissing neemt.

Als de ouders het niet eens zijn met de beslissing op hun bezwaar, kunnen zij de rechter inschakelen. Een aantal uwer heeft gevraagd of het wel goed is dat de rechter hierbij betrokken kan raken. Ik moet daarop antwoorden dat de rechter daar natuurlijk bij kan worden betrokken, omdat het in de Nederlandse systematiek nu eenmaal zo is geregeld dat de rechter dit soort vragen kan worden voorgelegd. Dit neemt echter niet weg dat ik het eens ben met diegenen die zeggen dat er alles aan moet worden gedaan om te voorkomen dat de rechter wordt ingeschakeld. Ik denk dat wij aan deze systematiek moeten vasthouden, hetgeen, zoals ik al zei, niet wegneemt dat er alles aan moet worden gedaan om ervoor te zorgen dat het niet zover komt.

Mevrouw Schoondergang vroeg of de bekostiging van de commissies voor de indicatiestelling van cluster 4 voldoende is en wat er is gebeurd met de middelen van de oude commissies voor onderzoek. Deze commissies, waarmee zo'n 23 mln gemoeid was, worden omgezet in commissies van begeleiding. Een en ander houdt in dat zij hun taken bij de toelating kwijtraken. Alle REC's krijgen voor hun commissies voor de indicatiestelling extra middelen toebedeeld, naast de middelen die zij ontvangen voor hun overige taken. Daarmee is zo'n 5 mln gemoeid.

Mevrouw Schoondergang heeft gelijk als zij zegt dat men in cluster 4 de minste ervaring heeft met de

objectieve indicatiestelling en dat men daar met een moeilijke doelgroep te maken heeft. Deze doelgroep kent immers een minder uitgekristalliseerd medisch verleden. In cluster 4 zal men dit jaar dan ook meer moeten oefenen dan in de andere clusters. Ik zeg u graag toe dat ik, gelet op de specifieke problematiek die zich daar kan voordoen, in dit jaar heel goed zal controleren hoe een en ander verloopt in cluster 4.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (CDA): U heeft terecht opgemerkt dat transparantie meer kansen biedt dan vraagsturing en dat ook de indicatiestelling transparant moet zijn. U heeft echter ook toegezegd dat u de werkwijze die is gesuggereerd door het Pedologisch instituut in Amsterdam hierbij zult betrekken. Die werkwijze houdt in dat van tevoren een onderzoek wordt uitgevoerd voor die ouders die allereerst willen weten wat hun kind wel kan en waar hun kind wel toe in staat is. Het is natuurlijk niet mogelijk om op voorhand te zeggen of het beter is om een kind in cluster 3 of cluster 2 op te vangen. Dat neemt niet weg dat dit wel moet worden onderzocht.

Ik heb de minister verder gevraagd om de werkwijze van het Pedologisch onderzoek zo in te vullen dat de ouders betrokken worden bij de gesprekken die in het kader van dit onderzoek worden gevoerd. Als men zo zou werken, wordt er een heel uitvoerige aanvraag opgesteld die recht doet aan al die zaken.

Dan komt er een heel uitvoerige aanvraag waarbij al die zaken worden afgewogen van al die zaken. Dat kan nog steeds heel transparant gebeuren. Die aanvraag komt terecht bij de indicatiecommissie van het cluster waarvoor is gekozen. Stel dat zo'n indicatiecommissie een andere mening heeft over de belangen van het kind en tot een andere indicatiestelling komt. Hoe wordt daarmee dan omgegaan?

Mijn volgende vraag sluit daarop aan. Als men toch bij een adviescommissie in beroep moet gaan, moet meer duidelijkheid ontstaan over de samenstelling van zo'n commissie. Dat zijn natuurlijk geen mensen die ook in de indicatiecommissie zitten. Ik zou in zo'n commissie deskundigen willen zien die mede kunnen oordelen over het werk dat is gedaan in het stroomschema, dat ik overigens weer heb gewijzigd naar het voorstel van het Pedologisch Instituut.

Minister **Van der Hoeven**: Ik denk dat ik wat te kort door de bocht ben gegaan toen ik begon over het stroomschema en de twee routes. Wat mij betreft, laat het wetsvoorstel voldoende ruimte om die twee routes te begaan. De vraag is eigenlijk of nog een aantal aanvullende zaken moet worden geregeld. Die zaken moeten naar mijn mening in de route tot uitdrukking komen. Wat mij betreft is de zojuist beschreven route mogelijk binnen de kaders van dit wetsvoorstel. Laten wij eens afwachten hoe een ander in de praktijk zal uitpakken. Laten wij eens kijken hoe men die route daadwerkelijk invult, of de daarnet geschetste problemen zich voordoen en of daarvoor oplossingen worden gevonden. Ik ga dat echter niet regelen. Als ik dat zou doen, haal ik de ruimte uit het wetsvoorstel die er voor

beide routes is. De opmerkingen over de samenstelling van de adviescommissie neem ik graag mee. Dat moet gewoon worden gedaan. De commissie moet namelijk beschikken over de gewenste deskundigheden.

Voorzitter. De heer Groen vroeg wanneer het systeem wordt aangepast na indicering naar leerbehoefte. Het is van belang om in dit kader de evaluatie van de indicatiestelling goed in de gaten te houden. Ook de dossiers zijn van belang. Op basis daarvan moet worden bekeken of het mogelijk is, te komen tot een functionele indicatiestelling. Ik kom graag op dit punt terug in mijn beleidsreactie naar aanleiding van de evaluatie die ik heb toegezegd. Overigens wordt met Gewoon anders in Almere overleg gevoerd over de vraag of het mogelijk is, al te experimenteren met de functionele indicatiestelling. Dat kan ons helpen om naar aanleiding van de evaluatie een aantal zaken waar nodig bij te stellen of te veranderen.

Dan kom ik bij het hoofdstuk "toelating". Bij de behandeling van dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer is heel veel aandacht uitgegaan naar de toelating tot het reguliere onderwijs van geïndiceerde kinderen. Dit is een heel delicate kwestie, waarbij eigenlijk slechts één belang centraal moet staan: het belang van het kind. Toelating is voor de reguliere scholen geen verplichting, maar ook geen vrijblijvende aangelegenheid. Wanneer de condities voor plaatsing van gehandicapte leerlingen zijn vervuld, mag van reguliere scholen worden verwacht dat zij deze leerlingen ook plaatsen. Die condities zullen vanwege de verschillen tussen de kinderen uiteenlopend zijn.

Vanwege die verschillen is er best wel reden om terughoudend te zijn met generaliserende uitspraken over de mogelijkheden van reguliere scholen om gehandicapte kinderen te plaatsen. Voor elk kind moet immers afzonderlijk worden nagegaan welke voorwaarden vervuld moeten worden. De toekenning van een rugzak en een goede begeleiding van het REC zal voor veel kinderen een voldoende voorwaarde zijn voor integratie. Dat blijkt in de praktijk bij de grote aantallen kinderen waaraan nu al ambulante begeleiding wordt toegekend. Wij praten dan over zo'n 10.000 kinderen. Voor sommige kinderen zijn extra voorzieningen nodig vanuit de zorg in het vervoer, de inrichting van het gebouw en de beschikbaarheid van hulpmiddelen. Op elk van deze punten zijn voorzieningen aanwezig waarop scholen en ouders een beroep kunnen doen. Het ministerie van OCW voert regelmatig overleg met vooral het ministerie van VWS en het ministerie van SZW om tot een betere afstemming in de regelgeving te komen, want daar mag nog wel het een en ander aan gebeuren.

Het wetsvoorstel voorziet ook in de instelling van een Adviescommissie toelating en begeleiding (ACTB). Als er tussen ouders en school discussie ontstaat over de mogelijkheid om een kind te plaatsen, kunnen partijen advies inwinnen bij deze commissie. Er zijn consultants aan verbonden die zich ter plaatse op de hoogte stellen van de concrete situatie. Op basis daarvan wordt gerapporteerd aan de ACTB en die adviseert de betrokkenen. Dat is een individuele aanpak. Ik denk dat die aanpak een oplossing kan zijn voor de moeilijke vraagstukken waarover wij het hier hebben. Je moet in eerste instantie zoeken naar een

inhoudelijke oplossing. Ook dan blijft uiteraard de gang naar de rechter altijd als laatste mogelijkheid over.

Onder anderen mevrouw Van den Hul heeft gezegd dat ouders zouden moeten beslissen naar welke school van welk cluster het kind gaat. De ouders beslissen inderdaad naar welke school het kind gaat, maar als zij hun kind naar het speciaal onderwijs willen laten gaan, zijn zij wel genoodzaakt te kiezen voor een school van de soort waarvoor hun kind is geïndiceerd. Ik hoop met de Kamer dat door het bewandelen van de alternatieve route een aantal knelpunten op dit punt bij voorbaat kan worden voorkomen.

De heer **Schuyer** (D66): De minister spreekt heel gedreven en terecht. Is het geen enorm zware stap om dat te doen? Zou het niet beter zijn om in de procedure gewoon standaard een second opinion aan te bieden aan ouders?

Minister **Van der Hoeven**: Zoals ik net al gezegd heb, is de mogelijkheid van een tweede route aanwezig. Wij moeten heel goed bekijken hoe dat uitpakt. Mocht in de praktijk blijken dat het probleem van een noodzakelijke second opinion zich voordoet, dan hoor ik dat graag uit het veld.

Voorzitter. Mevrouw Dupuis vroeg naar de consequenties van de geïndiceerde leerlingen voor de overige leerlingen in de klas. Ik heb zojuist het onderzoek van ITS genoemd. Daaruit bleek dat plaatsing van een kind met een handicap positieve gevolgen heeft voor onder anderen de andere zorgleerlingen. Dat geldt ook voor de leerlingen die in het kader van Weer Samen Naar School in de klas zitten. Bovendien leidt de plaatsing ertoe dat onderwijs op maat op een betere manier gestalte kan krijgen. In zijn algemeenheid denk ik dat het een positieve actie is, maar ik zeg wel toe dat er geen rare dingen moeten gebeuren bij kinderen onder elkaar. Dat had ik overigens al gedaan in reactie op de vragen van de heer Schuyer. Kinderen zijn maar kinderen en je moet heel goed in de gaten houden of ze geaccepteerd worden. Ik heb al gezegd dat ik de inspectie dit zeker zal laten meewegen.

Ik heb al gesproken over de toelating. Mevrouw Dupuis en mevrouw Schoondergang vroegen hoe het nu zit met de toelating en het weigeren daarvan. Uiteindelijk beslist het bevoegd gezag over de toelating. Dat laat onverlet dat ouders het daarmee oneens kunnen zijn, maar ik hoop dat dit opgelost kan worden, ofwel via de Adviescommissie toelating en begeleiding, ofwel via de andere route waarover wij het zojuist hebben gehad.

Nu kan het zich voordoen dat de toelating wordt geweigerd op grond van denominatie. Mevrouw Schoondergang vroeg in dit verband heel concreet of die weigeringsgrond wel gehanteerd mag worden, als er binnen de omgeving geen openbaar onderwijs voorhanden is. Nu, als binnen een redelijke afstand van de woning van de leerling geen openbaar onderwijs kan worden gevolgd, dan mag de toelating niet worden geweigerd op grond van de godsdienstige gezindheid of levensbeschouwing. Daarbij is er de vraag wat dan die afstand is. Daar is geen jurisprudentie over, maar wij kunnen wat dat betreft wel

aansluiting zoeken bij de planprocedures waarbij een afstand wordt gehanteerd van 10 km. Dat is iets dat wij kunnen doen en ik stel voor om dat ook te doen, omdat je op basis daarvan jurisprudentie kunt ontwikkelen; op dit moment hebben wij die niet.

Mevrouw Schoondergang vroeg ook nog iets anders, namelijk hoe het nu zit met het respecteren of onderschrijven van de grondslag. Nu, dat is een lastige vraag, maar daarom stelde zij deze ook. Immers, de weigeringsgrond is in het wetsvoorstel geamendeerd. Er stond "respecteren" en daar is het woordje "onderschrijven" aan toegevoegd. De essentie van de toevoeging "onderschrijven", naast "respecteren", is het gegeven dat de REC's niet denominatief zijn georganiseerd; dat is daar een gevolg van. Het betekent dat het aan de scholen is en aan de ouders op welke manier er bij aanmelding wordt omgegaan met het respecteren of het onderschrijven van de grondslag. Ik denk dat ouders moeten aangeven of zij de grondslag respecteren dan wel onderschrijven. Op het moment dat ouders dit aangeven, denk ik dat er geen weigeringsgrond meer is.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Het gaat om het verschil in betekenis tussen onderschrijven en respecteren. Onderschrijven gaat veel verder dan respecteren. Als de ouders zeggen: "Wij respecteren het", en als de school zegt: "Dat is voor ons niet voldoende, u moet het ook onderschrijven", dan zegt de minister: de ouders bepalen het. Als de ouders het derhalve voldoende vinden om de grondslag te respecteren, dan mag dit geen grond zijn voor weigering?

Minister **Van der Hoeven**: Ik vind het terecht dat u deze opmerking maakt, maar het punt is dat dit in de Tweede Kamer niet is uitgediscussieerd; er is ook niet uitgediscussieerd wie de "lead" heeft op dit punt: of het de school is die bepaalt of er onderschreven of gerespecteerd moet worden of dat het de ouders zijn die bepalen of er gerespecteerd of onderschreven moet worden. Als ik kijk naar het belang van de ouders, dan denk ik dat het de ouders moeten zijn die aangeven of zij respecteren dan wel onderschrijven. Mocht dat voor de school tot problemen leiden en mocht het tot een weigering leiden, dan zal het moeilijk worden, want ik denk dat als ouders zeggen: "Wij respecteren de grondslag", dit voldoende moet zijn, althans in dit geval.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): In de Handelingen komt nu dus te staan: de minister legt de wet zo uit dat respecteren door de ouders voldoende is en dat op grond daarvan een school de leerling niet mag weigeren.

Minister **Van der Hoeven**: Laat ik heel helder zijn: wij praten over de marges van dit wetsvoorstel. Daar kan dus geen algemene uitleg aan worden gegeven.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Het is in het kader van dit wetsvoorstel.

Minister **Van der Hoeven**: Ja, in het kader van dit wetsvoorstel. Dat staat nu ook in de Handelingen.

Voorzitter. Mevrouw Schoondergang vroeg hoe het zit met de jurisprudentie ter zake van de toelating van gehandicapte leerlingen. Kijk, dat is beperkt op dit moment. Dat is alleen maar gebaseerd op een huidige situatie, zonder leerlinggebonden financiering. Ik denk dat wij op dit punt ook de jurisprudentie zullen moeten ontwikkelen.

Dan kom ik tot de REC-vorming. Het adviesrapport over de rugzak heeft niet alleen geleid tot het scheppen van betere voorwaarden voor de integratie van leerlingen met een handicap of stoornis in het reguliere onderwijs, maar ook tot een discussie over het speciaal onderwijs. De versnippering van de expertise in het speciaal onderwijs bood onvoldoende voorwaarde om te komen tot een verbetering van het onderwijs aan leerlingen met een handicap. Het resultaat van die discussie was dat het speciaal onderwijs geclusterd zou worden en de scholen binnen een cluster regionaal zouden gaan samenwerken in de regionale expertisecentra.

In overleg met het scholenveld zijn vervolgens de eisen vastgesteld waaraan een REC moest voldoen. Toen dit rond was, zijn de scholen in de regio zelf met elkaar in overleg getreden en hebben REC's gevormd. Om de REC's een zo groot mogelijke vrijheid te geven in de wijze waarop zij dat willen organiseren, zijn in het wetsvoorstel alleen de taken opgenomen waarvoor het REC in ieder geval verantwoordelijk is.

Mevrouw Van den Hul, mevrouw Dupuis en de heer Groen hebben vragen gesteld over de REC-vorming en over de omvang van die REC's. De heer Groen vroeg speciaal naar de Rehoboth-school in Ede.

In de wet staat dat een REC voor leerlingen van 4 tot 20 jaar de onderwijssoorten van het betreffende cluster moet kunnen verzorgen. Uitzonderingen ten aanzien van de samenstelling gelden voor onderwijssoorten die ongelijk zijn gespreid over het land, daarbij worden genoemd de langdurig zieken en de scholen verbonden aan pedologische instituten.

Twee REC's in oprichting zijn nog niet compleet. Dat betreft het REC in oprichting De 4 provinciën dat geen VSO-voorziening heeft. Dat betekent dat dit REC niet compleet is en samen moet gaan met een aanpalend REC. Dan ligt samengaan met het REC in oprichting Fryslân het meest voor de hand. Reden hiervoor is dat de school Lyndensteyn in Beesterswaag met een VSO/LG-voorziening al een aantal jaren een lesplaats heeft in Zwolle. Als de REC's samengaan, kan de lesplaats in Zwolle nevenvestiging worden. Daar zit het punt in.

Bij het REC in oprichting Noord Holland/Flevoland en het REC in oprichting in het cluster 2 ontbreekt een voorziening voor VSO/doof. Ook hier geldt dat het REC moet samengaan met een aanpalend REC. Dan ligt inderdaad samengaan met het REC Leihage voor de hand. Het zijn kleine REC's met een laag ambitieniveau. Als wij in deze fase van de behandeling van het wetsvoorstel uitzonderingen gaan toestaan, is dat toch wel vreemd. Andere REC's hebben immers in een eerdere fase wél aansluiting gezocht bij een aanpalend

REC. Als wij nu uitzonderingen gaan maken voor deze twee, is de kans heel groot dat andere REC's die eerder samenwerking hebben gezocht die uitzondering ook wensen. Op die manier wordt het hele proces waarmee wij al vanaf 1998 bezig zijn, op losse schroeven gezet. Dat is dus de reden waarom ik daarvoor eigenlijk niets voel.

De oplossing ligt in die kamerstructuur. Dat betekent dat er één CvI wordt ingericht en dat de overige taken van het REC in kleinere subregio's worden uitgewerkt. Op die manier wordt het mogelijk om het speciaal onderwijs efficiënter te organiseren, betere spreiding mogelijk te maken en toch op kleinschalig niveau in die kamers andere taken zoals bijvoorbeeld ambulante begeleiding en het begeleiden, van de ouders te organiseren. Ik wil dit punt wel meenemen bij de evaluatie. Het is van belang dat wij bekijken hoe hetgeen wij hier met elkaar hebben besloten, uitwerkt.

Het punt van de Rehoboth-school in Ede is ook in de Tweede Kamer aan de orde geweest. De scholen zijn verantwoordelijk voor het onderwijs. De identiteit van de school komt dus niet in het geding als de school aansluit bij het REC. Eigenlijk klinkt in de vraag van de heer Groen een beetje door dat het aansluiten bij het REC in een volgende fase leidt tot een verdergaande vorm van samenwerking waarbij de identiteit van de school niet is gegarandeerd. Ik heb reeds gezegd dat ik niet vooruit wil lopen op die verdergaande samenwerking. Ik vind dat wij eerst dit gedeelte van het proces in gang moeten zetten en in 2004 op basis van de evaluatie en op basis van de ervaringen moeten kijken hoe wij verdergaan.

Het gaat hier om een school op reformatorische grondslag. Ik wijs erop dat vier andere scholen op reformatorische grondslag wél in een REC participeren. Zij hebben allemaal op hun eigen wijze vormgegeven aan die bovenschoolse samenwerking in het REC, een samenwerking die recht doet aan de identiteit van de school. Dat vond ik zo interessant. Als het op vier plekken kan, dan moeten wij toch ook een oplossing kunnen vinden voor de Rehoboth-school. Ik heb begrepen dat de wegbereiders van de LGF bereid zijn de school en het REC te ondersteunen bij het positioneren van de Rehoboth-school binnen het REC.

De conclusie in de Tweede Kamer was dat er mogelijkheden tot aansluiten waren die recht deden aan de identiteit van de school. Dat punt moeten wij overeind houden: het moet recht doen aan de identiteit van de school. Maar juist omdat die identiteit niet in het geding is bij aansluiting bij het REC, moet het hier opgelost kunnen worden.

Ik kom bij de financiën.

De heer **Groen** (ChristenUnie): Ik wil graag meer helderheid. De minister is er terecht van uitgegaan dat wij nu niet over de tweede fase van het REC moeten spreken. In mijn bijdrage ben ook ik daarvan uitgegaan. Maar ik heb geprobeerd de angst te verwoorden die ik proef in de brief van het bevoegd gezag van Rehoboth dat, als er in de tweede fase van het REC onderwijsinhoudelijk zou worden gevoerd -- de discussie daarover volgt nog -- men zichzelf in de eerste fase klem heeft gereden. Als dat het

geval zou zijn, hoor ik graag van de minister of er sprake kan zijn van een ontheffing.

Minister **Van der Hoeven**: U loopt wel hard vooruit! U heeft juist zelf gezegd dat u niet over de tweede fase wilt spreken, maar nu stelt u mij "als"- en "zou dan"-vragen. Ik kan er geen antwoord op geven. Dat weet u, want u kunt er zelf ook geen antwoord op geven. U heeft zelf gezegd dat u niet wilt spreken over de tweede fase, omdat dat niet het onderwerp is van dit wetsvoorstel. Dan moet u mij niet vragen om dat wel te doen, want dat gaat niet.

De vraag of de beoogde verbetering van het onderwijs aan gehandicapte kinderen zonder extra geld kan plaatsvinden, was heel dominant bij het begin van het LGF-traject. De afgelopen jaren is er binnen de begroting ruimte gekomen om extra te investeren in dit onderwijs. Die investeringen zijn ten goede gekomen aan de omvang van de rugzak, aan de speciale scholen, in het bijzonder die scholen die worden geconfronteerd met ernstige gedragsproblemen en aan de REC's voor de uitvoering van nieuwe taken. De investeringen zijn dus voor het overgrote deel direct ten goede gekomen aan het onderwijs zelf. Investeren in de overhead zijn bewust heel sober gehouden. Niet alle wensen tot extra investeringen konden en kunnen worden vervuld. Er zijn keuzes gemaakt, ook gelet op de noodzaak om elders in het onderwijs te investeren, maar het budgettaire kader biedt mijns inziens een goede basis voor de verbetering van het onderwijs aan leerlingen met een handicap of stoornis. Ook op dit punt is een aantal vragen gesteld.

Mevrouw Jaarsma heeft gevraagd of de inhoud van de rugzak voldoende is. Die inhoud is op dit moment gebaseerd op de huidige omvang van de aanvullende middelen voor leerlingen met een handicap in het regulier onderwijs. Uit onderzoek van ITS blijkt dat die omvang van de rugzak niet van doorslaggevende betekenis is bij een succesvolle plaatsing in het regulier onderwijs. De bekostiging, waaronder de inhoud van de rugzak, vormt een onderdeel van de evaluatie van de LGF. Ook op dit punt moeten wij reëel zijn en bekijken hoe het uitpakt.

De materiële component in de rugzak is opgehoogd tot 700 euro. Op dit moment krijgt elke geïndiceerde leerling een leerlinggebonden budget. Tot vorig jaar kreeg een reguliere school geen extra middelen als er een tweede leerling binnenkwam die extra aandacht nodig had. Dat hebben wij ook afgeschaft. Er is een aantal voorzieningen getroffen.

Mevrouw Van den Hul en mevrouw Schoondergang vroegen naar de bekostiging van de nevenvestiging. Ik heb in antwoord op een eerdere vraag aangegeven dat wij, als er gelden vrijvallen doordat er efficiënter kan worden gewerkt, dat geld reserveren voor het punt van de nevenvestiging. Ik moet hierbij een voorbehoud maken, want de minister van Financiën luistert ook mee. Wij zullen goed moeten regelen dat het geld daarvoor beschikbaar is. De scholen zijn nu vrij in het inrichten van nevenvestigingen. Indien wordt overgegaan tot de bekostiging van nevenvestigingen, moeten ook de voorwaarden daarvoor worden geformuleerd.

Als ik wil overgaan tot een structurele bekostiging van nevenvestigingen, dan heb ik daar een wetswijziging voor nodig. Als er geld vrijvalt of indien uit de evaluatie blijkt daterschikking mogelijk is, zal mijn voorstel zijn om die middelen in te zetten voor de nevenvestigingen.

De heer Van Vugt merkte op: minder leerlingen in het speciaal onderwijs betekenen minder docenten in het speciaal onderwijs. En hoe kunnen die docenten dan wel gaan begeleiden in het regulier onderwijs? De scholen voor speciaal onderwijs worden voor de ambulante begeleiding apart bekostigd via de herbesteding uit de rugzak. Als meer leerlingen naar het reguliere onderwijs gaan, stijgt dus ook het budget van de speciale scholen voor die ambulante begeleiding. Het probleem waar de heer Van Vugt op wijst, hoeft zich dus niet voor te doen, in ieder geval niet wat de regelgeving betreft. In de praktijk zullen wij het moeten afwachten.

Dan kom ik op een aantal vragen die ik niet kon onderbrengen in één van mijn vijf blokjes. Ik wil die graag apart beantwoorden.

Mevrouw Jaarsma vroeg naar de stand van zaken op het gebied van de zorg. Er vindt een aantal overleggen plaats. Onder andere met VWS en, via VWS, met de zorgverzekeraars vindt overleg plaats over de inzet van de PGB's in het onderwijs. Op dit moment wordt gewerkt aan een modelprotocol op basis waarvan zo'n persoonsgebonden budget op school kan worden ingezet. Er vindt ook met VWS regelmatig overleg plaats om tot een goede afstemming te komen tussen onderwijs en zorg, met name aan de hand van de ervaringen die worden opgedaan in de samenwerkingsprojecten voor cluster 3 in het KDC. Dat zijn projecten voor moeilijk plaatsbare leerlingen. Met Sociale Zaken en Werkgelegenheid vindt overleg plaats over de Wet REA ten aanzien van de hulpmiddelen. Het NIZW heeft een inventarisatie gemaakt van de regelingen ten behoeve van leerlingen met een handicap. Op dit moment wordt op basis van dit overzicht onderzocht waar zich knelpunten in de regelgeving voordoen. De resultaten van die analyse verwachten wij eind 2002. Ik heb aan de Tweede Kamer toegezegd dat naar aanleiding van die resultaten gericht overleg zal worden gevoerd met andere departementen om tot een oplossing van die knelpunten te komen.

Mevrouw Schoondergang vroeg: wat is het wetsvoorstel waard als scholen niet toegankelijk zijn voor gehandicapten en als daarom leerlingen worden geweigerd? Voor een beperkt deel van de geïndiceerde leerlingen geldt dat de toegankelijkheid en dus ook de eventuele aanpassing van het gebouw een rol spelen. Er zitten inderdaad geen middelen voor aanpassing van de gebouwen in de rugzak. Het aanpassen van gebouwen vindt veelal plaats als zich een concrete situatie voordoet. Dan zijn het de school en de gemeente die gezamenlijk een plan maken voor wat er aan aanpassingen moet gebeuren. Overigens wordt in het kader van de evaluatie van de LGF wel onderzocht wat nu de belemmeringen zijn bij de toelating van geïndiceerde leerlingen tot het reguliere onderwijs. De toegankelijkheid maakt daar deel van uit. In het nieuwe Bouwbesluit van VROM is opgenomen dat nieuw te bouwen schoolgebouwen volledig toegankelijk dienen te zijn voor rolstoelgebruikers, terwijl in het vorige

besluit slechts nog een deel van het gebouw voor hen toegankelijk moest zijn.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Bij de bouw van nieuwe scholen sneuvelt op dit moment nogal eens een lift. Dat hoort natuurlijk bij het toegankelijk maken van het gehele gebouw. Kan dat straks niet meer voorkomen als dat nieuwe Bouwbesluit in werking is getreden?

Minister **Van der Hoeven**: Als klopt wat men mij gezegd heeft, kan dat niet meer voorkomen.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Dank u. Op dit moment komt het namelijk nog wel voor. De BTB is natuurlijk ook helemaal onafhankelijk van dit wetsvoorstel.

Minister **Van der Hoeven**: U heeft gelijk. Het is goed om de toegankelijkheidsproblemen ook in kaart te brengen, zodat wij weten waar wij over praten. Ik heb er een gruwelijke hekel aan als wij niet precies benoemen waar het probleem optreedt maar in algemene termen praten. Ik zeg u graag toe dat ik dit jaar zal benutten om na te gaan waar deze problemen zich echt voordoen en vooral ook hoe gemeenten en scholen die samen hebben opgelost. Dat is namelijk nog belangrijker.

Mevrouw **Jaarsma** zei dat er al in het veld wordt geëxperimenteerd en zij vroeg hoe zich dat verhoudt met de positie van de Eerste Kamer. Bij de tot nu toe uitgevoerde experimenten zijn geen onomkeerbare stappen gezet, want iedereen is zich er natuurlijk van bewust dat wij vandaag hier spreken over dit wetsvoorstel. Ik begrijp dat men, misschien met angst en vrede, afwacht wat de Eerste Kamer gaat besluiten, want dat is natuurlijk wel spannend. Dat is ook nodig, want dat is ook de positie van de Eerste Kamer.

Mevrouw **Dupuis** vroeg of er preventieve programma's kunnen worden ingezet. Ja, het wetsvoorstel voorziet in preventieve ambulante begeleiding. De begeleiding vanuit het speciaal onderwijs is erop gericht te voorkomen dat leerlingen aangewezen raken op het speciaal onderwijs. De heer **Groen** vroeg welke maatregelen er zijn genomen ten behoeve van een zorgvuldige invoering van de LGF. Ik heb er een paar genoemd, bijvoorbeeld het Netwerk scholen met ervaring. Via een website van de wegbereiders van de LGF kan men contact opnemen met scholen die ervaring hebben opgedaan met de opvang van leerlingen met een handicap. Het is erg belangrijk dat de ervaringen worden gedeeld. Voorts is er een draaiboek voor het regulier onderwijs opgesteld en is er een cd-rom beschikbaar. Het draaiboek is in april onder alle basisscholen verspreid. Het draaiboek voor het voortgezet onderwijs wordt binnenkort verspreid. Daarin staat beschreven wat een school moet doen als er een geïndiceerde leerling wordt aangemeld. Daarin staat tevens welke regelingen er zijn voor de diverse voorzieningen voor leerlingen met een handicap. Er is ook een voorlichtingsplan over de LGF opgesteld. Naar

aanleiding van de berichten dat het regulier onderwijs onvoldoende voorbereid zou zijn, is in overleg met het georganiseerd onderwijsveld een plan opgesteld. Er worden ook bijeenkomsten belegd, waarin de LGF en de opvang van geïndiceerde leerlingen in het regulier onderwijs worden doorgesproken. Als er nog sprake is van vraagpunten, dan wordt daar actief op ingegaan in de voorlichting. Op die manier is de kennis bij het regulier onderwijs aanwezig om kinderen die zijn geïndiceerd en die zich aanmelden te kunnen opvangen.

Mevrouw **Schoondergang** stelde een wetstechnische vraag over de data in het wetsvoorstel. Zij heeft gelijk wat de data betreft. Eigenlijk zouden die er niet in moeten staan, maar dit heeft te maken met het feit dat wij hoopten dat het wetsvoorstel eerder zou worden ingevoerd. Dat is niet het geval geweest. Mevrouw **Schoondergang** vroeg ook of een novelle noodzakelijk is. Artikel 15 van het wetsvoorstel luidt: "Bij AMvB, dan wel bij ministeriële regeling, kunnen, zo nodig in afwijking van de wet, voorzieningen worden getroffen ten behoeve van een goede invoering van de wet". Dat zou betekenen dat er geen novelle nodig is om de data te wijzigen.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Dat lijkt mij verre van de koninklijke weg. Wat is erop tegen om hier een novelle voor te maken?

Minister **Van der Hoeven**: Het is niet de koninklijke weg. Daar heeft mevrouw **Jaarsma** gelijk in.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Daar is dat artikel ook niet voor bedoeld. Ik vind het niet echt netjes om zo met wetgeving om te gaan.

Minister **Van der Hoeven**: Het is niet de koninklijke weg. We kunnen twee dingen doen. Het gaat om de data en niet om de inhoud. Als wij tot de conclusie kunnen komen dat deze kwestie bij ministeriële regeling kan worden geregeld, dan is een novelle niet nodig. In het wetsartikel staat dat dit mogelijk is. Gelet op het belang dat het onderwijsveld hecht aan een snelle invoering van de wet -- mevrouw **Jaarsma** was de eerste die daarnaar verwees -- kunnen wij misschien tot de conclusie komen dat de data bij ministeriële regeling of bij AMvB kunnen worden veranderd.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ik laat dat verder aan de minister, want wij gaan daar niet over. Ik vind wel dat in de Handelingen moet worden opgeschreven dat dit geen precedent kan zijn voor wat dan ook.

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. De heer **Schuyer** maakte een aantal interessante opmerkingen over het lerarentekort. Hij stelde dat het goed is met name iets te doen aan het lerarentekort in het speciaal onderwijs. In overleg met de REC's en de scholen in cluster 4 is een pilot uitgezet om te komen tot een discussie over het functiehuis, zijnde de functieopbouw van leraren die werkzaam zijn in het onderwijs.

Belangrijker is nog dat er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van duale verkorte opleidingstrajecten voor degenen die betrokken zijn bij de zorg voor of het onderwijs aan die leerlingen, maar die niet de vereiste papieren hebben. Op die manier kun je de handen in de klas houden en zorg je ervoor dat het niet alleen bekwame, maar ook bevoegde handen worden.

Bij overdrachtsconferentie van de pabo's in Amersfoort heb ik vanmorgen met nadruk aandacht gevraagd voor adoptief onderwijs en het opleiden in de school. Tijdens de opleiding moet men leren omgaan met verschillen. Het adoptief onderwijs is al opgenomen in het standaardprogramma van de pabo's, maar het is toch van belang om hier opnieuw aandacht voor te zorgen.

Mevrouw Dupuis vroeg zich af of opeens geen speciale deskundigheid meer nodig is voor het onderwijs aan gehandicapte kinderen of aan moeilijk leerbare kinderen. Die deskundigheid is er nog steeds. De reguliere scholen worden bij de opvang van geïndiceerde scholen ondersteund door ambulante begeleiders uit het speciaal onderwijs. De leerkracht bespreekt met de ambulante begeleider welke speciale aanpak voor de desbetreffende leerling het meest effectief is.

Mevrouw Schoondergang maakt zich zorgen over de opvang van de in omvang toenemende groep kinderen met gedragsproblemen. Het aantal kinderen in het ZMOK-onderwijs en vooral in het VSO-ZMOK groeit. De afstemming tussen speciaal onderwijs enerzijds en de voorzieningen binnen "Weer samen naar school" en binnen de zorgstructuur van het voortgezet onderwijs anderzijds luistert heel nauw, zeker bij gedragsproblemen. Op dit moment wordt in overleg met de vier grote gemeenten bezien op welke wijze kinderen met gedragsproblemen beter opgevangen kunnen worden. Zodra dat overleg is afgerond, zullen andere gemeenten van het resultaat daarvan op de hoogte worden gesteld. Dit kan namelijk van betekenis zijn voor de projecten die in andere plaatsen worden gestart. Ik zie dat mevrouw Schoondergang graag over de uitkomsten van dat overleg geïnformeerd wil worden. Ik zal dat doen.

Mevrouw Dupuis vroeg of LGF is ontstaan vanwege de te lange wachtlijsten. Dat is niet geval. LGF is ontstaan uit de wens om gehandicapte kinderen meer te integreren in het reguliere onderwijs en uit de wens om de kinderen in kwestie zorg op maat te geven.

Met dit wetsvoorstel worden voorwaarden geschapen voor een grotere capaciteit in het speciaal onderwijs. Sinds een jaar zijn er meer klassenassistenten werkzaam in het derde en vierde cluster. Sinds oktober zijn er onderwijsconsulenten beschikbaar voor adviezen bij plaatsingsproblemen. De wachtlijsten zijn mede het gevolg van de versnippering binnen het huidige stelsel. Met het wetsvoorstel wordt voor geïndiceerde kinderen een toelatingsrecht tot het speciaal onderwijs gerealiseerd. Door de samenwerking in de REC's kunnen de capaciteit en spreiding van het speciaal onderwijs worden aangepast op het aantal te plaatsen kinderen en ouders krijgen recht op begeleiding door het REC bij het vinden van een plaats op een speciale school. Ik hoop dat deze verbeteringen die uit het wetsvoorstel voortvloeien, er ook toe leiden dat de wachtlijsten voor het speciaal onderwijs korter worden.

Dat is een wens, maar ik hoop dat bij de evaluatie vastgesteld kan worden dat dit een feit is geworden.

Nederland werkt intensief samen met EU-lidstaten op het gebied van onderwijs aan gehandicapte kinderen. Daartoe doen wij mee aan the European agency for development in special needs education. In dat kader worden de ontwikkelingen in de verschillende landen gevolgd. Nederland kent het hoogste percentage gehandicapte kinderen in het speciaal onderwijs, namelijk 4 tot 5. In Engeland en Denemarken is dat percentage bijvoorbeeld 1 à 2.

Er zijn zelfs landen die lager dan 1% zitten.

Ik hoop dat ik de Kamer voldoende heb kunnen informeren over mijn bedoelingen met het wetsvoorstel. Ik hoop ook dat ik de vragen voldoende heb kunnen beantwoorden. Anders hoor ik graag in tweede termijn welke vragen er nog openstaan.

De **voorzitter**: Er zijn verschillende verzoeken met uiteenlopende redengeving om een korte schorsing in te lassen. Ik stel voor dat wij dat doen voor een periode van tien minuten.

**

De vergadering wordt van 18.00 uur tot 18.12 uur geschorst.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Voorzitter. Ik heb voor mijn tweede termijn vijf minuten opgegeven omdat ik dacht geen antwoord te zullen krijgen. Dat viel echter alleszins mee, dus heb ik geen vijf minuten nodig.

Vanmiddag is door mevrouw Dupuis de gelijkheidsideologie opgevoerd als een buitengewoon vies woord, terwijl de heer Schuyer de term opvoerde als een zeer gedateerd iets. Ik stel er prijs op, vast te stellen dat ik de gelijkheidsideologie, zoals ik die wens te interpreteren, recht overeind houd.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Het is zo ernstig wat mevrouw Jaarsma zegt dat ik direct wil interromperen.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ja, ik ben er heel boos over.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Ik houd niet van een goedkope gelijkheidsideologie. Ik heb precies uitgelegd wat ik ermee bedoel. Gelukkig heeft de minister het ook op die manier opgevat, dus ik denk dat mevrouw Jaarsma haar woorden moet terugnemen.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ik denk het niet. Mevrouw Dupuis heeft de nuancering weggelaten die de minister heeft aangebracht. Mijn vraag aan haar is de volgende. Als zij geen gelijkheidsideologie wil, dus met andere woorden mensen niet gelijk wil behandelen, wat is dan het alternatief? Moet je dan alles laten zoals het is? Volgens mij moet niet iedereen in den blinde gelijk worden behandeld, maar moet wel altijd worden nagegaan of wetgeving bijdraagt aan een meer gelijke behandeling van

mensen die weliswaar van elkaar verschillen, maar die voor de wet gelijk behandeld dienen te worden. Dat staat namelijk in artikel 1 van de Grondwet.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Dit is pure semantiek. Het is immoreel om mensen die bijvoorbeeld een ernstige handicap hebben net zo te behandelen als mensen die die handicap niet hebben. Ongelijke situaties verdienen een ongelijke behandeling.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Dat kan niet altijd het uitgangspunt zijn. Mensen zijn inderdaad niet gelijk, maar je kunt ze ongelijker maken door ze vanaf het begin ongelijk te behandelen en apart te zetten. Dat is de oude ideologische tegenstelling tussen de sociaal-democratie van de PvdA en het conservatieve liberalisme van de VVD. Ik vind het prima dat wij dat weer eens open op tafel leggen. De minister heeft duidelijk gemaakt dat de synthese van beide opvattingen bij het CDA ligt. Wat dat betreft kunnen wij het wellicht met elkaar eens worden.

De heer **Schuyer** (D66): Wil mevrouw Jaarsma beweren dat speciaal onderwijs voor een gehandicapt kind in plaats van integratie geen gelijkheid betekent?

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Dat heb ik niet gezegd. Ik heb bezwaar tegen uw historische samenvatting, te beginnen bij de Contourennota, en de plaats die u daarin geeft aan de gelijkheidsideologie. Ik voelde mij daardoor aangesproken.

De heer **Schuyer** (D66): Het lijkt mij dat u de Handelingen straks nog maar eens goed moet nalezen. Ik heb gezegd dat een maatschappelijke ideologie niet mag domineren bij een beslissing over schoolsystemen.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Ook dat is semantiek, maar laten wij het hier maar bij laten.

De **voorzitter**: De gesproken woorden worden in de Handelingen neergelegd.

De heer **Schuyer** (D66): Kennelijk is alles wat van deze kant komt semantiek.

Mevrouw **Jaarsma** (PvdA): Het woord "semantiek" is het eerst gebruikt door mevrouw Dupuis. Wij moeten er nog maar eens op terugkomen als de Handelingen zijn verschenen! Ik was het overigens geheel eens met de minister op dit punt.

De minister is diep ingegaan op de spanning tussen hetgeen ouders willen en hetgeen de scholen kunnen of willen.

De minister heeft gezegd dat bij de beoordeling het belang van het kind voorop moet staan. Dit is natuurlijk heel goed. Zij zegt verder dat als de condities zijn vervuld, een kind moet worden toegelaten. Even later zegt zij dat het uiteindelijke besluit wordt genomen door het bevoegd gezag. Dit kan eventueel leiden tot een beargumenteerde

weigering. Dit is zo ongeveer de kwadratuur van de cirkel. Zo kom je er niet uit.

Mijn betoog was erop gericht dat zoveel mogelijk argumenten met een oneigenlijk karakter van scholen worden geëlimineerd. Een voorbeeld daarvan is: wij hebben geen lift. Op een aantal van die punten heeft de minister geantwoord door min of meer te parafraseren op wat wij al wisten, namelijk dat wat is neergelegd in de memorie van antwoord. Ik zou graag zien dat zij toezeigt dat de huisvesting, de afstemming van de systemen zorg en onderwijs en de REA-voorzieningen expliciet een plaats krijgen in de evaluatie.

Ik vraag dit met name, omdat de staatssecretaris van VWS zeer recent een brief heeft geschreven naar aanleiding van een motie over de gelijke behandeling op grond van een handicap of chronische ziekte. Daarin wordt gezegd dat het huidige kabinet de lijn wil voortzetten om de verantwoordelijkheid voor beleidsmaatregelen primair te leggen bij de betrokken vakdepartementen. Dit wordt inclusief beleid genoemd. Als wij daarmee doorgaan, lossen wij dit probleem nooit op. Dit is een probleem van de samenhang der dingen en omdat ieder van die samenhangende dingen kan worden gebruikt als argument om een leerling niet toe te laten, vind ik dat het ministerie van OCW het voortouw zou moeten nemen. Er zou per onderwerp bekeken moeten worden of dit inclusieve beleid per ministerie niet moet worden vervangen door het primaat van een ministerie.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Voorzitter. Ik dank minister Van der Hoeven voor de beantwoording. Ook ik realiseer mij dat wij hier een stap zetten in een wetgevingsproces. Dit maakt het moeilijker om tot een evenwichtige beoordeling te komen die overigens wel nodig is. De leerlinggebonden financiering heeft volgens ons heel veel van doen met de vraagsturing van ouders. Ik blijf dit centraal stellen. Zij doen dit om te bereiken dat hun kind gebruik kan maken van het reguliere onderwijs en om de beste school te vinden daarbij rekening houdend met het belang van het kind en met wat hun kind wel kan.

Wij moeten ons ook realiseren dat het de verwachting is dat ongeveer 3% kinderen extra naar het reguliere onderwijs zullen gaan. In totaal spreken wij dan over zo'n 50.000 tot 55.000 leerlingen. Ik weet dat wij buitengewoon gelukkig mogen zijn met een goed systeem van speciaal onderwijs. Daarom heb ik in mijn bijdrage juist veel aandacht gevraagd voor dit speciaal onderwijs opdat het overeind wordt gehouden. Het gaat er dus ook om om de beste plek te vinden als je werkelijk bent aangewezen op het speciaal onderwijs.

Ik ben daarom heel gelukkig met het antwoord dat ook die tweede weg volgens de wet haalbaar is. Ik zeg hier wel bij dat er toch wel wat aarzelingen zijn en zijn geweest – want het antwoord van de minister maakt veel goed – over de vraag of die weg wel begaanbaar is. Ik denk dat de Amsterdamse kinder- en jeugdpsychologen dit in hun artikel ook niet voor niets zo hebben gevraagd. Ik noem dit een geweldige verrijking van de wet. Die wordt natuurlijk wel in het verslag vastgelegd.

Daar geef ik haar heel veel vrijheid voor. De indicatieorganen moeten weten wat er is vastgelegd, opdat ook zij weten dat andere wegen tot de mogelijkheden behoren. Het heeft ook implicaties voor de samenwerking binnen de REC's. Verder zullen scholen en de organisaties die ik in eerste termijn heb genoemd, hierop moeten inspelen.

Als het door de minister wordt vastgelegd, hoeven wij niet alleen te verwijzen naar de verslagen van deze vergaderingen. Dat komt de helderheid ten goede. Het moet immers voor iedereen duidelijk zijn dat er een rechtstreekse weg naar de indicatiecommissie is, maar ook de weg uit het door mij eerder geciteerde artikel van de kinder- en jeugdpsychologen uit Amsterdam.

Ik vind deze vastlegging op zichzelf een winstpunt. Ik heb die echter ook nodig, omdat er in sommige gevallen ook nog een weg daarna te gaan is. Ik doel nu op de second opinion. Met de minister verwacht ik dat het door het bewandelen van deze weg al van tevoren duidelijker wordt wat het meest aangewezen cluster is. Het is echter niet uitgesloten dat er discrepanties ontstaan. Ik houd vast aan het beoogde doel van deze wet, vraagsturing, en dat betekent dat ik aanvaard dat er zeker ouders zullen zijn die voor een second opinion ex artikel 1.1 van de Algemene wet bestuurswet een beroep doen op de desbetreffende commissie.

De route van het pedologisch instituut, de tweede weg, komt zeer tegemoet aan de belangen van het kind en de vraag wat het beste is voor het kind. Ik ga er daarom van uit dat de commissie die de second opinion geeft, in haar reactie zal uitgaan van de belangen van het kind. De minister heeft aangegeven dat de mensen uit de indicatiecommissie geen zitting zullen hebben in deze commissie, omdat het een onafhankelijke commissie moet zijn. Deze commissie zal ook onafhankelijk van het onderzoek moeten oordelen. Dit alles neemt echter niet weg dat deze commissie zeker kennis zal moeten hebben van de handelingsdiagnostiek. Kan zij daarop haar reactie geven?

Wij moeten afzien van de eis dat de commissie die de second opinion geeft, zich louter en alleen zal mogen baseren op het dossier. Ouders die te kennen geven dat zij dit willen, moeten volgens mij wel degelijk in de gelegenheid worden gesteld om met deze commissie te spreken.

De minister was duidelijk over de herindicatie en heeft overtuigend toegelicht waarom die herindicatie in sommige gevallen nodig zal zijn. Verder heb ik haar toezegging genoteerd dat zij haar uiterste best zal doen om het geld dat door nagestreefde deregulering vrij komt, ter beschikking te stellen van de nevenvestigingen. Ik heb haar echter ook nog een tweede suggestie aan de hand gedaan, die te maken heeft met de debureaucratisering van de centrale commissie. Ik denk daarbij aan de mogelijkheid dat niet alle dossiers op een centrale plek worden opgeborgen. Dat heeft ook voordelen voor de privacy, die wij in dit verband zeker niet uit het oog mogen verliezen.

De minister is niet ingegaan op deze suggestie en dat vind ik jammer, omdat dit toch ook financiële voordelen kan opleveren die het ons gemakkelijker maken om tot elkaar

te komen op het punt van de nevenvestigingen. Ik heb overigens uit haar antwoord begrepen dat die ook volgens haar cruciaal zijn om het speciaal onderwijs daadwerkelijk op orde te houden. En dat is iets wat wij allemaal nastreven.

Ik heb nog een vraag over de nevenvestigingen. De minister heeft gezegd dat het budgettaire kader voldoende zou zijn voor het speciaal onderwijs. Ik ben het daarmee eens. Er moet extra geld bij de nevenvestigingen; ik heb de toezegging van de minister op dit punt goed gehoord. Zij zei evenwel dat een wetswijziging nodig was voor het beschikbaar komen van dit extra geld. Dat moet zij dan maar doen; daartegen maak ik geen enkel bezwaar. Ik wil graag een reactie van de minister op dit punt, want als de zaak daarmee is op te lossen, zijn wij er heel gauw uit.

Mijn volgende punt betreft het verschil in omvang van de REC's. De minister heeft geantwoord dat ook in andere gevallen vrij omvangrijke REC's zijn ontstaan. Ik wil daarvoor wel begrip hebben, maar ik denk dat een omvangrijke REC in bijvoorbeeld de provincie Brabant toch wat minder cultuurverschillen met zich brengt dan de twee gevallen die ik eerder heb genoemd. Daarbij komt dat een REC met een geweldig omvangrijk gebied, waar veel mensen met elkaar moeten overleggen, misschien wel duurder is dan een wat kleinschaliger geheel. De minister zegt dat zij de effecten hiervan zal meenemen. Volgens haar kan in bijvoorbeeld Zwolle een lesplaats tot nevenvestiging worden. Ik zou dat heel snel doen. Ik weet wel dat de volgende stap voor de minister is dat de nevenvestigingen allemaal in dezelfde regio moeten zitten, maar waarom is dat zo?

Ik ben gelukkig met de toezeggingen van de minister over de monitoring en de evaluatie. Ik heb goed gehoord dat hierbij de veiligheid van de kinderen op de scholen wordt betrokken, maar ook het vervoer en het traject Samen naar school. Bovendien zullen bij de evaluatie aanbevelingen worden gedaan voor vervolgwetgeving. Ook gezien de kritische opmerkingen van de Raad van State zou ik nog eens voor uiterste voorzichtigheid willen pleiten bij de verdere overheveling van verantwoordelijkheden van scholen naar REC's.

Mevrouw **Dupuis** (VVD): Voorzitter. Ik zal maar niet terugkomen op de gelijkheidsideologie; ik hoorde net van een zeer deskundig collega dat Aristoteles al zei dat het ongelijke ongelijk moet worden behandeld. Laten wij Aristoteles en Marx op dit moment maar niet de degen laten kruisen!

De minister zegt op verschillende manieren dat het wetsvoorstel beoogt, het gehandicapte kind door integratie tot zijn recht te laten komen en de aanpak te vinden die het meest geschikt is voor het kind. Ik blijf dan bij de vragen die ik al eerder heb gesteld. Hoe zit het dan met de andere kinderen? Hoe zit het dan met de leraren? Hoe kan een reguliere school een en ander realiseren? Het is een heel sympathieke gedachte waar niemand tegen kan zijn, maar wij moeten natuurlijk ook pragmatisch blijven.

Ik heb de minister gevraagd of de bezuinigingen eigenlijk niet de achtergrond van dit wetsvoorstel vormen, maar zij heeft dat ontkend. Volgens haar gaat het om verbetering. In dat geval zou ik heel wat meer bewijs willen horen dat dit inderdaad beter is voor kinderen die op welke manier dan ook te kampen hebben met leermoeilijkheden. De minister heeft heel weinig echte bewijzen op tafel gelegd. De heer Schuyer heeft gezegd dat je geen experimenten moet aangaan met gehandicapte kinderen. Ik zou het op een andere manier willen zeggen: when in doubt, do not act. Als je iets anders wilt, moet je het goed onderbouwen. De minister beargumenteert onvoldoende waarom zij de opmerkingen van de Onderwijsraad over de indicatiestelling naast zich neerlegt. Zij zegt dat het te maken heeft met rechtsongelijkheid. Waren daar dan ooit problemen mee? Waren die problemen zo groot dat daarvoor een tournure moet worden gemaakt?

Ik vind dat ook een punt waarop de minister te weinig beargumenteert waarom zij kiest zoals zij gekozen heeft.

De toetsingscriteria staan inderdaad niet in de wet, maar de clusters wel; daar heeft de minister gelijk in.

Ik heb zeer nadrukkelijk gevraagd naar het belang van de andere kinderen. De minister heeft daarop gezegd dat het goed is voor de andere zorgbehoeftige kinderen. Als ik vraag hoe de zaak er internationaal voor staat, zegt zij dat er bij ons veel meer kinderen op speciale scholen zitten. Ik vraag echter niet naar de cijfers, maar naar onderzoek over de gang van zaken en de effecten op de kinderen, zowel de gehandicapte als de niet-gehandicapte kinderen. De vraag naar het belang van de andere kinderen heeft de minister dus eigenlijk niet beantwoord.

De minister heeft gezegd dat het bevoegd gezag besluit tot toelating. Ik heb in dat verband gevraagd naar de bewijslast voor de scholen. Daar heeft minister niet op geantwoord, maar ik wil graag dat zij dat alsnog doet. Mij ging het niet om de denominatie, maar om de classificatie. Graag hoor ik van de minister hoe je uit een probleem daaromtrent moet komen.

De REC's worden bemenst door de speciale scholen, zo staat in het wetsvoorstel. De REC's moeten weer advies geven, dat ingekocht kan worden door de reguliere scholen. Er zijn echter te weinig leraren en bovendien zijn er wachtlijsten voor het speciaal onderwijs. Hoe kan dat dan? Dat is toch geen realistische optie? Kan de minister nu zeggen hoeveel mensen bij het in de REC's geïntegreerde speciaal onderwijs komen. Dat kan dan zorgen voor de expertise die de gewone leraren nodig hebben. Er is dus een heleboel niet gezegd wat gezegd zou moeten worden om duidelijk te maken hoe dat praktisch moet gaan. Hoe gaat het kopen van expertise? Wie gaat het geven? Gaat het niet ten koste van de leerlingen op de speciale school? Laat de minister het maar zeggen. Zij moet er een idee over hebben, want anders blijft het werkelijk een volkomen lege suggestie dat de reguliere scholen expertise via het rugzakje kunnen aanschaffen bij de REC's. Ik zou nog heel veel meer willen zeggen, maar ik maak het niet te lang.

De minister verwijst voortdurend naar evaluatie, maar dat is toch het paard achter de wagen spannen. Als je

met zoiets belangrijks bezig bent als dit wetsvoorstel, moet je het echt heel goed onderbouwen en niet in de sfeer van wishful thinking blijven hangen. Naar mijn idee is er te weinig doorgedacht over de consequenties van dit wetsvoorstel. Ik zal volgende week aan mijn fractie vragen wat wij ermee zullen doen.

De heer **Schuyer** (D66): Voorzitter. Ook ik laat het morgenrood maar even aan mij voorbij gaan. Ik bedank de minister voor het antwoord. Ik vind dat zij daar gedreven mee bezig was.

Als je zo'n vijftien jaar in het onderwijs hebt gewerkt en daarna zo'n vijftien à zeventien jaar in de gezondheidszorg, besef je dat iedere beroepsgroep een complot tegen de leek is. Ik beschouw het als een taak van de politiek om die leek te beschermen. Is dat bij de indicatiestelling voldoende gedaan? Je moet natuurlijk de deskundigheid van de groep die de leek adviseert respecteren, maar je moet wel voortdurend trachten, soms met wettelijke maatregelen, om die beroepsgroep te verplichten zich te verantwoorden. Ik vind dat de minister daar nog eens op moet reageren in relatie tot het artikel van het Paedologisch Instituut. In dat artikel staat dat de schoolkeuze van ouders veronderstelt dat de pedagogisch-didactische behoefte van hun kind en het bijbehorende gewenste onderwijsaanbod duidelijk zijn. Daar is nogal wat. Het houdt in dat het onderwijsaanbod in zowel het reguliere onderwijs als het speciaal onderwijs duidelijk moet zijn om die keuze überhaupt te kunnen maken. Het is de taak van de werkgever om te waarborgen dat dit ook zo veel mogelijk gebeurt.

In dat opzicht is het een waanidee om te denken dat het rugzakje daarbij iets helpt. Geld vertroebelt daar juist eerder in; dat is voor het persoonsgebonden budget in de gezondheidszorg niet anders. Daardoor komen er allerlei elementen in van economische beginselen, werkgelegenheid en de keuze van de school, en dat domineert heel sterk de verantwoording die de beroepsgroep naar de leek aflegt. Dat is waarom ik denk dat de minister iets verder zou moeten gaan in het aanbod van de second opinion. Dat zou niet uit de rapportage moeten blijken maar het zou moeten worden aangeboden bij iedere implementatie die men op dat punt doet.

Wat betreft de lerarenopleiding vind ik dat de minister op het punt van het omgaan met verschillen adequaat heeft geantwoord, maar zij kan toch niet ontkennen dat het op dit ogenblik de feitelijke situatie in de scholen is dat er op een behoorlijk aantal plaatsen geen adequate leraren zijn. Dat vind ik, als het gaat om de toelating, nogal een grote handicap.

Ik heb min of meer terloops gezegd dat het herstel van het leraarsambt een belangrijk punt is. Te dien aanzien zou ik graag willen dat de minister dit echt tot haar taak gaat rekenen en vandaar de gedachte van een staatscommissie. Dit is niet omdat daar nu zo vreselijk veel uit komt, maar als gebaar dat aangeeft dat de overheid de leraren serieus neemt en het probleem onderkent, is het

helemaal niet zo'n gekke gedachte om in die richting verder te denken.

Wat betreft de afweging van het wetsvoorstel merk ik het volgende op. Ik geloof dat de lichtste vorm van instemming is dat men zich er niet tegen zal verzetten; veel verder durf ik met dit wetsvoorstel niet te gaan.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Voorzitter. Ook ik dank de minister voor de uitgebreide beantwoording.

Om met het punt te beginnen waar ik ook mijn eerdere bijdrage mee begon, de data, verzoek ik de minister of zij er alsjeblieft voor wil zorgen dat in wetsvoorstellen op het beleidsveld van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen nooit meer data zullen worden opgenomen. Wij hebben dat hier, in de Eerste Kamer, uittentreuren bij verschillende wetsvoorstellen benadrukt, iedere keer opnieuw. Het zal ongetwijfeld weer om moverende redenen zijn geweest dat dit gebeurt, maar toch is mijn verzoek: geen data in wetsvoorstellen! En of het nu de koninklijke weg is of niet ... Het is natuurlijk niet de koninklijke weg, maar ik heb er vrede mee.

Dan kom ik bij het punt van de indicatiestelling, een punt waar alle sprekers in tweede termijn vóór mij ook op in zijn gegaan. De minister is niet ingegaan op mijn verzoek om de manier van indicatiestelling zoals het door de auteurs van het artikel is bepleit, te steunen, te weten het verrichten van de handelingsgerichte diagnostiek in samenhang met de indicatiestelling. De minister gaf als antwoord dat er ouders zullen zijn die hier niet zo voor geporteerd zijn en die de voorkeur geven aan de manier van indicatiestelling zoals het tot nu toe is voorgesteld. Echter, wie bepaalt dat? Hebben ouders er zicht op welke route zij dan zullen moeten kiezen? Wie licht hen erover voor dat voor hun kind niet alleen de kindfactoren van belang zijn voor de juiste schoolkeuze, maar ook de gezins- en de schoolfactoren? En als er inderdaad gekozen kan worden -- de minister heeft uitdrukkelijk gezegd, zoals ik ook dacht dat zij dit zou zeggen, dat het binnen de wet kan -- is dan de financiering ook geregeld als er gekozen wordt door de ouders voor de samenhang tussen de indicatiestelling en de handelingsgerichte diagnostiek? Dat is immers een heel andere route. Als die andere route inderdaad mogelijk is, dan zal de minister mijns inziens de algemene maatregel van bestuur die nu in concept gereed ligt, moeten wijzigen.

Voorzover mij bekend, is die gericht op de slagboomdiagnostiek. Het kan verstrekkende gevolgen hebben als je vindt dat beide routes mogelijk moeten zijn.

Ik heb de reactie van de minister op het verschil tussen respecteren en onderschrijven dankbaar genoteerd. In het kader van dit wetsvoorstel is het voldoende als ouders de richting van de school respecteren. Om die reden mag de school de kinderen niet weigeren. Ik ben ook blij met de invulling van wat onder omgeving moet worden verstaan. Er is nog geen jurisprudentie over, maar men mag een afstand van 10 kilometer aanhouden. Dat geeft enige houvast.

Over de nevenvestigingen heb ik genoteerd dat, als er geld vrijvalt, door efficiënter werken of door wat dan ook, dit daarvoor wordt ingezet. De minister zei ook dat, als nevenvestigingen worden gefinancierd, dit een wetswijziging tot gevolg heeft. Ik heb daar geen bezwaar tegen. Ook mevrouw Van den Hul gaf dat aan. In de wet staat inderdaad dat dit de verantwoordelijkheid is van de hoofdvesting.

Het gestelde over de financiering van CvI's voor cluster 4 vind ik mager. De minister heeft toegezegd dat ze extra aandacht krijgen. Iedereen is het erover eens dat het een moeilijke doelgroep is. Er is nog weinig ervaring mee opgedaan, maar toch worden ze qua financiering gelijkgeschakeld met de andere CvI's. Ik vind dat een ontkenning van de moeilijkheden die zich daar kunnen voordoen. De cluster krijgt wel extra aandacht. Dat is in ieder geval iets. Als zich problemen voordoen, dan moet daar wat aan gebeuren.

Ik heb mijn zorg uitgesproken over het VMBO. Dit is een onderwijsvorm waar de problemen zich samenballen. Een van de redenen is dat daar nog wel eens leerlingen met gedragsmoeilijkheden op zitten. In de evaluatie wordt de veiligheid op scholen meegenomen, maar weet de minister hoeveel VMBO-leerlingen onder dit wetsvoorstel vallen? Ik heb er geen idee van. Welke andere maatregelen kunnen worden genomen om deze leerlingen geen belasting te laten vormen voor het gehele onderwijs? Het gaat erom dat deze leerlingen zich beter thuisvoelen op de school, de probleemleerlingen dus, maar ook de andere leerlingen. Ik ben wel heel blij dat er praktijkgericht onderwijs kan worden gegeven. Dat is een enorme stap vooruit. Daar hebben wij hier jaren om gesmeekt voor deze onderwijssoort. Dan iets over de wachtlijsten voor het speciaal onderwijs. Het was een complete verrassing voor mij toen de minister zei dat dit wetsvoorstel de kwaliteit van het speciaal onderwijs verbetert. Dat had ik niet direct uit het wetsvoorstel begrepen. De minister zegt dat het voorstel de vergroting van de capaciteit verbetert. Ook heeft zij het over de wens om een verkorting van de wachttijden. Ik heb het wetsvoorstel als volgt begrepen: men gaat met een rugzakje naar het regulier onderwijs en er komt ambulante begeleiding vanuit het speciaal onderwijs. Ik constateerde daarmee dat het speciaal onderwijs werd leeggezogen. De minister verzekert mij evenwel dat dit leidt tot een versterking van de kwaliteit van het speciaal onderwijs. Ik hoop dat zij dit verder kan onderbouwen.

De minister is uitgebreid ingegaan op de evaluatie en heeft gezegd dat er een grondige evaluatie komt en er meteen begonnen wordt met de monitoring van deze wet zodra deze in werking treedt. De minister gebruikte een aantal afkortingen van organisaties die allemaal betrokken worden bij die evaluatie. Ik mis daarbij de ouders of zij moet een afkorting gebruikt hebben van een organisatie van ouders die ik niet ken. Ouders zijn echter wel de allereerst betrokkenen die meegenomen moeten worden in die evaluatie. Ik heb immers ook gevraagd, wat er gebeurt als ouders niet tevreden zijn over de begeleiding van hun kinderen op de reguliere school. Welke mogelijkheden hebben zij dan om die ontevredenheid tot uitdrukking te

brenge? Hun kind met rugzakje en al oppakken en dan weer naar een andere school vertrekken of zijn er nog andere middelen?

Er wordt in de evaluatie ook gekeken of die geobjectiveerde criteria werken. Wij zijn daar natuurlijk allemaal erg nieuwsgierig naar. Ik ben blij dat de minister heeft toegezegd dat er een evaluatie komt in samenhang met Weer samen naar school en de LGF. Het heeft immers niet alleen raakvlakken zoals de minister opmerkte, volgens mij zijn het bijna communicerende vaten, zij hebben alles met elkaar te maken.

De heer **Groen** (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de minister voor haar inhoudelijke antwoorden over de materie. Er rest mij een paar vragen in de marge.

In tegenstelling tot mijn collega Schoondergang ben ik helemaal niet zo blij met het antwoord van de minister met betrekking tot de reikwijdte van de begrippen onderschrijven dan wel respecteren. In de Handelingen van de Tweede Kamer lezen wij duidelijk dat er twee amendementen lagen; een amendement van D66 waarin alleen het begrip respecteren stond en een amendement dat verder ging en waarin de begrippen onderschrijven én respecteren waren opgenomen, in navolging van artikel 40 van de Wet op het primair onderwijs. Er was nog discussie in de Tweede Kamer of de verwijzing naar dat artikel terecht was. Ik laat dat punt nu maar liggen, maar als het gaat om de interpretatie van de begrippen respecteren dan wel onderschrijven, zal wat mij betreft de jurisprudentie dat leren; een en ander gezien tegen het licht dat in de Tweede Kamer dat amendement van D66 niet is aangenomen. Ik kon dit niet geheel weersproken laten, de minister zal dat kunnen respecteren of onderschrijven. Dat laatste hoop ik.

Ik heb in mijn eerste termijn reeds aangegeven dat ik nu niet over die eventuele tweede fase van het REC wil spreken, daarmee de fuik voor mijzelf openzettend als het gaat om de Rehoboth-school. Als het al zou tot zo'n beoordeling komen, zullen wij de problematiek zoals die nu door de Rehoboth-school op tafel is gelegd uitdrukkelijker in onze beschouwingen betrekken.

Voorzitter. Dan rest onze fracties een eindoordeel. Dat moet even los staan van de discussie over artikel 23 van de Grondwet. Wat de inhoud van de materie betreft, het moge duidelijk zijn dat wij dit wetsvoorstel al het goede toewensen.

De heer **Van Vugt** (SP): Mijnheer de voorzitter. Ik dank de minister eveneens voor de beantwoording. Er is echter een vraag van ons onbeantwoord gebleven. Als er te veel verantwoordelijkheid gelegd wordt bij de ouders, wordt daarmee een claim gelegd op hun vaardigheden om een weg te zoeken in de bureaucratische molen. Naar onze mening dreigt daarbij het gevaar van een nieuwe vorm van ongelijkheid: mensen die dat heel goed kunnen, zullen betere resultaten boeken voor hun kinderen dan mensen die dat wat minder kunnen.

Kan de minister daarop ingaan?

Zij heeft gesteld dat het wetsvoorstel goede keuzemogelijkheden voor ouders wil realiseren. Zij zegt dat het natuurlijk geen 100% vraagsturing is, maar dat zo wel de mogelijkheid wordt geschapen om vragen van ouders te beantwoorden. Zo blijft er wel erg weinig over van de voorgestelde keuzevrijheid, als er een mogelijkheid wordt geboden om vragen van ouders te beantwoorden. Dat is des te prangender, aangezien zij het argument van de keuzevrijheid aanvoert in reactie op een interruptie van mij. Ik stelde dat het niet eens zo gek zou zijn om aan problemen die momenteel in het speciaal onderwijs bestaan tegemoet te komen door daar eenvoudigweg de capaciteit te vergroten door direct te investeren in huisvesting en langs verschillende wegen leraren aan te trekken. Dan wil de SP-fractie best de suggestie van de D66-fractie in die richting ondersteunen. De minister zei toen: ja, maar wij willen ook nog keuzevrijheid invoeren en daarom is deze wet er. Kunt u het zich nog herinneren, minister? Ik zie u zo moeilijk kijken. Voorzitter, sorry dat het niet helemaal via de formele weg is en dat ik de minister en u door elkaar haal. Ik zal het even in herinnering brengen.

De minister stelde dat elke school nu zijn eigen toelatingsbeleid voerde en dat er geen heldere criteria voor waren. Toen zei ik: kunnen wij dan niet bepaalde richtlijnen invoeren en de capaciteit van scholen uitbreiden, want dan hebben wij al een deel van het probleem opgelost en hebben wij deze wet daarvoor niet nodig. Vervolgens zei de minister: nee, want wij willen keuzevrijheid van ouders realiseren. Welke keuzevrijheid, minister? De REC's bepalen wat het advies is en de capaciteit van de scholen bepaalt of uitvoering van dat advies mogelijk is. U heeft gezegd dat ouders, als zij het er niet mee eens zijn, bezwaar kunnen aantekenen, wat op zichzelf nieuwe problemen met zich brengt. Uiteindelijk zal de rechter zich daarover moeten uitspreken. Het lijkt mij een zeer ongewenste situatie dat de rechter zich moet uitspreken over de plaatsing van kinderen op scholen. Volgens mij is de capaciteit van de rechterlijke macht momenteel ook niet al te groot. Graag krijg ik een antwoord van de minister op de vraag waarom dit wetsvoorstel zo strikt noodzakelijk is.

Het stroomschema dat opeens opdoemt is voor ons een extra reden om hier sceptisch over te zijn, want verschillende stromen en mogelijkheden maken alles nog ingewikkelder en nog onoverzichtelijker.

Ik heb nog een vraag over een motie met excuses dat ik er niet in eerste termijn naar heb gevraagd. Het betreft de uitvoering van de motie-Rabbae op stuk nr. 48, waarin de regering wordt verzocht nood- en tussenvoorzieningen in het leven te roepen om te voorkomen dat gehandicapte leerlingen noodgedwongen thuis zitten door gebrek aan passend onderwijs. Bij mijn weten is deze motie aangenomen. Ik hoor graag wat de stand van zaken rond de uitvoering is.

Alles overwegende is de SP-fractie van mening dat dit wetsvoorstel bijdraagt tot meer bureaucratie in het onderwijs, zoals de minister ook heeft toegegeven, tot het wekken van verwachtingen bij ouders die niet waargemaakt kunnen worden en tot het sluipend invoeren van een soort vraaggestuurde financiering in een

collectieve voorziening. Dat zijn voor ons voldoende aanleidingen om tegen dit wetsvoorstel te stemmen.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Voorzitter. Ik heb de minister nog niet verteld wat de eindconclusie van mijn fractie over dit wetsvoorstel is. Wij zullen voor het wetsvoorstel stemmen.

*N

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Voorzitter. Mag ik nog een vraag toevoegen aan de vragen die ik zojuist heb gesteld?

De **voorzitter**: Wij zijn nog steeds in tweede termijn bezig. Daarna is het afgelopen.

**

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Ik heb gevraagd naar waterdichte schotten tussen de REC's. Je kunt over meer waterdichte schotten spreken, bijvoorbeeld tussen de clusters. Ik kan mij voorstellen -- dat zal zeker in het vso wel eens voorkomen -- dat kinderen uit verschillende clusters bijvoorbeeld talent hebben voor een verzorgend beroep. Hun beperking staat helemaal niet in de weg dat zij op dat terrein lessen volgen.

Die lessen zouden zij samen in één groep moeten volgen. Het gaat dan echter om kinderen die afkomstig zijn uit verschillende clusters. Een school kan dat alleen doen bij een voldoende aantal kinderen. Mijn vrees is dat de clusterindeling het belet om kinderen uit verschillende clusters zo samen te brengen. Kan de minister die vrees wegnemen, want dat hoeft natuurlijk in de praktijk niet op bezwaren te stuiten?

Minister **Van der Hoeven**: Voorzitter. Ik heb van een aantal leden van uw Kamer begrepen hoe zij tegenover het wetsvoorstel staan, maar ik heb dat nog niet gehoord van de fracties van de PvdA en het CDA. Van mevrouw Dupuis begreep ik dat zij graag nog fractiebesluit wilde hebben. U kunt zich voorstellen dat ik ook geïnteresseerd ben in wat de twee genoemde fracties ervan vinden; van de overige fracties heb ik dat wel begrepen.

Mevrouw Jaarsma zegt terecht dat wij oneigenlijke elementen moeten elimineren. Ik ben het met haar eens dat wij de genoemde aspecten, zoals de huisvesting, de Wet REA en de afstemming in de zorg, in de evaluatie moeten meenemen. Het gaat immers om de samenhang der dingen. Ik zeg dat dan ook graag toe. Ik zal erop letten dat er geen rare dingen gebeuren bij zaken waarvoor twee departementen gezamenlijk verantwoordelijk zijn.

Mevrouw Van den Hul maakte een opmerking over wat ik korthedshalve de tweede route noem. Mevrouw Schoondergang en de heer Schuyer hebben zich daarbij aangesloten. Het is van belang, ook voor degenen die de wet moeten uitvoeren, dat wij helder maken op

welke manier wij dat zien. Met het wetsvoorstel wordt niet verhinderd dat die tweede route er komt en wordt uitgewerkt. Binnen het REC zal men goed moeten bekijken op welke manier men een deel van het schoolbudget daarvoor benut. Ik wil graag weten welke afspraken men dan in voorkomende gevallen maakt. Ik denk dat daarvoor geen wijziging van de AMvB nodig is, maar ik zal dat nog nagaan. Ik zal er in ieder geval voor zorgen dat in de instructie voor de indicatiecommissies wordt aangegeven dat die route niet in strijd is met de wet. Het is van belang dat niet alleen in de Handelingen zaken worden vastgelegd, maar dat ook naar buiten toe wordt aangegeven op welke manier deze zaak gestalte moet krijgen. Dat lijkt mij voldoende, maar ik zal nog nakijken hoe het met die AMvB zit.

Mevrouw Van den Hul merkte terecht op dat sprake is van een stap in een wetgevingsproces. Het is van belang om het speciaal onderwijs overleidend te houden. Als wij dat niet doen, dan is er ook geen keuze meer mogelijk tussen enerzijds het speciaal onderwijs en anderzijds het regulier onderwijs met het rugzakje. Wij hebben er dus met elkaar alle belang bij om dat speciaal onderwijs overleidend te houden. Het is ook van belang dat wij dat met elkaar uitspreken.

Mevrouw Van den Hul sprak ook over de vereiste deskundigheid in de adviescommissie. Daar heeft zij gelijk in. Daar horen ook ouders in thuis. Het horen van de ouders maakt ook deel uit van de second opinion in brede zin. Volgens punt 6 van de bezwaarprocedure hoort de adviescommissie de betrokkenen. En bij "betrokkenen" zijn de ouders natuurlijk de meest aangewezen personen. Dat punt wordt dus ondervangen, ook in de procedure zoals die beschreven is. Wel lijkt het mij goed als wij dit aspect nog eens apart benadrukken in de communicatie met de REC's.

Voorzitter. Mevrouw Van den Hul heeft over debureaucratisering van de toezichtsprocedure gesproken. In dat verband twijfelde zij aan het nut van het opsturen en bewaren van alle dossiers. Dit punt zal onderdeel uitmaken van de evaluatie. Ik vind het van een tweeslachtige opstelling getuigen om eerst een evaluatie voor het geheel overeen te komen en er daarna een aantal punten uit te halen. In het komend jaar wil ik de zaak houden zoals zij is. Het is van belang dat er een vol jaar ervaring wordt opgedaan met de systematiek. Daarna kan vastgesteld worden op welke punten zich problemen voordoen. Op basis van de ervaringen zullen er voorstellen tot vereenvoudiging gedaan worden. Eventuele opbrengsten kunnen in de nevenvestigingen een heel goede bestemming krijgen.

Mevrouw **Van den Hul-Omta** (CDA): Ik vraag mij ernstig af of het wel verstandig is dat al die dossiers op één punt beoordeeld worden. Er wordt dan geen ervaring opgedaan met het ter plekke beoordelen van dossiers. Volgens mij is het helemaal niet nodig om alle dossiers op een centraal punt te verzamelen. Ik stel overigens niet voor om het land in tweeën te delen en om in elk deel een andere werkwijze toe te passen. Dan zou overigens pas

werkelijk ervaring met beide methoden worden opgedaan en kan blijken of een andere werkwijze ook mogelijk is. Ik heb ook kanttekeningen geplaatst bij de bescherming van de privacy.

Ik ben blij met de opmerking dat de ontwikkelingsstaak van de commissie minder wordt. Dat element moet in de evaluatie aan de orde komen. Ik dank de minister voor de toezegging in verband met de bestemming van de gelden die hierdoor vrijvallen.

Minister Van der Hoeven: Ik houd vast aan de wijze waarop dit beschreven is. Ik heb al toegezegd dat ik graag bereid ben, een en ander aan te passen, mochten de ervaringen daartoe aanleiding geven, maar ik houd mij aan de afspraken. Ik kom hier zeker op terug, maar dan wel met een beleidsreactie op basis van een gefundeerde evaluatie. Gelukkig zijn mevrouw Van den Hul en ik het eens over de bestemming van de gelden die hopelijk vrijvallen.

Voor een structurele bekostiging van nevenvestingen is wetswijziging nodig. Daarvoor is trouwens ook extra geld nodig en dan hebben wij het over andere bedragen dan de middelen die, naar ik hoop, vrijkomen als gevolg van de vereenvoudiging. Ik ben het met mevrouw Van den Hul eens dat de gelden die in de loop van de komende tijd worden vrijgespeeld, voor het LGF-project behouden moeten worden.

In de Wet bescherming persoonsgegevens worden de privacyaspecten met betrekking tot gegevensverzameling geregeld. Deze wet geldt ook voor de schoolbesturen en voor de LCTI.

Mevrouw Van den Hul vroeg om uitzonderingen voor de REC's in Noord-Nederland en Noord-Holland. Zij weet beter dan ik dat het creëren van uitzonderingen ook de positie van andere REC's raakt, zoals Heliomare. Wij moeten hetgeen wij hebben, behouden. Het toestaan van uitzonderingen leidt ongetwijfeld tot aanvragen voor uitzonderingen voor de REC's die nu veel in samenwerking hebben geïnvesteerd, soms met heel veel moeite.

Ik denk dat het niet goed is om nu uitzonderingen te maken. Ik geef er de voorkeur aan om deze twee clusters te houden zoals wij ze hebben voorgesteld.

Op het laatste moment maakte mevrouw Van den Hul een opmerking dat de clusterindeling de samenvoeging belet, en over een leerinhoudelijk traject. Het gevaar van voorbeelden vind ik dat een voorbeeld op een gegeven moment wordt verabsoluteerd, zodat er op basis van een voorbeeld een regel wordt gemaakt. Dat moeten wij niet doen. Je moet regels afspreken door een wet te maken en dan kijk je op welke manier die wet uitpakt en waar zich situaties voordoen waarvoor uitzonderingen zouden moeten gelden. Ik denk dat het van belang is dat wij het op deze manier doen. Wij moeten niet van een uitzondering een regel maken. Dat is een ad-hoc-aanpak die mij eerlijk gezegd niet zo vreselijk aanspreekt.

Mevrouw Van den Hul-Omta (CDA): U bedoelt mijn vraag over de waterdichte schotten?

Minister Van der Hoeven: Ja, met name uw laatste opmerking over de clusterindeling.

Mevrouw Van den Hul-Omta (CDA): Ja, akkoord. Als er in de praktijk zo'n initiatief wordt ontwikkeld, hebt u daar dan een open oog voor?

Minister Van der Hoeven: Uiteraard, ik heb een open oog, maar ik weet nog niet of het dan gehonoreerd wordt.

Mevrouw Van den Hul-Omta (CDA): Dat is het eerste. Ik krijg er dan een antwoord op en daar kunnen wij over praten. Ik vind het genoeg op dit moment.

Minister Van der Hoeven: Mevrouw Dupuis kwam terug op de reden waarom ik het advies van de Onderwijsraad niet heb gevolgd. Dit is niet iets wat wij nu met elkaar bedenken, maar het is een traject dat al een aantal jaren loopt. Wij hebben een eerste praktijkproef gehad, waarin de eerste criteria zijn beproefd. Wij hebben die proef geëvalueerd en de criteria bijgesteld. Wij hebben in 2001 de tweede praktijkproef gedaan, die ook is geëvalueerd. De uitkomsten daarvan zijn de basis geweest om het wetgevingstraject in te gaan. Daaruit blijkt dat de indicatiestelling uitvoerbaar is. Het advies van de Onderwijsraad dateert van voor die tijd. Het heeft er wel toe geleid dat wij dit traject hebben ingezet. Ik heb het advies van de Onderwijsraad niet naast mij neergelegd, maar er iets mee gedaan. Datgene wat ik ermee heb gedaan, heeft tot een uitkomst geleid.

Mevrouw Dupuis vroeg ook hoe het kopen van expertise in zijn werk gaat. Het speciaal onderwijs heeft al ambulante diensten, die binnen de REC's worden uitgebouwd. Die ambulante begeleiders zijn er, de uitbouw daarvan is gefinancierd en deze zal ook plaatsvinden. Dat is het inkopen van die expertise.

Mevrouw Dupuis vroeg ook hoe het zit met het bevoegd gezag, dat beslist en een eventuele weigering tot toelating moet motiveren. Dat geldt nu ook. Als ouders bezwaar maken, wordt het bevoegd gezag verplicht om advies te vragen aan de commissie. Dat is de second opinion. Na dat advies beslist het bevoegd gezag gemotiveerd opnieuw. Dan kan het zijn dat dezelfde beslissing wordt genomen. Op dat moment staat de gang naar de rechter open. Ik denk dat het van belang is dat wij dat overeind houden, omdat de gang naar de rechter in ons land uiteindelijk de mogelijkheid is om te laten gebeuren wat jij wil. Ook de rechter zal uiteraard de motieven en argumenten voor de weigering wegen, want dan praat je over een afweging van de belangen van het bevoegd gezag aan de ene kant en van het kind en de ouders aan de andere kant.

De heer Schuyer vroeg naar de kwaliteit bij het speciaal onderwijs. Mevrouw Schoondergang vroeg hoe het komt dat het wetsvoorstel leidt tot een verbetering van de kwaliteit van het speciaal onderwijs. Op een aantal punten worden zaken verbeterd. Je ziet dat er betere spreiding, betere bekostiging bij gedragsproblemen, betere onderwijsprogramma's en kerndoelen komen. Ik denk dat het van belang is om een open oog te hebben voor de positie van het speciaal onderwijs, dat tegemoetkomt aan

een behoefte bij ouders en vooral bij de kinderen. Het is van belang dat wij de kwaliteit van dat onderwijs verbeteren.

Men weet dat er inspectierapporten zijn waarin staat dat er nog heel wat te verbeteren valt. Dat moeten wij ook niet ontkennen. Wij moeten die punten benoemen. Wij moeten ervoor zorgen dat de nieuwe leerkrachten voldoende bagage meekrijgen om ook in deze scholen les te geven.

Mevrouw Dupuis vroeg naar het bewijs dat dit een betere aanpak is. Ik heb inderdaad geen proefondervindelijk bewijs. Wij hebben een inschatting gemaakt en een aantal zaken uitgeprobeerd. De verwachting is dat het op deze manier beter werkt en ik hoop dat ik na de evaluatie het gevraagde bewijs op tafel kan leggen. Dat is immers ook de reden waarom wij met dit wetsvoorstel komen.

De heer Schuyer heeft benadrukt dat het lerarenambt in ere moet worden hersteld. Ik zal de verleiding weerstaan om hier een heleboel over te gaan zeggen, maar ik kan wel zeggen dat ik het met hem eens ben. Wij moeten alles uit de kast halen om ervoor te zorgen dat het lerarenambt weer volop wordt gewaardeerd. Ik zeg het maar even onparlementair: ik geloof er geen fluit van dat wij daartoe een staatscommissie moeten instellen. Het lijkt mij dat er twee wegen moeten worden bewandeld. In de eerste plaats moet de wetgever ervoor zorgen dat er voldoende wordt geïnvesteerd in onderwijs en opleidingen. In de tweede plaats is het van enorm groot belang dat er beroepstrots terugkomt bij de mensen zelf. Dat kan echter niet door een wet worden afgedwongen. Als een leraar niet trots is op wat hij doet voor de leerlingen -- eigenlijk voor de toekomst van ons land -- kan niet van anderen worden verwacht dat zij er wel trots op zijn.

Mevrouw Schoondergang heeft iets gezegd over data in de wet. Ik heb haar opmerking goed begrepen. Het is inderdaad niet de koninklijke weg.

Er zitten zeker leerlingen in het vmbo die aan de LGF-criteria voldoen. Voor met name het weer-samen-naar-school-traject is dat in een aantal praktijksituaties nagegaan. De schatting is dat zo'n 2 à 3% van de weer-samen-naar-school-kinderen aan die criteria voldoen. Dat betreft dus basisonderwijs en voortgezet onderwijs, maar wij hebben de indruk dat voor het vmbo ongeveer hetzelfde percentage geldt. Op dit moment kan ik echter geen exacte aantallen noemen. Ik hoop dat ik dat straks wel kan.

Mevrouw Schoondergang heeft nog gevraagd naar de indicatiestelling in samenhang met de handelingsgerichte diagnostiek. Ik heb al gezegd dat wij dit punt moeten regelen in de instructie voor de REC's en de indicatiecommissies. Het moet helder zijn dat die tweede weg binnen de wet mogelijk is.

Ik zie het probleem van de indicatiecommissie bij cluster 4, maar zoals ik al heb gezegd, ik heb daarvoor geen andere oplossing dan dat wij dit in de gaten zullen houden om te zien hoe zich dit ontwikkelt.

Dan is nog de vraag gesteld: als ouders ontevreden zijn, wat dan. Ook op dit moment komt het

voor dat ouders ontevreden zijn over hetgeen de school hun kinderen aanbiedt. Die ouders stappen dan meestal naar die school toe om te proberen om op de een of andere manier een verbetering te bereiken. In deze sector is dit niet anders.

Mevrouw **Schoondergang-Horikx** (GroenLinks): Met dit verschil dat er nu een rugzakje aanhangt. Als de scholen ontevreden zijn over de begeleiding door middel van het rugzakje op een reguliere school, kunnen zij dan inderdaad als overleg niet tot resultaat leidt, het kind oppakken en naar een andere school gaan, inclusief rugzakje? Dit geldt zit op de school.

Minister **Van der Hoeven**: Het geld gaat mee als het kind weggaat. Het rugzakje gaat met het kind mee. De ouders kunnen dan kiezen voor een andere school van hetzelfde cluster in de hoop dat het daar beter gaat. Wij kunnen niet alles regelen, hoe graag wij dat ook zouden willen.

De heer Van Vugt heeft gezegd dat je eigenlijk moet investeren in de uitbreiding van het speciaal onderwijs. Het speciaal onderwijs ken de facto een open-eindebekostiging. Alle leerlingen met een handicap hebben recht op plaatsing. Dit betekent dat er geen sprake is van een limiet. Scholen kunnen uitbreiden en kunnen overgaan tot het inrichten van een nevenvestiging.

Met deze wet wilden wij bereiken dat wij naast onze zorg voor het speciaal onderwijs, ouders de kans geven om met een extra hoeveelheid geld voor de extra zorg, hun kind het onderwijs te laten volgen in het reguliere onderwijs. Dit is een heel andere doelstelling. Dit heeft niets te maken met de uitbreiding van het speciaal onderwijs.

Hij vroeg verder naar de uitvoering van de motie-Rabbae en de inrichting van de nood- en tussenvoorziening. In de voortgangsrapportage is aangegeven dat voordat wordt overgegaan tot het inrichten van een dergelijke voorziening, eerst de rapportage van de ACIB wordt afgewacht. Na ommekomst van die rapportage zullen wij bezien in hoeverre de motie-Rabbae moet worden uitgevoerd en of het nodig is om die nood- en tussenvoorzieningen in te richten. Dit is dus niet van tafel.

De heer **Van Vugt** (SP): Het spijt mij wel, maar die motie dateert van december 2001. Dit betekent dat er al een jaar niets is gedaan aan het probleem dat duizenden kinderen thuiszitten zonder onderwijs. De minister kan dan toch niet het advies van een commissie afwachten? Er is een probleem en er ligt een motie waarin om een oplossing wordt gevraagd. Die motie is aangenomen en moet worden uitgevoerd.

Minister **Van der Hoeven**: Zoals ik net al zei: ik ben dit niet met u eens. Er is een afspraak gemaakt. Die is kenbaar gemaakt aan de Tweede Kamer waar de motie is ingediend. Ik heb daar ook gezegd wat ik hier heb gezegd en de Tweede Kamer is daarmee akkoord gegaan. Ik zal mij daaraan houden.

De heer Groen heeft gesproken over respecteren dan wel onderschrijven. Hij zei verder dat de

jurisprudentie zal moeten leren waar het gelijk ligt. Laten wij dit maar afwachten.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter: De fractie van de VVD heeft mij reeds bericht dat zij over dit wetsvoorstel wil stemmen. Dit betekent dat wij dit wetsvoorstel bij de aanvang van de vergadering op dinsdag 26 november aan de stemmingsprocedure zullen onderwerpen. De minister is dan wederom van harte welkom.

Sluiting: 19.20 uur